

SIXTUS CARTECHINI S. J.

7

DE VALORE
NOTARUM THEOLOGICARUM
ET DE CRITERIIS
AD EAS DIGNOSCENDAS

School of Divinity Library
St. Louis, Missouri 63108.

(AD USUM AUDITORUM)

ALLARMINE LIBRARY
St. Mary's College
ST. MARYS, KANSAS

ROMAE 1951

IMPRIMI POTEST

Romae, die 17 ianuarii 1951.

P. Emmanuel Porta S. J.
Praepositus Prov. Pomanae

IMPRIMATUR

Ex Vicariato Urbis, die 24 ianuarii 1951

t A. Traolia
Archiep. Caesarien., Vicesg.

130
C 2-4
1 1 D '54
Fr, P /, , //, | f4/

PRAEFATIO

Ad lectorem.

Notiones de notis theologicis et censuris ecclesiasticis, quas operibus studendo in bibliographia recensitis, praesertim Franzelin, Billot, Filograssi inveneram, putavi non omnino inutile futurum pro sacrae theologiae studiosis, si ad unum corpus redigerentur et sub uno veluti aspectu ponerentur.

Multae enim hodie quaestiones agitantur de fide theologica, de evolutione dogmatis, de revelatis formaliter aut solum virtutlitter, de dato revelato, de theologia positiva, de speculativa; at omnino incassum, nisi prius constet quid intelligatur sub voce dogmatis, traditionis, magisterii ordinarii, notionis aut philosophiae dogmati applicabilis, formulae dogmaticae, sensus populi Christiani; et quomodo aliqua propositio vel idea possit in alia revelata contineri ab ea colligendo inferri.

In hoc ergo meo libello illa principia traduntur, quorum quidem supina ignorantia duxit Modernistas ad renovanda omnia- monstra et portenta haereticorum — et modernismus non est res plane praehistorica —; consideratio autem explicita in campum theologiae ingredientibus alicui adiumento esse potest,

*Quia, vero haec prius docebam discipulos in schola,,
ne mireris, quaeso te, lector humanissime, si ordine et
stylo scholastico eadem digesta esse videantur: hoc unum
mihi esse propositum memineris: multa breviter perstrin-
gere, inulta tibi suggerere, quae tu deinde poteris et la-
tius evolvere et melius dicendo aut scribendo proferre.*

Romae, in Epiphania Domini 1951.

P. Sixtus Cartechini S. J.

Encyclica « Humani generis »

Bulla « Munificentissimus »

(A. A. S., 1950)

Billot, L. - *De immutabilitate Traditionis contra modernam haeresim Evolutionismi*. 2. ed. Romae, 1907.

Filograssi, G., S. J. - *Theologia catholica et Assumptio B. At. F.* in « *Gregorianum* », XXXI (1950), p. 323-360.

Filograssi, G., S. J. - *Traditio divino-apostolica et Assumptio B. M. V.* in « *Gregorianum* », XXX (1949), p. 443-489.

De Grandmaison, L., S. J. - *Le dogme chrétien, sa nature, ses formules, son développement*. Paris, 1928.

Di Bartolo, S. - *Nuova esposizione di criteriologia*. Roma, 1904.

Döriiolt, B. - *Entwicklung des Dogmas und Fortschritt in der Théologie*. 1892.

Dublanchy, E. - *Dogmatique; Dogme*. In Diet, de Théol. Cath., V. VIH, col. 1522-1650.

Franzelin, J. B. - *De divina Traditione et Scriptura*, 2. ed. Romae, 1875.

Gardeil, A., O. P. - *Le donné révélé et la théologie*. 2. éd. Ed. du Cerf, 1932.

Garrigou-Lagrange, R., O. P. - *Vérité et immutabilité du dogme*. in « *Angelicum* », XXIV (1947), p. 124-139; et alibi.

Haase, F. - *Begriff und Aufgabe der Dogmengeschichte*. 1911.

Krebs, E.-Junglas, J. P. - *Dogma*. In Lexikon für Th. und Kirche, Herder, v. II, col. 358-370.

- Lennerz, H. • *De novissimis*, 4. ed. Romae, 1940.
- Marin-Sola - *L'évolution homogène du dogme catholique*. 2. éd. 2. voli. Paris, 1924.
- Murillo, L., S. J. - *El progreso en la Revelación cristiana...* Roma, 1913.
- Newman, H. - *An essay on the development of Christian doctrine*. 2. ed. London, 1878.
- Pinard, H. - *Dogme*. In D'Ales: Dictionnaire apolog. de la foi cath., t. I, col. 1121-1184.
- Rademacher, A. - *Die innere Einheit des Glaubens*. Bonn, 1937.
- Schultes, R.M., O. P. - *Introductio ad historiam dogmatum...* Parisiis, 1922.
- Simonin, H.-D., O. P. - *Note sur l'argument de la tradition et la théologie*. In «Angelicum», XV (1938), p. 409-418; et alibi.
- Tromp, S., S. J. - *De Revelatione Christiana*. 5. ed. Romae 1945.
- Vagaggini, C. • *Dogma* In «Enciclopedia cattolica», v. IV, col. 1792-1804.
- Zapelena, T., S. .l. - *Problema theologicum*. In «Gregarianum», XXIV (1943), p. 23-47; 287-326; XXV (1944), p. 38-73; 247-282.

N.B. — D. = Denzinger. 21-23 ed., 1937.

PARS I

De singulis notis
theologicis et censuris

CAPUT 1.

QUID SIT DOGMA FIDEI SEU DE FIDE DIVINA ET CATHOLICA.

« *Fide divina et catholica* ea omnia credenda sunt, quae in Verbo Dei scripto vel tradito continentur, et ab Ecclesia sive solemnii iudicio sive ordinario et universali magisterio, tanquam divinitus revelata credenda proponuntur » (D. 1792).

Secundum hanc definitionem :

1. - Dogma est lex credendi seu aliqua doctrina auctoritative proposita ad credendum mediante aliquo iudicio.

Est lex credendi: si enim respicimus etimologiam, *vox dogma* (a *ôoxéœ*) significat sive opinionem quam quis praefert, sive decretum aut lex vel edictum (sicut in Evangelio dicitur quod « exiit edictum », dogma, « a Caesare Augusto ») et ad hunc secundum sensum, seu edicti, accedit dogma prout nunc sumitur.

Est doctrina: nam Deus quando aliquid proponit ad credendum est sicut magister qui docet, unde in tractatu de revelatione loquimur de auctoritate magisteriali Dei; magister autem ex notis ad ignota procedit, seu ex his quae discipulus novit, ducit eum in cognitionem eorum

quae ignorabat; et hoc facit proponendo in novo ordine et in nova synthesisi quae discipulus iam cognovit.

Cum nihil sit in intellectu quod non prius fuerit in sensu, etiam doctrina revelata non potest a Deo nobis doceri nisi per signa sensibilia et per illas cognitiones quas naturaliter habemus. †.

Proposita per aliquod iudicium: distinguendum est enim inter obiectum materiale seu res de quibus sunt dogmata, et ipsa dogmata seu obiectum formale eorum.

Res sunt multiplices: sive increata (Deus trinus), sive creata (Angeli, homo), sive corporalia, sive spiritualia, sive simplicia, sive composita; sive veritates, sive facta.

Est quaestio de *obiecto materiali*, quae redit in tractatu de fide: etiam circa diabolum datur aliquod dogma.

Dogmata vero sunt veritates seu indicia circa illas res per modum propositionis enuntiata. Sciendum esi enim quod noster intellectus nequit res cognoscere et manifestare aliis nisi per indicia, scilicet componendo vel dividendo, affirmando vel negando praedicamentum de aliquo subiecto.

Talia indicia sunt *datum primordiale iit nostra fide*, seu ipsa constituunt datum revelatum; seu, datum revelatum non est Deus prout vitaliter sese nobis communicat.

(•) De magistro uon est quaestio facilis; est intime conexa cum confutatione Traditionalism!: de ipsa serpserunt S. Augustinus et S. Thomas,

Nam ista communicatio, licet realissima in ordine ontologico, quousque non perveniat ad sphaeram nostrae cognitionis, non est obiectum nostrae fidei vel theologiae; aliis verbis, primus contactus Dei cum hominibus in ordine fidei est per intellectum. Deus autem sese accommodat ad nostram mentem, dum vult fieri obiectum nostrae fidei et amoris; scilicet se nobis manifestat per propositiones.

Cum ergo dogmata sint obiectum intellectus et cognitionis, habent *valorem obiectivum*, habent semper elementum seu *valorem intellectualem*, et ut patet ex logica minori et maiori, iam ex hoc solo capite quod dogmata sunt veritates et quod veritas est in conformitate indicii cum re, dicunt aliquid *immutabile, absolutum*, semper eodem modo verum.

Hic valor intellectualis fundatur in ipsa Scriptura: nam in ipsa Scriptura apparet quod fides de qua loquimur est actus intellectualis, et Apostoli transmittunt doctrinam seu depositum. Ex alia parte nulla posset esse fides, si nulla praecesserit cognitio seu notio rei propositae ad credendum. Qui enim veritatem non novit, credere vere non potest, quia scientia praecedit fidem natura et ordine genetico.

Unde in Scriptura saepe coniunguntur cognoscere et credere; fides dicitur cognitio veritatis, plenitudo intelligentiae, et fideles dicuntur docibiles Dei.

Fides ergo non est idem ac ignorantia; neque aliquid potest esse validius ad cxtinguendam fidem quam

omnia velle recipere simpliciter temere et indiscriminatum.

Momentum huius quaestionis est maximum, quia si omnia fundantur in sentimentis, nihil erit stabile in fide et theologia, ut dicit error Modernistarum pro quibus dogmata sunt obiectum cuiusdam sensus religiosi caeci, non vero obiectum intellectus. (D. 2022).

Ipsi devenerunt ad hunc errorem quia ex philosophia kantiana retinebant intellectum nihil posse affirmare cum certitudine de rebus suprasensibilibus, ut de Deo vel de Revelatione eius; ex alia parte volebant remanere catholici, saltem de nomine, et explicare dogmata: quare dicebant: dogmata non sunt obiectum intellectus, sunt ergo obiectum sensus cuiusdam.

2. - Dogma dicit semper doctrinam revelatam.

Revelatio hic sumitur sensu stricto pro revelatione supernaturali, seu *locutione docente et attestante Dei personalis*. Aliis verbis: Revelatio est verus sermo quem Deus hominibus tenet.

Elementa huius locutionis patent ex tractatu de Revelatione.

Breviter recolo: requiritur quod Deus manifestet nobis suam mentem circa aliquam rem, quod facit per signa; et quod nos animadvertamus quod Deus nobiscum loquatur, quod fit per miraculum.

Parum refert utrum veritates revelatae sint cognoscibiles per rationem naturalem vel non; nam Revelatio continere potest *tres species veritatum*:

I. - *veritates ordinis naturalis* scilicet quae non

superant captum rationis humanae, ut existentia Dei vel legis moralis et vitae futurae in genere.

Est problema in theologia quomodo tales veritates possunt esse revelatae.

II. - *mysteria proprie dicta*.

III. - *facta historica*, presertim quae respiciant personam Domini.

Quae facta erant cognoscibilia sensibilibus quantum ad materiale elementum eorum; erant cognoscibilia per inductionem rationis quantum ad eorum qualificationem factorum divinorum.

Non autem quaelibet revelatio sufficit ad habendum dogma, sed :

3. - Dogma dicit doctrinam revelatam Revelatione publica.

Nam ista *Revelatio tradita est Ecclesiae ut societati publicae*, unde dogma non est res privata, sed est res societatis, pertinens ad omnes, continens doctrinam revelatam quae Ecclesiae sit tradita seu commissa.

Hoc elementum est summi momenti, quia *excludit quod forma nativa Revelationis sit aliqua intuitio supernaturalis vel experientia religiosa* ut dicunt Modernistae (D. 2020) et Protestantes: intuitio enim et experientia sunt res privatae, ut patet, non multorum simul.

Verum est quod Revelatio generatim immediate *fit alicui individuo*; sed quia destinatur ad omnes, est necesse quod ipsa tradat obiectum quod valeat pro omnibus, seu quod exprimatur cum ea claritate, certitudine

et stabilitate ut posset pro omnibus esse norma. Unde emotio religiosa personalis, experientia mystica sunt omnia extra nostram quaestionem; possunt haec comitari Revelationem, sed non sunt Revelatio. Ut autem cognitio quam habet propheta possit esse norma socialis, requiritur, ut patet, valor constans et stabilis affirmationis intellectualis. Quod ergo immediate attingitur per Revelationem non est cor prophetae, sed eius intellectus capax absolutae veritatis; parum refert nobis eius fides, religio seu virtus: sufficit quod pro Deo ipse sit instrumentum affirmationis vel scriptionis.

Et ostendo per exemplum celebre: Balaam erat malus et resistebat Deo, sed tamen Deus illum constringebat ad prophetandum et eius verba sunt vera revelatio pro nobis. (Num. 23 et 31 v. 8).

Doctrina vero revelata, Ecclesiae consignata est per modum Sacrae Scr. divinitus inspiratae, aut per modum Traditionis oralis.

Unde non sunt dogmata revelationes privatae etsi verissimae, ut revelatio SS. Cordis, et Ecclesiae de facto eam numquam definivit, sed tantum de illius confonnitate cum Revelatione publica sibi commissa indicavit. Ita in Breviario de festo SS. Cordis. Hoc non significat quod si quis ea neget non possit peccare mortaliter, ex gravi temeritate, sed tamen non est haereticus, neque subiacet poenis ecclesiasticis.

4. - Dogma dicit doctrinam revelatam de fide et moribus.

Nam non omnia revelata sunt apta ut dogmata fiant, sed solum illa quae per se vel ratione sui nos ordinant ad Deum vel ad salutem: in quibus proponendis est infallibilis Ecclesia. Ita veteres Scholastici distinguebant inter *credibilia per se* et *credibilia per accidens*. (Exempla: Act. 19, 28; Io. 2, 10).

De his ergo aliis, v. g. quod illi clamabant: « Magna est Diana ephesina », quid est dogma? Supposita eorum authenticitate et incorruptione textus, esset error in theologia dicere quod non sunt inspiratae; nam est theologie certum quod sunt inspiratae (loquor de partibus minimis), non autem adhuc est dogma.

Unde si quis negat parva quaedam et minoris momenti non est haereticus. Dico minoris momenti, quia quod Christus coronatus sit spinis, in Ev. dicitur uno verbo, sed tamen est dogma fidei.

5. - Dogma dicit doctrinam quae ab Ecclesia est definita ut revelata et est proposita ad credendum.

Haec est conditio necessaria ut aliqua doctrina sit dogma seu de fide catholica. Propositio ex parte Ecclesiae est indicium quo Ecclesia declarat aliquam doctrinam ut revelatam, et imponit praeceptum quo omnes fideles in conscientia tenentur ad faciendum actum fidei de illa veritate. Ita apparet illa etimologm qua *dogma significat decretum*. Quae declaratio potest fieri dupliciter: *vel per indicium solemne*, quando Papa vel Concilium generale modo speciali et expressis

verbis aliquam veritatem definit, *vel magisterio ordinario et universali* docetur.

Unde vides discrimen inter hanc notam de fide cath. et de fide definita. De fide catholica continet duas species; seu: de fide definita solemniter; vel de fide proposita in ordinario magisterio, puta in symbolis (D. 86) vel in catechismis, praedicatione, doctrina theologorum.

N.B. — quod non sufficit ad habendum dogma ut res definiatur et proponatur; quia Ecclesia potest definire quaedam quae non videntur revelata, puta facta dogmatica, ut melius videbimus; sed requiritur quod definiatur *ut veritas revelata*, se licet quod proponatur dicendo vel significando quod est revelata et quidem revelata ad credendum v. g. de Immaculata (D. 1641); nam quaedam posunt revelari sed non ad credendum per se, ut v. g. quod erat multum fenum in loco ubi Christus multiplicavit panes. Alibi debet saltem patere implicite quod proponatur ut revelata. (D. 1810; 1811; 1789).

Alia est quaestio num aliquid possit esse simpliciter de fide divina quin sit catholica seu proposita ab Ecclesia; quod postea videbimus analyzando hanc notam: de fide divina.

Cur autem ad habendum dogma requiratur propositio ex parte Ecclesiae et non sufficiat quod res clare inveniatur in Scriptura, est quaestio facta. Christus depositum Revelationis tradidit Ecclesiae ut illud nobis proponeret. Ecclesia de facto haec tantum habet ut dogmata et tantum eum qui ea negat habet pro haeretico.

CAPUT 2

QUID SIT HAERESIS.

Ex qua nota de fide catholica statim intelligitur nota opposita seu *quis sit haereticus* (relinquo res curiosas veterum Scholasticorum qui agebant etiam de propositione pagana, vel iudaica).

Haeretica est propositio quae certo opponitur sive contrarie sive contradictorie veritati de cuius revelatione sufficienter in Ecclesia proposita, certo constet.

Oppositio contraria, v. g. est ista: omnes libri S. Scripturae sunt inspirati: nullus liber S. Scripturae est inspiratus; *oppositio contradictoria* vero est talis: omnes libri S. Scripturae sunt inspirati: aliquis liber, ut liber secundus Machabaeorum, non est inspiratus.

Unde cum sit dogma fidei quod omnes libri sunt inspirati, est haeresis dicere sive quod nullus liber sit inspiratus, sive quod aliquis liber non sit inspiratus.

N.B. — Illud « *certo* »; nam si non constet certo, res non potest dici definita et contraria nequit dici haeretica. Et explico per exemplum celebre in theologia. Est thesis in tractatu de gratia quae dicit: peccator adultus non potest diu servare totam legem sine gratia. (D. 132; 183; 192; 806). Hic thesis primo aspectu posset videri definita; sed quia posset eludi vis documen-

torum, dicendo quod documenta agunt de observatione mandatorum non quacumque sed salutari, ideo si quis diceret: ego possum observare mandata etiam diu sine gratia, non posset dici haereticus, quia eius oppositio ad textum definitum non est certa.

N.B. — Etiam quod dicit < *contrarie xel contradictorie* »: nam si est falsa contradictoria, multo magis est falsa contraria, quae plus negat quam contradictoria. Exemplum de 7 Sacramentis et de libris inspiratis. Alia est quaestio utrum possit esse haeresis contra fidem ecclesiasticam; et videtur de facto dari, et multa videntur definita de fide ecclesiastica, ut postea videbimus.

CAPUT 3.

CRITERIA AD DISCERNENDA DOGMATA.

I. - In magisterio solemnium Conciliorum.

Est via. magis communis ad statuenda dogmata. Quae criteria respiciunt doctrinam positivam capitulorum et doctrinam negativam canonum.

Supponitur ante omnia concilium esse oecumenicum et legitimum, nam conc. particulare non est infallibile.

Sed notemus rem summi momenti: dantur in historia concilia particularia quae ex secuta confirmatione Romani Pontificis acquisiverunt valorem universalem et irreformabilem. Ita factum est in conc. Constantinopolitano I (D. 85), Carthaginense contra Pelagianos (D. 101 ss.), Arausicano contra Semip. (D. 174 ss.). Unde patet valorem eorum esse eundem ac, puta, conc. Tridentini. Haec retineas pro tractatu de gratia.

1. - Multa facta humana et passiones possunt influere in concilium oecumenicum, ut in Conc. Trid. de variis disputationibus; sed ultimae conclusiones quae respiciant res fidei et morum sunt infallibiles.

2. - Ut habeatur definitio requiritur quod res ita proponatur ut gignat certitudinem.

Si enim definitio conciliaris non eo modo proponatur ut mentes perveniant ad certitudinem, non habetur infallibilitas: nam probabilitas in quolibet gradu non importat certitudinem.

3. - Concilia generalia debent ostendere cum relativa evidentia voluntatem definiendi.

Qui enim habet ius docendi, ut Ecclesia, non semper de facto habet voluntatem docendi, unde requiritur quod quando velit docere, id clare ostendat.

4. - Quaedam claritas saltem relativa est conditio indispensabilis magisterii infallibilis Ecclesiae. Nam omnis doctrina profertur ut cognoscatur; si ergo nequeat ab intellectu clare percipi, finem suum doctrina non consequitur. Ideo patet quod Ecclesia nolit exercere magisterium suum infallibile si id clare non ostendat. Nam definitio dogmatica est lex credendi, et lex, quando est dubia, nulla est.

5. - Obiectum definitionis non sunt in capitibus: a) stilus et ordo; b) neque introductiones; c) neque ideae accidentales; d) neque rationes; e) neque explicationes.

De *stilo, ordine et introductione* (D. 792a) res est clara. Videndum est autem quaenam sint *ideaе accidentales vel indirectae*: sunt illae quae dicuntur obiter, praeter institutum praecipuum, de quo erat controversia; sunt ideae quae non sunt intrinsece et essentialiter con-

nexae cum obiecto primario et immediato definitionis. (D. 1794) « ob eximiam sanctitatem » non est obiectum definitionis; unde sanctitas personarum, quando dicimus: credo unam sanctam Ecclesiam, non est dogma fidei.

Ita *de contritione* (D. 898) est solum theol. certum quod iustificet ante absolutionem, quia Concilium non curat id docere in recto, sed habet tantum in obliquo.

Aliud exemplum: (D. 428) Concilium docet Angelo- esse incorporeos, sed hoc traditur exponendi gratia, non ut obiectum definitionis.

Unde *spirituolitas Angelorum* non est dogma fidei sed tantum theologicè certum. Supposito enim quod sint duae species creaturarum, corporeae et incorporeae (de qua re non ambigebatur), Concilium vult definire contra Albigenses utramque creaturam a Deo esse creatam: nam illi admittebant duplex principium, boni scilicet et mali.

De *rationibus et motivis* seu probationibus ratio etiam est clara, scilicet quia infallibilitas non extenditur ad ea: nam qui docet rem credendam ob auctoritatem Dei non tenetur ad danda motiva; neque homo credit ob motivum quod adducatur. Possunt autem ipsa motiva ex alia ratione definiri (D. 805).

Unde id definitur quod in verbis suis ipsa definitio directe intendit, vel quod directe regitur verbo: «definimus». Explicationes vero sunt opus discussionis, sunt in genere accidentales in ordine ad definitionem.

Non loquor, ut patet, in hoc criterio de illis explicationibus vel consequentiis quas concilium posset assumere ut obiectum suae

definitonia directae ut patet in exemplo allato. *Non omnia ergo quae in capitibus inveniuntur sunt dogmata.*

6. - Immo potest etiam in capitibus exponi doctrina theologorum, quin ipsa definiatur.

Ita in capitibus de iustificatione ubi describit Concilium modum praeparationis (D. 798-799), vel causas iustificationis, vel in capite de attritione.

7. - Signa alicuius definitionis sunt ista: vox « *definimus* », licet non semper sit apodictica; *obligatio profitendi aliquam doctrinam* ut in antiquis symbolis (D. 148 in fine: 937a introductio ad Missam; 478 in fine); *declaratio quod is qui aliter tenet sit alienus a fide*, haereticus vel separatus ab Ecclesiae unitate. (D. 1641).

Quonodoque vero indicium solummodo desumi potest ex circumstantiis vel ex Traditione, ex sententia theologorum, ex posteriore declaratione Ecclesiae.

Sumas ergo caput: a) *facias analysim logicam* seu quaeras quatenam sint propositiones principales, quatenam secundariae: b) *quaeras nexum* inter illas; c) *animadvertas subiectam materiam*, utrum sit factum dogmaticum. vel sententia philosophica, vel doctrina aut factum quod nequeat haberi nisi ex Revelatione; d) *videas bene tempus concilii et haeresim* contra quam concilium institutum est; e) *videas tenorem documenti*, qui tenor patet in praefatione et in conclusione eiusdem documenti; f) *ex fine concilii* et ex his omnibus habebis dogma

definitum. Noli tamen expavescere : haec omnia inveniuntur in libris theologorum!

Do exemplum (D. 817): quis posset negare ibi agi de infideli; unde thesis quae dicit «non omnia opera infidelium sunt peccata » videtur tantum theologice certa. Nam hunc casum Concilium non sibi proponebat, quia Lutherus non cogitabat de infideli.

De signo autem « anathema sit » est difficilis quaestio, utrum ubicumque inveniatur agatur semper de dogmate, scilicet de veritate fide catholica tenenda; et videtur quod non.

Et do *exemplat* (cf. D. 954; 955; 956; 977) hic ut patet non agitur de dogmate nisi indirecto; v. g. dogma indirecte esset quod Ecclesia habet iurisdictionem ad haec statuenda. Unde quis posset dicere: qui negat est anathema, quia indirecte negat iurisdictionem Ecclesiae. Utique verum est, sed hoc modo omnia possunt damnari cum « anathema ». Ceterum do anathemate agam explicite postea: nunc sufficiat hoc problema excitasse.

8. - Textus Conciliorum sunt strictae interpretationis.

Seu veritas quae definitur ab auctoritate docente invenitur in verbis propositionis secundum minimum possibile; minimum autem est res in subiecta materia magis evidens.

Nam *damnatio, ut res odiosa, restringenda est*: propositio vero contradictoria est minus lata inter oppositas, contraria vero est magis lata: et ista est ratio quare inter contradictorias non detur medium et una debeat esse vera alia falsa, dum inter contrarias datur medium.

a) *Si qua ergo veritas positive definiatur ut dogma, certe et contradictoria et contraria sunt haereticæ; sed si qua damnatur ut haeretica, contradictoria tantum est dogma.* Do exemplum ex 5 propositionibus damnatis Jansenii (D. 1096); qua ex damnatione sequitur Christum. si non pro solis praedestinatis, saltem pro quibusdam aliis mortuum esse; verum est quod Christus pro omnibus omnino crucifixus est, sed vi damnationis, definitioni subiacet tantum id quod propositioni damnatae praecise contradicit. Unde quod sit mortuus pro omnibus, licet verissimum, non est tamen adhuc dogma fidei.

Infallibilitas ergo, cum exigit sacrificium mentis, Ecclesia imponit hoc sacrificium in minimo gradu possibili.

b) *Si vero damnatur aliqua propositio, eius contradictoria admittenda est, non necessario eius contraria.* Nam damnatio alicuius propositionis non implicat necessario affirmationem eius contrariae, quia etiam ipsa potest esse error, cum duae contrariae possint esse aequae falsae.

9. - Quando non clare patet utrum determinatio aliqua sit definita in aliqua propositione, tunc quod est definitum est tantum conceptus aliquis genericus, seu aliquod minimum quod sufficiat ad salvandum dogma. Scilicet illud minimum est saltem veritas magis evidens.

Do exemplum in notis Ecclesiae, quid sit dogma quando dicimus: «credo unam, sanctam, cathol., apost.

Ecclesiam » : quaestio iuris est dogma, non semper quaestio facti.

Aliud exemplum *de lumine gloriae* : (I). 475). Ibi est definitum quod requiritur aliquod adiutorium intellectuale; aliae determinationes: quid sit illud adiutorium, vel de speciebus impressis et expressa, nihil. Unde quando aliquis theologus adversarius admittit aliquid quod sufficiat ad salvandum dogma, non potes illum reprehendere.

10. - Si quando disputetur neque pateat quid sit damnatum ut haereticum et quid praecise tenendum ut de fide, et documentum tamen clare loquatur de fide vel de haeresi, tunc determinationes theologorum non sunt de fide.

Quod imponitur est tantum hoc, quod aliquid ibi sit de fide vel haereticum.

Do exemplum *de propositionibus Baiiz* (I). a 1001 ad 1080); quis potest ibi absolute determinare semper quaenam propositio sit haeretica? Theologi utique possunt cum fructu multa determinare, sed eorum determinationes non sunt de fide, nisi pateat ex alio documento; quod est de fide definita est tantum hoc: in illis propositionibus celie sunt haereses secundum subiectam materiam et est haereticus qui eas recipit sine ulla restrictione.

Posset hic fieri *quaestio* incidentalis cur Ecclesia vel Papa non magis clare locutus sit, cur non determinaverit in specie singulas propositiones.

Respondeo quod supremum magisterium potest habere rationes vere sufficientes ita procedendi, vel quia non habuit tempus vel modum singula discutiendi et tamen damnatio urgebat ad vitanda maiora mala: cogitemus laborem quem impenderunt in conc. Trid. et Vat. ad definienda dogmata; et Papa solus quomodo potuisset tam brevi tempore singula videre? Ex alia parte in illis adiunctis talis damnatio sufficebat ad illos errores compescendos.

I

Quaedam criteria nunc respiciunt magisterium Pontificis, praeter illa quae diximus de conciliis.

II. - Quid sit loqui ex cathedra.

1. - Rom. Pontifex ut doceat ex cathedra debet ostendere cum relativa evidentia voluntatem definiendi ex cathedra.

Nam charisma infallibilitatis non excludit activitatem humanam illius qui est infallibilis; voluntas autem est elementum essenziale activitatis humanae.

2. - Pontifex Rom. ut doceat ex cath. potest adhibere varias formas: v. g. *bullas, encyclicas, litteras apostólicas, brevia, concilia particularia* aliqua ratione ea confirmando. Licet enim intentio definiendi aliquam doctrinam debeat esse certo manifesta, nulla tamen forma determinata ad hoc requiritur, neque Pontifex tenetur ad unam praeferendam alii. Sed possumus dicere quod *per encyclicas* Papa generatim *non proponat definitiones novas* sed solummodo redeat super definitiones iam propositas.

Hic venit discutiendus *triplex casus* pulcherrimus et actualitatis.

a) De celebri Indiculo (D. 129), quod non est documentum originis directae pontificiae, ut patet ex citationibus Papae Innocenti! (D. 130) et Zosimi (D. 134). Sed est ut syllabus quidam propositionum definitarum circa gratiam.

Auctor qui recollegit talia documenta videtur esse Prosper Aquitanus: sed auctoritas horum capitulorum est maxima, sive quia desumuntur ex documentis pontificiis et conciliaribus, sive quia approbatus est ab aliis Pontificibus, sive quia ab universa Ecclesia veneratum est. Saltem ex saec. VI ista capitula habita sunt ut documentum officiale fidei Ecclesiae. Non est Celestini Papae, sed additum est epistolae Celestini. Continet definitiones pontificias contra Pelagianos. Doctrina, potius quam de peccato originali contra Pelagianos, agit de universalitate gratiae necessariae pro omnibus hominibus et pro omni actu salutari (hoc est dogma hic contentum): «neminem esse per semetipsum bonum; nemo nisi per Christum bene utitur libero arbitrio; etiam iusti indigent gratia ad perseverandum; etiam initium, bona cogitatio, bonum desiderium: exordia bonae voluntatis»; conclusio: ab ipsius gratia, hominis merita praeveniuntur.

b) De qualificatione theologica sententiae condemnatoriae abusus matrimonii in encyclica «Casti Connubii»; utrum sit sollemnis definitio ex cath. quod onanismus sit semper peccatum mortale. Quidam affirmabant esse dogma quia Pontifex adhibet verba satis solemnia. Certe ad solemnem definitionem requiruntur haec elementa: quod loquatur ut supremus pastor et doctor, et quod velit adhibere supremam suam auctoritatem in pleno gradu. Quod hic loquatur ut supremus pastor et doctor patet; inquirendum restat utrum voluerit uti sua suprema auctoritate, ferendo sententiam definitivam.

Sed, admisso quod non sit dogma fidei, tamen doctrina ab eo promulgata certe est infallibiliter vera ex hoc capite: quod Papa verbis solemnibus authentice significet doctrinam ex antiquis temporibus ab ordinario et universali magisterio constanter propositam ut tenendam et observandam.

c) Casus de encyclica « Pascendi » contra Modernistas (D. 2071). Non videtur esse definitio dogmatica, quia Pontifex, ut in encyclica « Casti connubii », non videtur ostendisse voluntatem ferendi ex tota sua auctoritate sententiam definitivam. Sed certe repraesentant doctrinam ordinarii magisterii, cui sub gravi oboedire tenemur.

Multo minus decretum « Lamentabili » et ipsum contra Modernistas, habet valorem dogmatis fidei, quia hoc decretum emanat ex S. Officio. Quamvis iterum in illo decreto damnentur propositiones contra dogmata definita.

De iure urando contra Modernistas agam postea quando loquar de symbolis.

3. - Romanus Pontifex quando non manifestat voluntatem definiendi aliquam doctrinam, licet eam commemoret vel etiam illa utatur, non loquitur tamen de illa doctrina ex cathedra.

Nam infallibilitas est privilegium supernaturale, cuius usus dependet etiam ab activitate illius hominis qui ea gaudet. Ita defenditur Papa Honorius: adhibuit utique illam doctrinam de una voluntate in Christo, etiam forte affirmavit indirecte vel tamquam opinionem: sed hoc non est manifestare voluntatem illam definiendi (D. 251-2).

4. - Non omne decretum pontificium etiam authenticum, vel collectio propositionum damnatarum, est locutio ex cathedra.

Ita Syllabus Pii IX (D. 1701). Quod documentum per se non est infallibile, sed recurrendum est, ad discernendam auctoritatem singularum propositionum, ad

fontes ex quibus hae desumuntur, ut sunt allocutiones, encyclicae et reliquae eiusdem Pontificis. (D. 1700).

5. - Non est infallibile documentum Pontificis ubi non constet quod loquatur ad universam Ecclesiam.

Nam infallibilitas data est Pontifici ut conservet unitatem Ecclesiae in fide Christiana. Certitudo fidei indicibus a Deo constitutis non propter ecclesias privatas promissa est, quae singulae errare possunt, sed propter Ecclesiam universalem, quae utique errare nequit. Unde quando aliquis episcopus vel dioecesis interrogat Papam vel S. Officium et responsum non dirigitur ad totam Ecclesiam, sed ad illum episcopum, non videtur infallibile, nisi Pontifex ostendat voluntatem definiendi.

Patet autem quod, licet Papa non reducat ad actum suam infallibilitatem, *semper tamen habet ius docendi, etiam in illis rebus vel casibus in quibus non sit infallibilis*. Et si habet ius docendi, omnes tenentur ad oboediendum etiam in his in quibus non est infallibilis: sed de hae oboedientia postea.

Ut ergo habeatur locutio ex cathedra requiruntur 4: a) quod Papa loquatur ad universam Ecclesiam; b) quod adhibeat totam suam auctoritatem; c) quod rem definitive dirimere velit; d) quod agat de rebus fidei et morum. Unde quod definitio sit sollemnis non ex eo habetur quod quaedam sollemnitas exterior adhibeatur, sed quia ipsum indicium speciale et ipsa sententia expressa in re tam gravi, ex sua natura sollemnitatem induit.

CAPUT 4.

QUID SIT ORDINARIUM MAGISTERIUM ET QUOMODO DOGMATA EX EO PROBARI POSSINT, SEU DE FIDE DIVINA ET CATHOLICA EX MAGISTERO ORDINARIO.

Quod existât magisterium ordinarium infallibile et quod ex eo possit esse aliquod dogma patet ex Conc. Vat. (D. 1792), et ex Bulla «*Munificentissimus*» :

« Itaque *ex ordinarii Ecclesiae Magisterii universali consensu* certum ac firmum sumitur argumentum, quo comprobatur corpoream Beatae Mariae Virginis in Caelum Assumptionem — quam quidem, quoad caelestem ipsam « glorificationem » virginalis corporis almae Dei Matris, nulla humanae mentis facultas naturalibus suis viribus cognoscere poterat — veritatem esse a Deo revelatam, ideoque ab omnibus Ecclesiae filiis firmiter fideliterque credendam ».

Tribus modis exercetur:

I. - Magisterium ordinarium per doctrinam expressam.

Magisterium ordinarium exercetur primo per doctrinam expressam, quae communicatur extra definitiones formales, a Pontifice vel ab episcopis per totum orbem.

1. - Etiam ibi ad habendum dogma debet patere quod res certo proponatur ut revelata. Sic in *omnibus catechismis* proponitur Limbus puerorum, sed numquam proponitur ut res revelata: unde non est dogma.

Ad quam doctrinam communicandam participant auctores praesertim probati ab Ecclesia, ut sunt Patres, Doctores Ecclesiae, theologi, quorum ipsa Ecclesia probat doctrinam tacite vel expresse, ut Alexander Alensis, Duns Scotus, Suarez, Lugo et omnes theologi qui cum approbatione Ecclesiae docent.

2. - Licet magisterium ordinarium Pontificis possit de iure sufficere ut veritas quae proponitur sit de fide cath., tamen secundum consuetudinem, Ecclesia pluries indicavit necesse esse ut interveniret cum definitione solenni.

3. - Quae docentur infallibiliter a magisterio ordinario de rebus fidei et morum tanquam revelata, possunt et debent dici *de fide divina calli, tenenda*, licet de facto multi non dicant.

Do multa exempla notanda valde:

a) in encycl. c Diuturnum » origo divina potestatis civilis, a Papa docetur ut evidenter attestata a Scriptura et monumentis antiquitatis Christianae (D. 1856).

b) in **ENCYCL.** «Arcanum» Leoni XIII *de matrimonio*, docetur divina institutio huius sacramenti, indissolubilitas eius et ius exclusivum et integrale Ecclesiae in matrimonio Christianorum (D. 1853).

c) in encycl. c Proidentissimus Deus » haec duo puncta sunt de fide cath.: *notio catholica inspirationis*, et absentia omnis erroris in textu fideliter conservato. Unde quod illi libri gaudeant in omnibus auctoritate infallibili (D. 1952) est de fide cath. licet non solemniter definitum.

d) in encycl. «Immortale Dei» *docetur summa independentia Ecclesia* quae habet ex institutione divina plenam et absolutam auctoritatem in suis rebus (D. 1866-67).

e) *auctoritas dogmatica* symboli Arianasiani (D. 39) quae provenit illi symbolo ex eo quod approbatum est a magisterio ordinario Pontificum qui illud in breviario recitandum proponunt.

f) item docentur a magisterio ordinario: *veritates dogmaticae* quae continentur in professionibus fidei a S. Sede propositis, ut in symbolo Papae Hormisdæ (D. 171), in Professione Pii IV (D. 994) in iurejurando contra modernitas (D. 2145): illae propositiones quae certo probantur hic doceri ut revelatae, sunt de fide cath. Si quaedam non sunt revelata sunt tamen certissima, et etiam in his Papa est infallibilis, et illa negare esset peccatum mortale (puta quod Deus demonstretur. In symbolo Apostolorum et Constantinop. ut patet sunt omnia de fide cath., etiam minimae partes.

g) *veritates dogmaticae et morales* contentae in liturgis approbatis pro Ecclesia universal., praesertim veritates quae respiciunt sacramenta, sacrificium Missae, quae erant de fide cath. etiam antequam definirentur a Cone. Trid.

h) *veritates dogmaticae et morales* quae continentur in approbatione ordinum religiosorum facta a Pontifice pro tota Ecclesia, praesertim excellentia consiliorum evangelicorum et utilitas

supernaturalis mediorum perfectionis quae continentur in regulis. Si quis ergo sperneret concilia evangelica esset haereticus.

4. - Sunt quaedam documenta pontificia quae non est facile distinguere an sint ex magisterio ordinario vel solemni (sed talis distinctio est quaestio minoris momenti) :

a) Tomus Leonis ad Flavianum episcopum Costantpl., ubi exponitur cum summa auctoritate fides de Incarnatione: quae epistola a Cone. Chalcedonense habita est ut indicium doctrinale definitivum et obligatoria pro omnibus (D. 143).

b) Epist. dogmatica S. Agathonis, de duabus voluntatibus in Cliristo: est indicium definitivum et irreformabile seu dogma fidei, quia Pontifex declarat esse extra fidem qui aliter sententiat (D. 288).

c) Bulla «Unam Sanctam»: dogma habetur in fine ubi declarat submissionem neces-ariam omnium hominum Romano Pontifici (D. 469); non in omnibus aliis locis eiusdem habetur dogma fidei.

d) Constitutio « Benedictus Deus » Benedicti XII, relate ad visionem beatificam, quam animae plene purificatae habent immediate post mortem (cf. D. 530 et 531): haec veritas est dogma fidei.

e) Constitutio « Cum occasione » Innocenti! X damnans 5 propositiones Jansenii, omnes ut haereticas (D. 1092).

Multa alia sunt in quibus *propositiones damnantur in globo* : unde nota difficilius ex ipsis desumitur cum absoluta certitudine. Ita sunt : a) Cone. Constantiense (D. 581); b) Constitutio Innoeentii XI damnans Michaellem de Molinos (D. 1221 ss.); c) Constitutio Innocen-

tii XII damnans propositiones Fénelonis (1). 1327);
d) Constitutio Clementis XI damnans errores Quesnelii (D. 1351).

II. - Magisterium ordinarium per doctrinam implicitam.

1. - Magisterium ordinarium exercetur secundo etiam per doctrinam implicitam quae continetur in praxi seu vita Ecclesiae.

Doctrina divina communicata Ecclesiae ab ore Dei potest transmitti *per Traditionem oralem, scriptam, vel practican*,. Qui modi non sese excludunt: immo transmissio per praxim supponit semper saltem aliquam aliam doctrinam explicitam transmissam scripto vel praedicatione; quia vita moralis, ascetica, liturgica fidelium in tantum habet valorem Traditionis in quantum fundatur in aliqua doctrina; et ita quaecumque praxis Christiana quae pertinet ad Traditionem est coniuncta cum aliqua doctrina, quae doctrina potest consistere in hoc quod talis praxis sit necessaria ad salutem, vel quod sit tradita Revelatione. Illa veritas praesupponitur a praxi atque ideo possum dicere quod continetur in ea vel ut causa vel ut conditio actionis.

Etiam Christus potuit aliquid docere per actionem suam, nihil dicendo: v. g. erga matrem suam: ubi res ipsae et opera quibus ipse matrem honoravit clamabant, verba non erant necessaria.

Praxis autem potius quam in vita et actione fidelium

est principaliter in actione Ecclesiae hierarchicae quae talem praxim dirigit.

2. - Licet liturgia non creet fidei dogmata, ut putant Modernistae, tamen, quia exprimit fidem Ecclesiae, liturgia probat multa dogmata atque ideo veritates theol. certas.

Liturgia non creat dogmata, quia fides revelata et dogmata nobis imponuntur ab extrínseco, i. e. a Deo, neque creantur a nobis. Exprimit tamen dogmata, quia, in modo quo Deum laudat vel orat, Ecclesia exprimit quid et qualiter et iuxta quos conceptus Deum publice coli velit. Et quamvis non repugnet Ecclesiam aliquando tolerare in rebus minoris momenti aliquam locutionem quam indicat minus rectam, nequit tamen permittere ut nomine suo in liturgia dicantur contraria iis quae ipsa sentit aut credit.

Ita ex liturgia possunt probari haec dogmata et quae inde consequuntur :

a) *dogma Trinitatis*; sumas praefationem Missae Trinitatis et totum officium quod videtur esse thesis theologica.

b) *divinitas Verbi* contra Arianos et Socinianos: ex multipl-i cibus officiis et festis.

c) *divinitas Spiritus Sancti* contra Macedonianos.

d) *de humanitate Christi* in omnibus festis incipiendo a Nativitate usque ad Ascensionem.

e) *virginitas B. Mariae* ante partum, in partu et post partum (cf. officium Nativitatis).

f) *primatus B. Petri*, etiam iurisdictionis. et primatus Romani Pontificis.

g) *quod simplices presbyteri sunt inferiores episcopis*, ut patet ex textibus pontificalis romani.

h) per liturgiam *confutatur haeresis pelagiana et semipelag.* Pelagiani dicunt quod gratia non requiritur vel quod requiritur solum ad facilius posse, Semipelag. quod non requiritur ad infam fidei et ad perseverandum: (cf. oremus).

i) *dogma peccati originalis.*

l) *dogma de Eucharistia*: sufficit officium S. Thomae pro festo Corporis Christi. Dogma de praesentia reali in adoratione hostiae.

m) *dogma de Purgatorio.*

n) *dogma de cultu et invocatione Sanctorum.*

o) *dogma de necessitate et integritate confessionis sacramental'* implicite continetur in praxi poenitentiali Ecclesiae antiquae.

p) *dogma Assumption's* in festo Assumptionis, iam definitum.

3. - Quoad vitam juridicam Ecclesiae: concilia generalia vel Papa non possunt statuere leges quae peccatum includant.

Nam Christus dedit Ecclesiae potestatem iurisdictionis ut homines adducat ad vitam aeternam; et si Ecclesia in suis legibus includeret peccatum, mortale, obligaret homines ad perdendam vitam aeternam. Neque ex alia parte Deus potest dispensare a lege naturali. Quare Ecclesia non potest definire aliquid esse vitium quod honestum est, aut contra, esse honestum quod est vitium; nequit probare aliquid quod sit contra Evangelium vel rationem.

4. - In CIC nihil potest esse quod sit aliquomodo oppositum regulis fidei vel sanctitati evangelicae.

5 - In CIC sunt quaedam dogmata, quatenus Ecclesia-

docet quasdam practicas et speculativas veritates, tamquam contentas in deposito Revelationis; vel quatenus explicat illas et proponit modo obligatorio; *sunt quaedam quae possumus dicere facta dogmatica* quatenus Ecclesia determinat in specie quaedam quae in lege divina vel naturali tradita sunt solum in genere, v. g. praeceptum sese communicandi. Ecclesia in Codice infert etiam conclusiones magis vel minus necessarias ex veritatibus quae sunt divinitus revelatae, illasque iubet. Quae omnia discerni possunt secundum subiectam materiam. Quare ubicumque Codex proponit doctrinam aliquam fidei et morum tamquam fundamentum praescriptionum suarum, haec doctrina habenda est ut docta infallibiliter per magisterium ordinarium.

III. - M a g i s t e r i u m o r d i n a r i u m p e r t a c i t a m p r o b a t i o n e m.

Ordinarium magisterium exercetur denique etiam modo tacito, per tacitam probationem quam Ecclesia dat doctrinae Patrum, Doctorum et theologorum.

Nam ipsa relinquit ut talis doctrina diffundatur per totam Ecclesiam. Sed haec tacita approbatio non sufficit ut patet ad habendum dogma.

C o n c l u s i o : vidimus ergo quid significet haec nota de fide divina et catholica, i. e. dogma fidei seu veritatem a Deo revelatam et propositam ab Ecclesia. Quae propositio potest fieri dupliciter: solemniter et ordinario magi-

torio: si fit solemniter generatili! dicitur de fide definita; si fit per ordinarium magisterium absolute posset dici dogma fidei seu de fide divina et catholica. Advertas quod si quidam auctores, quando dicunt de fide sine addito, intendunt dogma fidei: utrum sit definitum solemniter vel non, patebit ex natura documenti.

CAPUT 5.

DE FIDE ECCLESIASTICA.

1. - Nunc quaestio est ista: utrum illa dictio «anathema sit» supponat semper quod in canone agatur de dogmate fidei.

Videtur dari casus in quo aliquis canon conciliaris *definiat aliquam veritatem non revelatam*, ut factum dogmaticum et propositionem theologicę certam. Attendas quod non dico: *definiat ut dogma fidei*, sed simpliciter *definire*. Aliis verbis: non omnis definitio est dogma fidei. Ita Cone. Constantiense definivit legitimitatem ieiunii eucharistici et communionis sub una specie, dicendo simpliciter quod est erroneum hoc negare (D. 626).

2. - Pontifices, etiam ex cathedra possunt damnare propositiones non necessario ut haereticas, sed vel ut falsas vel ut scandalosas.

Ita in bulla «Auctorem fidei» (D. 1501 ss.). Similiter Pontifices aliquando definiverunt aliqua puncta doctrinae ut tenenda, sed non ut tenenda de fide divina et catholica: ita Leo X. de indulgentiis (D. 740a) et Clemens XI de silentio obsequioso (D. 1350). Vides ergo quod aliquando neque vox *definire* sufficit ad dicendum agi de dogmate fidei.

Est casus praesertim de actibus ex cathedra, ubi aliqua collectio propositionum damnatur simul in blocco. Tunc quaelibet propositio est notata una vel pluribus ex illis qualificationibus inflictis, sed non necessario ex omnibus. Et inter illas qualificationes multae sunt minus verae quam damnatio haereseos. *Ita damnatio Marsilii Patavini et Joannis Janduni* (cf. D. 497-500); *damnatio Ekardi* saltem pro proposit. ex 16 ad 26 (516 ss.); *damnatio Lutheri* a Leone X (D. 741-781); *Baii* a Pio V (D. 1001-1080); *Molinos* ab Innocentio XI (D. 1351, 1451); et *Syllabi Pii IX* (D. 1701-1780).

Ex his vides quod *locutio ex cathedra non semper dicit dogmata*. Item Pontifices aliquando obligant Ecclesiam ad admittendas quasdam veritates facti, *ut facta dogmatica*, v. g. quod 5 propositiones Jansenii sunt damnatae in sensu obiectivo auctoris (D. 1098) vel nullitas ordinationum anglicanarum atque ideo quod presbyteri anglicani non habent characterem sacerdotalem (D. 1966) Idem dicas de omnibus bullis canonizationum.

3. - Etiam in his definiendis Papa et concilia sunt infallibilia, sed adhuc non est dogma fidei quod illi in his sint infallibiles.

Et praecise ut abstraheret ab hac quaestione, Cone. Vat. definiendo infallibilitatem Pontificis ex cath., loquitur de *veritatibus tenendis* (cf. D. 1839) et non adhibet verba de *veritatibus credendis* fide divina. Quod in his sit infall, est minimum, quia si est infallibilis, saltem in his debet esse infallibilis.

Nunc ergo fit ista quaestio : si quis negat hos canones, estne haereticus? Quidam dicunt quod est reductive haereticus, quatenus indirecte negat infallibilitatem Ecclesiae. Sed potest responderi quod infallibilitas Ecclesiae in his non est dogma fidei. Unde melius videtur dicendum hoc :

4. - Potest dari aliquid de fide definitum, non necessario de fide divina et catholica, sed, ut videtur, dicendum de fide ecclesiastica.

Unde istae veritates credendae sunt non necessario cum fide divina sed de fide ecclesiastica.

5. - A pari videtur posse dari aliqua propositio haeretica, non iam sensu stricto prout haeresis est contra fidem div., sed sensu magis lato quatenus haeresis est contra fidem ecclesiasticam.

Et probō:

6. - « Anathema sit » non est aliud ac formula excommunicationis, (cf. CIC 2257).

Causae vero excommunicationis in decursu temporum possent esse multiplices; ita aliquando dicebatur « anathema sit » mulieri quae assumebat vestem virilem, vel clerico qui capillum non tondebat. Etiam in conciliis oecum « anathema » aliquando dicebatur directe de personis vel de scriptis, non necessario contra errores vel haereses qua tales (cf. D. 223, et praesertim anathema celebre de tribus capitulis).

7. - Etiam in conciliis modernis, ut in Trid. « anathema » est formula excommunicationis, et non necessario videtur semper supponere haeresim sensu stricto.

Et ostendo per exemplum : D. 976, hic non agitur de implicite revelato: nam ut veritas possit definiri ut de fide catholica, necesse est quod contineatur implicite in alia explicite revelata, sed per *continentiam* (*implicitam aut virtualement*) de iure, non solum de facto, ut inferius clarius explicabitur.

Aliis verbis oportet ut per *analysim deductivam* possit haec veritas ostendi inclusa in explicite revelata. Nunc recogita millies illa verba « quodeumque solveris super terram », nunquam invenies exercitium dirimendi matrimonium per solemnem professionem religiosam.

Et ratio est quia hic *intrat factum novum contingens*, quod est liber interventus Ecclesiae. Item repetas de omnibus decisionibus iuris canonici. Itaque hic videtur definita solum aliqua veritas de fide ecclesiastica. Potes dicere quod etiam iste est canon dogmaticus, quatenus definit factum dogmaticum, et quatenus revera cum ipso intellectu obligamur ad adhaesionem praestandam huic decisioni iuris ecclesiastici: est ergo realiter aliqua veritas, sed veritas alicuius facti quod connectitur cum dogmate, atque ideo veritas suo modo dogmatica.

Sed non videtur dicendus canon dogmaticus, si sumas dogmaticum quatenus supponat definitionem de fide divina et catholica. Neque potes dicere: est dogmaticus quatenus ille qui eum negat reducitur ad negandam veritatem revelatam, quae est Ecclesiae competere iurisdictio-

nem ecclesiasticam; si hoc dicis, oblitus es quod in canone solum contradictoria propositio est stricte definita, non autem sunt definitae illae veritates quae ipsi canoni sunt ut fundamentum. Utique qui negaret hunc canonem, sese certe exponeret ad haeresim : utrum esset haereticus sensu stricto, disputari posset (sed certe esset excommunicatus).

Item de impedimento dirimente quod constituitur per ordinem sacrum et votum solemne castitatis (D. 979).

Factum obligationis sese communicandi tempore paschali (D. 891) vel confitendi peccata saltem semel in anno (D. 918). vel existentia subdiaconatus et ordinum minorum (D. 962) qui ordines omnes videntur esse institutionis ecclesiasticae, qui ergo ordines sunt sacramentalia quaedam potius quam sacramenta. Si tu dicas quod Ecclesia non obligat ad admittendos hos canones de fide catholica cum illo anathemate, deberes dicere quod hi ordines sunt revelati ab ipso Christo vel Sp. Sancto, atque ideo sunt iuris divini. Melius ergo: dicendum est quod anathema potest habere et aliam significationem.

Vulgata est authentica, prout in Eccl. catholica legi consuevit (D. 784): est factum quod certe non est revelatum, et quod ideo nequit esse obiectum haereseos strictae dictae, (n. b. tria diversa in illo canone, non confundenda: *inspiration' m canonicitatem, authent am Vulgatae*). *Canonioitas* est proprietas libri inspirati, quae ei competit quatenus Ecclesia officialiter recognovit eum ut originis divinae, mediante decisione publica et solemni, vel mediante praxi aut usu eiusdem libri dogmatico vel liturgico; et eum reponit in collectione authentica librorum inspiratorum, quae collectio dicitur canon.

Inspiratio vero est proprietas quae libro competit quatenus est originis divinae; et continet inspiratio tria elementa: illustrationem in mente scriptoris, motionem in eius voluntatem, assistentiam in scribendo ne erret.

Authentia Vulgatae est auctoritas quae Vulgatae competit quatenus in Cone. Trid. recognita est ut verus et genuinus fons Revelationis, nullum continens errorem in rebus fidei et morum, et iuridice ut adhuc benda in publicis lectionibus et praedicationibus. Unde vides quod authentia hic sumitur alio sensu ac quando dicitur liber authenticus et intelligitur liber vere scriptus ab illo auctore cui attribuitur, ut Evangelium Lucae a S. Luca.

(

8. - *Ergo videtur quod Ecclesia definiverit quasdam veritates obiective novas (si comparamus ad veritates Revelationis).*

Sunt illae veritates quae obtinentur ab aliqua veritate revelata, adiungendo aliam veritatem facti non revelatam. Ita Cone. Constantiense definivit ut theologice certam *liceitatem communionis sub una specie*. Propositio qua talis non est revelata, quia supponit aliquam veritatem facti, Revelationi extraneam, ut est hic liber intervenus Ecclesiae quae determinat usum liturgicum. Est tamen theologice certum quia fundatur super hanc veritatem revelatam: Christus est integer sub utraque specie (D. 626) vel super hanc: Ecclesia habet plenam potestatem etiam in sacramenta, salva tamen eorum substantia. (D. 931).

9. - Ecclesia pluries definivit cum anathemate legitimitatem vel aptitudinem aliquarum expressionum dogmaticarum ad exprimendam veritatem.

Theologi communiter admittunt quod in aliqua definitione de fide catholica, sensus utique verborum est de fide, verba autem non sint de fide. Nam verba plus minus

arbitrarie electa, non sunt unice apta ad exprimendum dogma: possent inveniri alia aequae apta, immo magis apta. Et de facto aliquando quaedam expressiones conciliorum et Pontificis non fuerunt aptae: ita (D. 219) vox « theoria » ad characterizandam distinctionem duarum naturarum in Christo; vel Papae Agathonis (D. 288) « sola contemplatione discernimus »: adhuc minus apta fuit illa: « una natura Dei Verbi incarnata » (D. 258). Ergo licet verba possint mutari, tamen Cone. Trid. debuit sancire quasdam dictiones dogmaticas ut:

a) terminus *transsubstantiationis* (D. 884): factum huius convenientiae certo non est veritas revelata; ergo potes dicere quod est factum dogmaticum vel propositio theologicæ certa, credenda non de fide divina et cathol., sed dicamus de fide ecclesiastica.

&) D. 912 « non recte appellari ».

c) D. 953 certe redactio canonis Missae non est veritas revelata.

10. - Ecclesia definivit legitimitatem alicuius usus liturgici, vel decreti disciplinaris iuris ecclesiastici.

a) Ita (D. 856) licet isti ritus sint laudabiles, tamen non sunt inst tuti a Christo atque ideo non sunt revelati.

b) (I). 872): *chrismati*# multo probabilius est originis ecclesiasticae, neque potest dici certo revelata; unde Cone, non potuit obligare ad illam credendam ut de fide cathol.

c) *l)c Huchar.* (D. 888; 889; 892; 953; 954; 956) clarum est quod isti usus sint puncta contingentia disciplinae liturgicae, vel mos ecclesiasticus (D. 881); haec asserta certe non sunt formaliter revelata.

•ALLARMINE LIBRARY
St. Mary's Collega
ST. MAFUb. KANSAS

d) *De Paenit.* (D. 918) est verus typus propositionis theol. c. rtae. Casum utilem ad considerata offert nobis canon (D. 916). Quod confessio sacramentalis sit iuris divini patet; quod confessio secreta sit iuris divini dici non potest; et tamen in eodem canone definiuntur. Modus sese confitendi secreto non est revelatus, sed neque est pura inventio humana, quia magis est conformis ad naturam humanam.

Certe per illam oppositionem voluit Cone, evitare definitionem quod ille modus sit revelatus.

e) *De extrema unctione* (D. 928).

f) *De ordine* (D. 965); et tamen illa unctio est certe institutionis ecclesiasticae.

g) *De matrim.* (D. 979; 981). In materia disciplinari vel liturgica quod Ecclesia sit infallibilis adhuc non est dogma fidei, sed est conclusio theologica;

h) (i). 935) quod aliquod decretum iuris mere ecclesiastici sit rationabile non est obiectum fidei catholicae.

Sed casus pulcherrimae discussionis est in D. 977. Cone, ita voluit exprimere suam sententiam ne damnaret tanquam haereticos Graecos qui contrariam praxim sequebantur, ne eos offenderet et magis alienaret ab unitate cum Ecclesia Romana. Unde Concilium noluit definire indissolubilitatem matrimonii ut veritatem revelatam. Et infallibilitas Ecclesiae in hoc casu utique est definita, sed non videtur definita ut dogma fidei: nam si esset dogma fidei divinae, ipse casus esset obiectum fidei; si Christus dicit: ego revelo quod Ecclesia in hoc casu est infallibilis, ipse videtur revelare illum casum; et ita Graeci essent haeretici, quod Concilium certe noluit affirmare.

11. - Conclusio: dicere « anathema sit » non est om-

nino idem ac dicere stride haereticum *ut patet in damnatione Jansenii, ubi fit distinctio inter anathema et haereticum* (D. 1092). Unde vides quod isti termini tam graves: *credere, definire, haeresis, non sumuntur semper sensu stricte divino*; ipsum Concilium insinuavit has distinctiones (D. 910) ubi dicit: « profitetur et docet, credenda et tenenda ». Et patet quod aliqua sunt stricte credenda, alia simpliciter tenenda, sive eorum quae sunt in capitibus, sive quae sunt in canonibus. Aliud patet: capita alicuius concilii, etiam in affirmationibus directis, aliquando non exponunt veritates de fide catholica, sed solum doctrinam theologorum ad modum decreti de Armenis (D. 695). Aliquando etiam possunt esse simplices constatationes historicae.

12. - Licet Cone, definiverit propositiones theologice certas vel facta dogmatica, eorum tamen naturam non mutavit adiungendo «anathema»: quare hae propositiones non sunt in se revelatae, neque eas potuit Ecclesia ut revelatas definire.

Quis posset dicere: Christus eo ipso quod revelavit Ecclesiam esse infallibilem, revelavit omnes propositiones quas Ecclesia in decursu saeculorum definitura esset; sicut si dico in universale: omnes homines nascuntur in peccato originali, hoc affirmo de omnibus qui nascituri sunt. Respondeo: non est revelatum vel saltem adhuc non cognoscimus ut revelatum quod Ecclesia sit infallibilis in definiendis facto dogmatico et propositione theologice certa.

13. - Illis factis dogmaticis et propositionibus ita definitis videtur esse assentiendum *de fide ecclesiastica*, et haeresis contraria posset dici haeresis contra fidem ecclesiasticam.

14. - Illa fides ecclesiastica est vera oboedientia interior, i. e. per submissionem intellectus et voluntatis, et esset peccatum semper grave, saltem vitii temeritatis, nolle assensum illis definitionibus praestare.

Sed assensus praestandus est definitionibus prout sunt formulatae: unde si definitio dicit: tu debes admittere quod Ecclesia in hoc ritu non errat, teneris ad hoc admittendum neque teneris ad admittendum quod ritus sub omnibus aspectibus sit melior quam alius possibilis.

15. - Ex hac discussione vides quod non est facile statuere notam alicuius assertionis, et quare ipsi auctores tam parum convenient in assignandis notis.

16. - Ceterum scire bene notam theseos est summi momenti, quia nota est velut synthesis seu recollectio in uno verbo sive theseos sive argumentorum. *Nota est idem ac exponere quid sentiat Ecclesia de aliqua thesi quae discutienda proponatur.*

Si enim thesis sit dogma, maximum argumentum habebis ex documento Ecclesiae: si sit theol. certa, debes bene respicere dogma coniunctum; si sit solum probabilior, patet quod erit thesis propria alicuius systematis: v. g. praedestinatio est post praevisa merita.

CAPUT 6.

DE FIDE DIVINA SIMPLICITER, VEL UTRUM NORMA FIDEI PROXIMA IN QUIBUSDAM POSSIT ESSE S. SCRIPTURA (*).

1. - Dum pro fide divina et cathol. est necessaria propositio veritatis ex parte Ecclesiae, nulla propositio datur ex parte Ecclesiae pro fide simpliciter divina, neque titulo obiecti formalis partialis, neque titulo praeviae conditionis requisitae.

Et probo variis argumentis posse dari aliquid simpliciter de fide divina: multi sunt christiani in bona fide apud Protestantes, qui, dum versantur extra veram Ecclesiam, non agnoscunt valorem infallibilem nostri magisterii, et tamen, admittentes summam auctoritatem Christi et Scripturae, possunt et debent facere verum actum fidei et possunt salvari.

Si ergo quis dicat quod fides sit impossibilis sine propositione ex parte magisterii, nemo extra Ecclesiam posset habere veram fidem, quod repugnat. Amplius: etiam extra Ecclesiam cathol. sacramenta possunt valide administrari, atque ideo etiam fructuose accipi, si fideles

* Cf. articulos P. Zapelena in bibliographia recensitos, ex quibus tota desumitur haec doctrina.

aptis conditionibus ad ipsa accedant bona fide. Sed fructuosa susceptio sacramentorum in adultis necessario requirit fidem. Ergo etiam extra Ecclesiam potest dari vera fides divina.

2. - Historica Evangeliorum et totius Scripturae auctoritate semel probata et admissa, possunt dari multa quae absolute constent etiam sine ulla propositione ex parte Ecclesiae.

Fides enim divina consistit in hoc quod assensus intellectualis in divinam Revelationem detur propter summam Dei loquentis auctoritatem.

Ad quem assensum utique requiritur certitudo praevia facti revelationis; sed non requiritur certitudo metaphysica et absoluta, verum sufficit moralis, immo respectiva, iuxta saniolem sententiam theologorum.

Jamvero haec certitudo de facto non raro acquiritur ex directo examine fontium sine ulla interpretatione ex parte Ecclesiae: et etiam potest acquiri certitudo de aliqua veritate revelata.

Et do exemplum :

«) de messianitate et divinitate Christi: Jesus aperte affirmavit suam dignitatem Messae cum Samaritana, cum Petro, coram Caipha; et fecit miracula et protul't vaticinia ad hoc confirmandum: Deus autem nequit miracula facere ad confirmandum testimonium falsi prophetae. Ergo etiam mere historice rem considerato, sine ullo magisterio, certo constat quod dignitas Messiae sit revelata.

Omnino idem repetas de divinitate Christi.

b) factum resurrectionis Domini, de quo formulae eccle-

sia-ticae et dogmaticae certe non sunt clariores quam verba Evangelii: nam hoc factum est tam evidens ex vaticiniis, ex apparitionibus coram incredulis Apostolis, ex miraculis, ex praedicatione Apostolorum et ex conversione mundi, ut propositio ex parte Ecclesiae nullam addat maiorem claritatem vel certitudinem. Unde etiam sine propositione Ecclesiae potuisset et debuisset credi fides divina. Quod est mirum: factum magis difficile est magis evidens.

3. - Immo, est quaedam veritas de qua prima fides divina non potest esse ex propositione magisterii: est veritas institutionis ipsius magisterii authentici et infallibilis.

Ita proceditur in « De Ecclesia ».

Dico *primam fidem* : quia postquam via historico-critica ostensum sit magisterium a Christo institutum, et character catholico-romanus ipsius magisterii, patet quod possum credere Ecclesiae definienti propriam infallibilitatem; sed antequam illud magisterium probatum sit, *non possum recurrere ad magisterium infallibile ad probandum quod. Christus revelavit magisterium infallibile*; aliis verbis: si nescio factum Revelationis, non possum credere Ecclesiae quando definit; si scio factum Revelationis, quod Ecclesia sit ita instituta, possum hoc credere etiam antequam hoc sit ab Ecclesia definitum.

Nec potes recurrere ad viam empiricam dicendo: Ecclesia Romana asserit se esse veram Ecclesiam, infallibilem et unicam viam salutis: et Deus approbat hoc testimonium Ecclesiae Romanae efficiendo quod Ecclesia Romana sit miraculum permanens ob suam originem.

diffusionem, stabilitatem, unitatem, sanctitatem, foecunditatem mirabilem; ergo testimonium Ecclesiae Romanae est verum. Utique valet hoc ratiocinium, sed tota eius vis nititur non in testimonio Ecclesiae Romanae, sed in miraculis quae Deus fecit in ea. Aliis verbis : quod illud testimonium Ecclesiae Romanae sit verum et approbatum a Deo, patet non ex ipso solo testimonio, sed ex miraculis.

4. - Licet custodia atque explicatio depositi fidei sit concredita Ecclesiae, cuius propositio est regula proxima fidei in his quae proponuntur, nihil impedit quod theologus possit adire directe ipsas fontes Revelationis, scilicet Scripturam et Traditionem, et quod ibi reperiat signa certa quod aliqua veritas sit revelata; quam ergo credere debet fide divina, quia scit evidenter esse revelatam.

Hoc ergo est signum ad cognoscendam hanc notam de fide divina: quando res inveniatur evidenter in Scriptura et Traditione ut res revelata, neque tamen adhuc proponatur explicite ab Ecclesia.

5. - Inveniuntur multa in Scriptura, quorum licet proponatur ab Ecclesia in genere factum inspirationis, non habetur tamen explicita propositio ex parte eiusdem Ecclesiae: quae, ubi sunt clara, patet quod debeant credi fide divina.

6 - Licet circa multa sit propositio Ecclesiae, theologus non indiget hac propositione, ubi sunt nimis clara.

ad fidem divinam concipiendam. Ita de divinitate Christi,

f

7. - Fides divina, ut patet, essentialiter non differt a fide divina et catholica, *sed solum, ut ita dicam, extrinsece. quatenus scilicet una proponitur a Deo, alia a Deo et al) Ecclesia: quae tamen Ecclesia nihil facit nisi nobis transmittere testimonium Dei.*

8. - Ad eliciendum actum fidei divinae non est necesse considerare divinas Scripturas ut inspiratas, ad quod, saltem pro Scriptura qua universa, requiritur propositio ex parte Ecclesiae. *Nam factum divinae Revelationis potest demonstrari ex Scripturis historice consideratis, ut fit in theologia fundamentali. Imo ipsa inspiratio, saltem pro antiquo Testamento, potest demonstrari sine ulla propositione ecclesiastica.*

9. - Immo, fides simpliciter divina potest esse tam firma et absoluta quam fides divina et catholica. Ita fideles in V. T. habebant fidem divinam eandem ac nos nec tamen habebant magisterium infallibile. Quod si dicis quod habebant prophetas, patet quod si ipsi ex prophetis poterant cognoscere factum Revelationis et credere, inulto magis nos possumus cum solis prophetis et cum Christo credere sine propositione Ecclesiae.

10 - Ceterum dantur in Scriptura quaedam ita evidenter ut fere ab omnibus admittantur, et quaedam ita

difficilia ut requirant propositionem ex parte Ecclesiae. Hoc dictum sit praesertim de N. T., quia de V. T., etiam de meris factis historicis, interpretatio non est facilis.

11. - Do *exempla* aliquarum veritatum quae videntur esse *de fide solum divina* : quod Jésus Christus inde ab initio vitae publicae testatus sit se esse Messiam a prophetis praedictum: quod Christus meruerit sibi animae impassibilitatem, corporis gloriam et nominis exaltationem; quod fides sit firmissima; quod motivum spei sit Deus auxilians. Et omnes illae veritates, quae cum vera certitudine probantur ex S. Scriptura, licet adhuc non proponantur explicite ab Ecclesia. Quae veritates non sunt paucae, nisi nolimus esse ut morosi rationalistae.

CAPUT 7.

QUID REQUIRATUR UT EX SCRIPTURA COGNOSCATUR ALIQUID ESSE DE FIDE.

1. - Canon librorum sacrorum potest determinari solum ab Ecclesia. Nam Ecclesiae concreditum est totum depositum Revelationis.

2. - Si quis liber reiectus sit ab omnibus ecclesiis, *non potest intrare in Canonem*. Ceterum Ecclesia Romana, quia infallibilis, non potest reicere aliquem librum qui sit inspiratus.

3. - Ut stabiliatur quinam sit textus originalis, recurrendum est ad sanam et catholicam criticam.

4. - Authentia Vulgatae importat quod ipsa quoad substantiam et in genere correspondet textibus originalibus in rebus fidei et morum et in omnibus partibus substantialibus.

5 - Potest dari aliqua Vulgata melior quam nostra in rebus accessoriis.

6. - Vulgata, non ex eo quod declarata est authentica, praeferenda est textui originali. Nam illa authen-

tía non est declarata in comparatione cum textibus haebraico et graeco, quasi ipsa sit melior, sed in comparatione cum aliis versionibus latinis. Unde illi textus manserunt cum tota auctoritate quam habent in se.

7. - *Vulgata potest habere et de facto habet errores in rebus accessoriis* (non in rebus fidei et morum).

8. - *Vulgata potest continere textus non authenticos.* Nam Concilium noluit extendere decretum authenticitiae ad singulas propositiones nostrae Vulgatae.

9. - Concedere licet, sine laesione decreti tridentini, quod in Vulgata possit deesse aliquis textus dogmaticus qui fuerit in textu primitivo.

10. - Est de fide catholica quod tota Scriptura sit inspirata; est saltem theologice certum quod sit inspirata etiam in minimis partibus.

11. - Est dogma fidei quod inspiratio excludat omnem errorem in libro inspirato,

Encyclica « *Humani Generis* » docente :

« plura etiam a nonnullis proponuntur vel mentibus instillantur in detrimentum divinae auctoritatis Sacrae Scripturae. Etenim sensum definitionis Concilii Vaticani de Deo Sacrae Scripturae auctore audacter quidam pervertunt; atque sententiam, iam pluries reprobata. renovant, secundum quam Sacrarum Litterarum

immunitas errorum ad ea solummodo, quae de Deo ac de rebus moralibus et religiosis traduntur, pertineat ».

12. - Inspiratio sese contemperat ad usum componendi apud populos orientales, ad adiuncta temporis et hominis qui recipit inspirationem.

13. - Inspiratio non excludit ista dubia: utrum auctor inspiratus usus sit *fontibus; quando* liber scriptus sit; non excludit dubia circa *auctores* singulorum librorum, nisi in ipso libro evidenter pateat; dubia *de transpositionibus*; et utrum liber sit *historia sensu stricto vel narratio idealizaba*, Ita non esset haereticus si quis sustineret quod liber Tobiae, Judith, Ester, Jonae. ubi est narratio de Iona in ventre piscis, Canticum canticorum, quaedam libri Danielis, ut regis reducti ad vitam animalis, non sit vera historia, sed historia idealizata (D. 1980). Ex hoc tamen non sequitur quod haec sustineri possint.

14. - Multiplex distinguitur sensus S. Scripturae. Distinguendum est ante omnia inter *significationem* et *sensum* alicuius vocis. Dum enim una vox potest habere plures significationes, ul patet ex lexicis, sensus e contra quem vox hic et nunc habet in contextu orationis est iste et non alius; accedit ad suppositionem de qua in logica.

Ita: «*Pater*» loquendo de Deo potest sumi personaliter et essentialiter, et si sumitur essentialiter, dicitur ex diversis rationibus: ex creatione, ex adoptione, ex haereditate,

Quia vero conceptus mentis manifestari potest aut verbis seu per signa conventionalia, aut rebus (utique et ipsis manifestatis per verba ubi agatur non de facto praesenti), prima magna distinctio sensus Scripturae est : *litteralis (historicus), est ille qui eruitur ex verbis {littera} auctoris; et typicus, quando res vel facta expressa per verba ex divina ordinatione sunt figurae aliarum rerum.*

Sensus litteralis sua vi potest exprimi *vel verbis propriis* in quibus tamen, licet sint propria, non est semper facile videre sensum: *vel verbis translatis, tropicis, metaphoricis* ut per synecdochen, metonimiam, metaphoram; *aut locutionibus figuratis* ut *enphasi*, (hyperbole): si hi tacuerint, lapides clamabunt; *redicentia; aut etiam translatione totius orationis vel integri sermonis*, ut in parabola, allegoria, symbolis ut esset manum lavare ad significandam innocentiam vel illae actiones symbolicae quae occurrunt in prophetis.

15. - Regulae ad interpretandam Scripturam sunt istae praesertim:

d) interpretanda est *secundum sensum quem tenet Ecclesia.*

b) nemo potest se ponere in contradictione *cum interpretatione unanimi Patrum, ubi agatur de rebus fidei et morum.*

c) omnes sese debent conformare *ad analogiam fidei*, i. e. ad illam solidaritatem quae connectit omnia dogmata inter se. Unde si interpretando Scripturam devenies ad aliquid quod est contra aliquod dogma, etiam de quo non sit sermo in illo loco Scripturae, certe in-

interpretatio est falsa. Ceterum idem valet de rebus philosophicis.

d) omnis textus est interpretandus *in contextu Scripturae universae* incipiendo a primo versiculo Genesis usque ad ultimum Apocalypseos.

Principium aureum quod tibi dabit elavem ad multas difficultates solvendas.

e) vituperandi sunt secundum Encyclicam « Humani Generis » illi qui « ... perperam loquuntur *de sensu humano* Sacrorum Librorum sub quo sensus eorum divinus lateat, quem solum infallibilem declarant ».

f) neque minus reprehendendi sunt secundum eandem Encyclicam qui dicunt quod: «... sensus literalis Sacrae Scripturae eiusque expositio a tot tantisque exegetis, vigilante Ecclesia, elaborata, ex commenticiis eorum placitis, *novae cedere debent exegesi, quam symbolicam ac spiritualem appellant*; et qua Sacra Biblia Veteris Testamenti, quae hodie in Ecclesia tamquam fons clausus lateant, tandem aliquando omnibus aperiuntur. Hac ratione asseverant difficultates omnes evanescere, quibus ii tantummodo praepediantur, qui sensui litterali Scripturarum adhaereant ».

g) in specie vero circa libros historicos « ... deplo-randa est quaedam nimis liberior libros historicos Veteris Testamenti interpretandi ratio, cuius fautores Epistolam haud ita multo ante a Pontificio Consilio de re biblica Archiepiscopo Parisiensi datam ad suam defendendam causam immerito referunt (die 16 ianuarii 1948: A. A. S. vol. XL, pp. 45-48). Haec enim Epistola aperte

monet *undecim priora capita Geneseos*, quamvis eum historicae compositionis rationibus proprie non conveniant, quibus eximii rerum gestarum scriptores graeci et latini, vel nostrae aetatis periti usi fuerint, nihilominus quodam vero sensu, exegetis amplius investigando ac determinando, *ad genus historiae pertinere*; eademque capita, oratione simplici ac figurata mentique populi parum exculti accommodata, tum praecipuas veritates referre, quibus aeterna nostra procuranda salus innitur, tum etiam popularem descriptionem originis generis humani populiue electi. Si quid autem hagiographi antiqui ex narrationibus popularibus hauserint (quod quidem concedi potest), numquam obliviscendum est eos ita egisse divinae inspirationis afflatu adiutos, quo in seligendis ac diiudicandis documentis illis ab omni errore immunes praemuniebantur ».

16 - Est unanimis consensus Patrum etiam quando multi affirmant aliquam interpretationem et alii non contradicunt.

17. - Extra res fidei et morum tanta est auctoritas Patrum in interpretanda Scriptura quanta est vis eorum argumentorum. Nam in his Patres sunt sicut ceteri auctores, quos potes crisi subiicere.

V. g. in quaestione utrum ludas in ultima Coena exierit ante institutionem Eucharistiae vel postea, multi Patres putaverunt quod etiam ludas receperit Euch. et argumentum eorum erat quod S. Lucas postquam narravit institutionem Eucli. ponit in ore Christi illa verba: ' Veruntamen ecce manus tradentis me mecum est in

mensa ». Sed argumentum non probat quia S. Lucas non semper narrat secundum ordinem chronologicum.

18. - Ecclesia in liturgia et etiam alibi utitur Scriptura *sensu* etiam *accommodatio*. Quare ex hoc sensu nihil potest probari cum certitudine.

19. - Quae sint res in quibus Ecclesia sit infallibilis, ad ipsam Ecclesiam pertinet definire.

20. - Etiam in rebus fidei et morum non contradicit Ecclesiae qui novo *sensu ita textum interpretatur ut ille sensus non excludat sensum Ecclesiae*. Nihil vetat quod illa verba : « Hoc est corpus meum » sumantur etiam sensu mystico; vel illa voce « petra » intelligantur etiam Apostoli aut ipse Christus, aut confessio divinitatis Christi.

21. - 1) *Sensus accommodatitius nullam habet vim ad convincendum*. Utique posset esse argumentum ex Traditione, v. g. in aliquibus textibus Scripturae qui adhibentur pro Conceptione, et Assumptione.

2) Unde quando explicas Evangelium coram populo die dominica, primum punctum est videre sensum literalem, quod non est semper facile, v. g. de illo villico infideli quem Dominus laudavit. Alioquin explicabis verba tua, sed non verbum Dei.

Pro illis veritatibus quae sunt necessariae ad salutem Deus ita loquitur sive in Scriptura sive alio modo ut omne dubium prudens necessario maneat exclusum: sed simul non cum illa necessitante

laze ut dubio imprudenti nequeat esse locus, ut est in mathesi. Hx facit ut nostrum studium in quaerendo et meritum in creuendo sit maius. Ita etiam in gubernio Divinae Providentiae et in veritate Ecclesiae Romanae pro Protestantibus.

22. - Textus particulares, de quibus est definitum ab Ecclesia quod talis est sensus, sunt pauci.

a) directe definitum est a Cone. Trid. Apostolum in ep. ad Rom. V, 12 loqui de peccato originali, rem ut vides non facilem (D. 791).

b) Ex Jo. III, 5 constare de necessitate absoluta Baptismi et aquam veram et naturalem esse de necessitate baptismi (Trid. ses. V, can. 4; D. 791 et 858).

c) verba institutionis SS. Eucharistiae sensu proprio et non metaphorico esse intelligenda (D. 874).

d) Ex Johan. XX, 23 traditam esse Ecclesiae potestatem remittendi et retinendi peccata (D. 894).

e) lac. V, 14 contineri promulgationem sacramenti Extremae Unctionis (D. 908).

f) Cone. Vat. definivit ex Mat. XVI, 16 et Johan. XXI, 15 primatum iurisdictionis in universam Ecclesiam Petro promissum et collatum ita esse interpretandum (D. 1822).

23. - 1) Ubi magisterium Ecclesiae affert textus, etiam in rebus fidei et morum, sed mere suadendo et non definiendo textus Scripturae, adhuc non constat illum sensum esse definitum.

Aliis verbis, potes sensum textus interpretari alio modo. Exempla :

«) (D. 432) « Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus *e. t* »: potest significare vel oves, vel Ecclesiam, vel potentiam, vel officium Redemptoris, vel naturam divinam.

ò) (D. 930) «qui manducat hunc panem vivet in aeternum»; ex eo quod ista verba referantur accepta hoc sensu quod sufficit communicari sub una specie, non est tamen dogma quod iste sit sensus litteralis illius sententiae Christi, quia hoc synodus non intendit definire.

Utique est definitum quod sufficit una species; sed illa verba referuntur ad modum motivi. Et *motiva non sunt definita nisi concilium id declaret explicite.*

2) Ut patet ista propositio loquitur de textibus qui non afferuntur ut fundamentum definitionis.

24. - Ex alia parte tamen illi textus, ex eo quod afferuntur in documento officiali, habent multum valorem quem plene percipere pertinet ad theologum.

CAPUT 8.

QUID SIT ERROR IN FIDE.

Qui negat rem evidenter contentam vel in Scriptura vel in Traditione ut revelatam, committit peccatum mortale contra fidem divinam, sed non est haereticus quia non se separat a sententia expresse proposita ab Ecclesia.

Aliqui hanc vocant erroneam in fide: *erronea*, si attendis quid sit proprie error: *error* enim, si sumitur sensu stricto, non est solum aliquid falsum, sed *falsum quod opponitur vero evidenti*, vel certo, quod apud omnes communiter pro certo scitur. (D. 1516: distinguit inter falsum et erroneum). Sic in philosophia non quaelibet opinio falsa dicitur error, sed quae opponitur sententiae certae, et pro tali apud philosophos receptae. Ita in theologia dicitur error quae alicui veritati adversatur quae apud catholicos pro certa habetur. Ille vero dicitur *error in fide*, ut distinguamus hanc propositionem ab alia quae etiam evidenter est error, quatenus opponitur propositioni certae, sed certae in theologia: unde dicitur error in theologia.

CAPUT 9.
/
PROXIMA FIDEL

1. - Notio satis propinqua ad de fide divina est « proxima fidei ».

Est illa sententia quae, licet fere unanimi consensu habeatur ut revelata, adhuc tamen non est proposita expresse per magisterium.

Exemplum de doctrina satisfactionis Christi et quod totum genus humanum procedat solum a duobus: Adam et Eva, contra polygenismum. Aliis verbis: *sunt quaedam propositiones quae, licet non omnino certo, tamen probabiliter et, ut plerisque videtur, funt de fide.* Sic vides cur quidam dicant proximum fidei quod alii dicunt de fide: satisfactio Christi. Est ergo fere seu proxime de fide quae plerisque apparet de fide.

Ipsa vox proximitatis indicat propinquitatem maximam quam propositio non habet ex eo quod ab uno vel ab altero, sed ex eo quod a pluribus, et cum gravi fundamento, ut de fide habetur.

CAPUT 10.

DOCTRINA CATHOLICA.

Notio quae est satis affinis notioni « fidei proximae » est « doctrina catholica ».

1. - Dicitur doctrina catholica propositio quae sit revelata, neque tamen ab Ecclesia adhuc proponitur ut revelata, sed communiter in scholis proponitur ut certa et ut revelata.

Accedit ergo ad fidei proximam, sed in ea minus clare apparet quod sit revelata, clare autem quod sit certa.

Secundum quosdam (Franzelin) haec esset alia species propositionum theologicæ cert.; secundum alios haec species propositionum theol. cert., dicitur doctrina catholica. Pro aliis e contra doctrina catholica est idem ac fidei proxima.

2. - Doctrinae quae non proponuntur formalité! et categorice ut verbum Dei, sed tamen expresse et authentice docentur, dicuntur doctrinae catholicae:

Encyclica « Humani Generis » testante :

« Quodsi Summi Pontifices in actis suis de re hactenus controversa data opera sententiam ferunt, omni-

bus patet rem illam, secundum mentem ac voluntatem eorundem Pontificum, *quaestionem liberae inter theologos disceptationis iam haberi non posse* » (p. 568).

Quare veritates quae possent esse vere dogmata et quae ita erunt si definiantur et quae nunc sunt dogmata materialiter, nunc possunt considerari ut doctrina Ecclesiae catholicae.

3. - Ceterum campus doctrinae catholicae est amplissimus.

Omnia enim quae inveniuntur *in encyclicis* et aliis documentis officialibus, si non potest probari quod sint dogmata vel de fide divina, potest semper dici quod est doctrina catholica. Quare quando aliqua thesis potest probari cum tali documento, potest saltem dici quod est doctrina catholica. Ita etiam loquebatur Pius IX, et Pius XII in Encyclica « *Humani Generis* », ubi dicit « Neque putandum est, ea quae in Encyclicis Litteris proponuntur, assensum per se non postulare, cum in iis Pontifices supremam sui Magisterii potestatem non exercent. Magisterio enim ordinario haec docentur, de quo illud etiam valet: « Qui vos audit, me audit » (Luc. 10. 16); ac plerumque quae in Encyclicis Litteris proponuntur et inculcantur, iam aliunde *ad doctrinam catholicam pertinent* » (p. 568).

Exemplat « Lamentabili » (D. 2001 ss.); Encyclicae, ut « Pascendi » et Leonis XIII; damnationes in globo, ut Baii, Quesnelii, Molinos et multae damnationes circa res morales.

Exempla in specie sunt ista: quod ratio naturalis docet omnes

homines debere profiteri religionem: est doctrina catholica et probatur cum encyclica; ita quod Deus in scribendis libris sacris adhibuit homines ut auctores veros, per modum instrumenti; quod anima creatur, contra traducianismum spirituales, est saltem doctrina catholica; (contra traducianismum materiale, qua i anima derivaret a materia, est dogma fidei).

CAPUT 11.

QUID SIT THEOLOGICE CERTUM.

I. - Definitur quid sit theologicè certum ET CRITERIA AD IPSUM DIGNOSCENDUM.

»

Duo elementa definiunt quaenam sit propositio theologicè certa: unum positivum, aliud negativum.

Positivum est *certitudo veritatis ipsius propositionis* theologicè certae, quae certitudo habetur ex universalitate consensus ut in propositionem theol. certam, vel saltem ex intimo nexu cum doctrina fidei. Negativum est quod ista propositio non proponitur et praedicatur ut certo revelata ac de fide. Ratio vero cur non censeatur esse simpliciter de fide, licet universaliter teneatur ut certa, potest esse duplex: vel quia non constat sufficienter quod consensus sit in eam non solum ut in propositionem veram sed etiam ut in propositionem revelatam et de fide credendam, atque ideo antequam de illa definitio Ecclesiae existât, theologi generatim fateantur non posse dici simpliciter de fide; vel quia est conclusio theologica deducta ex una quidem propositione revelata, ex alia vero certa aliunde, scilicet vel theologicè vel lumine rationis.

1. - Theologice certa est quae admittitur ab omnibus scholis ut intime connexa cum Revelatione.

Est conclusio theologica (non dico scholastica). Ex hac propositione patet quod omnes theses systematicae seu propriae alicuius systematis non sunt theol. certae; seu theses de quibus admittitur disputatio inter catholicos non sunt theol. certae. Ita: de uno esse in Christo; quod non detur reprobatio negativa; et de medio cognitionis futuribilium ex parte Dei; quomodo sit quantitas et statura naturalis in Christo in Eucharistia; quomodo sit explicandus influxus Dei in hominem inspiratum.

Quando ergo in aliqua thesi habetur ut *adversarius aliquis theologus catholicus* qui non sit evidenter damnatus ab aliquo documento officiali, vel cuius doctrina non sit evidenter inconciliabilis cum doctrina alicuius concilii vel Pontificis posterioris illi theologo, vel cuius sententia non sit evidenter derelicta ab omnibus posterioribus theologis, ut saepe evenit v. g. Durando et Occam aut Biel: *signum est quod thesis dici non ipotesi theologice certa.*

2. - Intime connexa cum Revelatione, seu virtualiter revelata, seu theologice certa est illa quae deducitur ex una certo revelata et ex alia certa, licet non revelata.

Potest esse certa ex quocumque campo, sive philosophico, sive theologico, sive historico. Quod requiritur praevia certitudo facti Revelationis *est theol. certum:*

ex eo quod actus fidei est (*dogma*) rationabilis et irrevocabilis; quod ad cognoscenda miracula non requiritur per se lumen supernaturale, quia definitum est miracula esse signa certissima facti Revelationis: quod non esset verum si subjective convincere non possent intellectum sine illo lumine; quod inspiratio dicat illustrationem intellectus, motionem voluntatis et assistentiam: quia definita est natura inspirationis (D. 1787): Deus est auctor Scripturae universae; quod existentia Dei demonstrari potest; quod naturalis Dei cognitio in hac vita est solum mediata: quia in Cone. Viennensi damnatum est quod visio beatifica sit naturalis: sed perceptio immediata Ontologistarum videtur esse idem ac visio beatifica; quod cognoscimus Deum per formam propriam: nam naturalis cognitio non est nisi mediata, ut patet contra Ontologistas (hoc deducitur ex una revelata et alia theologicè certa): ergo non est per formam propriam.

3. - Non est conclusio theologica, neque est ideo theol. certa illa quae solum probabiliter et non evidenter deducitur ex principiis revelatis.

Exemplum: quod visio Dei sit *absolute* supernaturalis est communis doctrina.

4. - Sunt theologicè certae propositiones in quibus omnes scholae conveniunt ut in propositiones certas, sed non conveniunt ut in propositiones revelatas et de fide credendas.

Signum quod sint theol. certae *est consensio ille* qui non posset adesse si res non sit intime connexa cum revelatis: nam in aliis rebus, puta in thesibus quibusdam philosophicis, videmus adesse in scholis multas discrepantias. Ita intelligis hanc notam quae aliquando datur: est theol. certum *ex consensu theologorum* quod anima Christi habuerit gratiam habitualement et visionem beatificam.

Dogmata hic sunt pro visione beatifica unio hypostatica, pro gratia habituali quod Christus est causa meritoria nostrae iustificationis.

5. - Ut intelligas quae sit propositio theol. certa, scias esse contradictoriam illarum quae dicuntur erroneae.

a) *Est erronea illa* quae opponitur alicui propositioni quae, cum sit certa, tamen non est certum esse de fide;

b) *vel quando oppositio*, licet contradictoria sit certe de fide, *non sit omnino certa et indubitata*. Aliis verbis hic disputatio esset de ipsa oppositione (de ontologismo cf. P. Lennerz de Deo uno, pag. 65: requiritur ratiocinium ad ostendendam illam oppositionem);

c) *quae negat immediate propositionem quae non est de fide*, sed conclusio theologica deducta evidenter ex una de fide et altera evidenti solum lumine naturae. V. g. soli Episcopi sunt successores Apostolorum.

Hic verificatur notio erroris supra explicata. Qui enim negat conclusionem theologice certam non est haereticus, quia non

negat aliquid formaliter revelatum, nisi neget etiam praemissam de fide ex qua infertur; errat tamen gravissime, quia negat id ex quo negato convinci potest, adhibito alio principio naturali evidenti, ad negandum obiectum fidei (exempt de infallibilitate in conclusionibus theologicis et in factis dogmaticis). Qui enim negat conclusionem theologicam deductam evidenter ex praemissa certa de fide et ex alia praemissa evidenti ex lumine naturae, eo ipso deducitur necessario ad negandam praemissam de fide, quantum est ex parte obiecti negati, quia praemissa evidens naturaliter necessitai ad eam non negandam; constat autem ex logica quod non potest conclusio esse falsa nisi una ex praemissis sit falsa, quia falsum non procedit a vero sed solum a falso, licet verum posset deduci a falso. Cum ergo etiam illatio sit evidens et negari non possit, est necesse quod neget praemissam de fide, quae sola potest libere negari, quia alia est naturaliter evidens.

- Quare signum certum et facile ,ad cognoscendam aliquam propositionem theol. certam est considerare an ex negatione eius sequatur negatio alicuius dogmatis.

Cf. thes. de virtualiter revelatis et de factis dogmaticis; de singulis partibus quae sunt inspiratae.

7. - Saepe nostrae theses, quamvis sint desumptae ex conciliis, tamen non sunt dogmata sed solum theol. certae, quia continent aliquam determinationem quae non est in concilio et quae tamen ex concilio deducitur.

Concilia enim solent habere hanc regulam : eligunt in definiendo aliquam formulam satis genericam quae possit explicari secundum varia systemata theologica; quia concilium vult, ut ita dicam, respectare seu salvare omnia sv-

steniata, si non sint evidenter falsa. Quare definiunt minimum quod sufficit ad excludendum errorem contrarium. In libris autem theologorum res proponitur cum aliqua determinatione maiori, quae certe immediate deducitur ex definitione, sed tamen in illa non invenitur. *Theologus autem* habet determinationem maiorem, quia hic praecise est unus ex scopis praecipuis theologiae : deducere ex principiis fidei conclusiones, ut comprehensio et extensio dogmatis distincte pateat in suis consequentiis.

Dico quod ita augetur comprehensio textus: V. g. est definitum factum inspirationis et illud analyzando pervenio ad illa tria elementa: motionem in voluntatem, illustrationem in intellectum, assistentium in executione. Extensio: est dogma quod Christus passus est pro nobis; extendo illud et dico etiam pro omnibus hominibus. Do multa alia exempla.

Existentia De demonstrari potest; concilium dicit: «cognosci». Saltem theol. certum est quod anima sit immortalis natura sua, quia conc. dicit quod est immortalis. Quod protoparentes constituti sint in gratia, est saltem th. c.; concilium dicit quod constituti sunt in iustitia et sanctitate originali: et hoc est dogma fidei.

Quod peccatum originale non consistat formaliter in concupiscentia est theol. certum, quia definitum est quod peccatum originale per baptismum aufertur et tamen concupiscentia manet.

De tenendis in cone. Vat.: (D. 1839) definit «tenendum»: non dicit credendum: ex quo deducitur esse infallibilis etiam in veritatibus connexis, quod est theol. certum. De iustitia quod non sit mere forensis est definitum; est saltem theologice certum quod sit aliquid permanens physice in anima nostra.

II - Quomodo ex dogmate deducantur theoi

Ex aliquo dogmate videbis quid sit theol. certum si: a) ante omnia eliminas quae non sunt definita; et haec sunt: vox ipsa, imago phantastica, conceptus technicus; b) deinde praecise discernas punctum definitum; c) demum si attente consideres quae necessario ab hoc dogmate praesupponuntur vel cum eo sunt necessario connexa, vel ab eo necessario deducuntur.

1. - Voces, ut patet, non sunt definitae.

Si quis velit adhibere alium terminum ad significandam revelationem supernaturalem, vel mysterium, vel dogma, vel fidem, vel Trinitatem, vel unionem hypostaticam, vel gratiam, non est haereticus: verba enim sunt signa conventionalia, licet in usu verborum nemo debeat recedere a sensu communi: ideo Apostolus prohibuit etiam vocum novitates, quia sola vox male electa potest esse causa multarum litium et revolutionum (cf. liberté, égalité, fraternité). Fere omnia quae explicantur in nostris universitatibus modernis sunt profanae vocum novitates.

2. - Sed neque imago phantasiae, ut patet, est definita: « Descendit ad inferos »; « Tunc dicet rex iis qui a sinistris erunt »; « sedet ad dexteram Patris »; « inspiratio Spiritus Sancti ».

* Cf. P. II, cap. 2 et 3 in quibus puncta sequentia longius plicantur.

3. - Quando datur aliqua definitio a Conciliis vel a Papa, conceptus qui est definitus est conceptus communis, prout intelligitur ab omnibus, et non conceptus technicus aut systematicus proprius alicuius systematis.

Do exempla multa et celeberrima :

Quod anima sit forma corporis (D. 481): conceptus technicus est conceptus aristotélicos formae cum suis relationibus; hic conceptus non est definitus; sed Concilium voluit hoc definire: quod anima et corpus efficiunt unum et non merum compositum casuale vel accidentale, et quod anima est elementum specificum, seu perfectivum, seu formale corporis; aliis verbis id ex quo corpus habet quod sit corpus hominis, et non animalis, est anima.

Voluit ergo definire factum unionis, ut patet pro mysterio Incarnationis: quia si esset unio accidentalis, passio corporis non fuisset passio alicuius animae rationalis et liberae, et periret tota redemptio quia periret passio quae facta est in corpore Christi. Unde si quis velit esse Carthesianus vel atomista, non est contra Concilium, licet difficillime possit cohaerere cum verbis eius.

Ita notiones Personae et Naturae quae sunt definitae in mysterio Trinitatis et Incarnationis (D. 428-429), non sunt definitiones technicae aristotelicae, scii, pro natura: principium motus et quietis in eo in quo est et non secundum accidens; pro persona: rationalis naturae individua substantia.

Sed pro natura intelligitur in dogmate id ex quo aliquid constituitur tale, V. g. homo, et per quod distinguitur ab angelo et ab animali; et pro persona: sensus alicuius individui rationalis ab alio pariter individuo plene distincti, quo dicitur: aliquis, aliquis homo, et per quod respondetur ad interrogationem: quis est? Est Petrus vel Paulus. Dum natura respondet ad interrogationem: Quid est: Est petra, vel equus, vel homo, vel Deus.

Ita de gratia quae est causa formalis iustificationis (D. 799): causa formalis id significat quod gratia est aliquid intrinsecum in nobis ex quo sumus realiter iusti; sed non est defi-

nitus sensus stricte aristotélicas de aliquo comprncipio quod ut actus componat cum potentia seu cum materia.

Ita de lumine rationis (D. 1806) et de conversione: in Eucharistia (D. 877).

Do nunc aliquam synthesim conceptuum communium omnium et conceptuum systematicorum.

A) *Principia communia et immutabilia*

Haec sunt puncta doctrinae in quibus omnes theologi catholici conveniunt et convenire debent et ex quibus coniunctis cum revelatis deduci possunt veritates theol. certae.

Ipsa etiam ut praesupposita in definitione sunt saltem theol. certa: (ex synthesi philosophiae).

1) *Quod existit veritas et quod sumus capaces cognoscendi veritatem*, contra scepticismum (cf. I thesim de Deo uno).

2) *Obiectivitas cognitionis*, contra idealismum seu immanentium (cf. damnatum Modernismum).

3) *Quod veritas sit absoluta* i. e. eadem pro omnibus; contra relativismum: nam si verum esset solum quod nunc appareret, nulla daretur norma comparationis ad distinguendum inter verum et falsum; unde onin's alhrmatio aequivaleret suae negationi.

4) *Quod conceptus nostri*, saltem aliquomodo, sunt '*universales*'. nam si nullam admittis universalitatem nulla esset distinctio inter naturam et personam, et mysteria Trinitatis et Incarnationis es et contradictio.

5) *Quod certitudo mere naturalis*, licet non scientifica, est tamen vera, v. g. in fide hominum simplicium.

6) Quod *est capax ratiocinandi*; est enim theol. cert.: quod *potest d(monstrare existentiam Dei*.

7) Atque ideo: *prima principia entis* ut contradictionis, rationis sufficientis, causalitatis, finalitatis. Quare non potes dicere: secundum logicam Kantianam vel Hegelianam haec principia non habent sensum; nam illa logica est absolute haeretica .

8) *Obiectivitas relationum*, ut causalitatis, similitudinis: ad cognoscendam existentiam et essentiam Dei, quod est dogma contra agnósticos.

9) *Aliquomodo: existentia substantiae et accidentis* (licet non necessario cum omnibus determinationibus Aristotelicis). Nam secus non posset explicari Transubstantiatio et gratia quae non est idem ac anima et tamen est in anima.

10) *Quod dantur mutationes*: nam est dogma quod homo potest amittere gratiam, et quod in ea potest crescere.

11) *Distinctiones rationis cum fundamento in re*; v. g. in Trinitate.

12) *Quod existant extensa* seu corpora.

13) Quod esse in loco et in tempore deant aliquid reale, seu quod *tempus et spatium habeant fundamentum in re* nam aliter non haberet sensum quod Christus vixerit tali loco vel tempore.

14) *In genere quod existât ens spirituale*, contra materialismum.

15) Quod *homo habeat animam spiritualem et immortalem*.

16) Quod *anima in homine sit una tantum*: quia si dicis quod anima sensitiva est alia ab intellectiva, dolores sensibiles Christi non fuissent dolores alicuius animae spiritualis.

17) Quod homo est *homo ex unione animae et corporis: anima est forma corporis*.

IS) Quod in homine *sensus non sunt omnino idem ac intellectus*, quia distinguitur concupiscentia a peccato.

19) Quod *homo habet liberum arbitrium* (est dogma).

20) Quod *homo potest cognoscere et demonstrare existentiam Dei.*

21) Qui *Deus non est idem ac mundus*, contra pantheismum.

22) Quod *est personalis, liber* atque ideo potest loqui nobiscum.

23) Et quod *Illum cognoscimus ut personalem*, quia cognoscimus ut principium et finem.

24) Quod *homo ad religionem teneatur*, et si Deus loquatur, quod teneatur Illum audire.

25) Quod ex ipsa natura rerum existit *discrimen inter bonum et malum*; quod discrimen homo potest cognoscere; et quod ideo teneatur ad bonum faciendum et malum vitandum.

26) Quod est facile cognoscere et facere *primas applicationes* saltem *legis naturalis*: ut amare parentes, non occidere, adiuvere proximum.

Haec principia sunt patrimonium commune totius generis humani in omni tempore; systemata contingentia mutantur, haec non mutantur; sunt autem necessaria ad cogitandum et ad affirmandum dogma.

Si qua theologia vel philosophia haec in dubium revocat vel de his nullo modo loquatur, est plene haeretica, docente etiam *Encyclica « Humani Generis »*: « ea quae communi consensu a catholicis doctoribus composita per plura saecula fuere ad aliquam dogmatis intellegentiam attingendam, tam caduco fundamento procul dubio non nituntur. Nituntur enim principiis ac notionibus ex vera rerum creatarum cognitione deductis; in quibus quidem deducendis cognitionibus humanae menti veritas divinitus revelata, quasi stella, per Ecclesiam illuxit. Quare mirum non est aliquas hujusmodi notiones a Conciliis Oecumenicis non solum adhibitas, sed etiam sancitas esse, *ita ut ab eis discedere nefas sit* » (p. 566). Et propter

hanc rationem docet eadem *Encyclica* quod omnes *etiam in rebus philosophicis*, qua par est reverentia animum intendere debent ad magisterium Ecclesiae, « cuius profecto est, ex divina institutione, non solum veritatis divinitus revelatae depositum custodire et interpretari, sed ipsis etiam philosophicis disciplinis invigilare, ne quid detrimenti ex placitis non rectis catholica patiantur dogmata » (p. 575).

B) *Puncta systematica.*

Alia e contra sunt puncta quaedam systematica: principium actus et potentiae, distinctio realis inter naturam et personam, distinctio materiae et formae, essentiae et existentiae in rebus creatis, et quod facultates, habitus et actus specificantur ab objecto formali, de quantitate, de qualitatibus, de diversis praedicamentis specificè intellectis, de principio vitali in brutis, de speciebus in cognitione, de intellectu agente, de quinque viis specificè intellectis: *istae sunt theses quas Magisterium ecclesiasticum praefert inter alias, sed quas non supponit in suis definitionibus*, licet verba definitionum desumantur ex hoc systemate.

f 1

l

Nota enim quod ista omnia possunt adhiberi ad significandos conceptus communes, quia aliqua distinctio inter essentiam et esse, inter actum et potentiam, est absolute necessaria.

Ita conceptus naturae: est notio communis et necessaria pro theologia hoc sensu quod in omnibus hominibus sit aliquid identicum et stabile quod possumus cognoscere et relate ad quod pos-

suruus dicere cum infallibii; certitudine: hoc ei debetur, hoc non debetur.

Ex his thesibus applicatis ad propositiones revelatas, non deducitur propositio theol. certa, neque haec potes (licere theol. certa praecise quia non praesupponuntur a conciliis. (Thesis de diverso obiecto formali supernaturali in fide, licet videatur vera, non est. plus quam probabilior). Notiones istae sunt technicae seu systematicae; istae non definiuntur; seu: quae definiuntur a concilio vel a Pontifice non sunt propria alicuius solius systematis.

III. - De duplici ratione aliquid deducendi en dogmate.

A) *Unice a priori.*

✧

Inter propositiones theol. certas quaedam obtinentur via ratiocinii unice a priori: istae vocantur a quibusdam theologice certae, ab aliis implicite revelatae.

Et certe dici possunt implicite revelatae si deductio fieri potest cum omni certitudine et vere a priori, i. e. adhibendo solum prima principia rationis. Nam veritates revelatae in tantum intelliguntur a nobis in quantum sunt proiectatae in nostram mentem et receptae, assimilatae, comprehensae a nostra ratione cum suo apparatu primorum principiorum necessariorum.

Quare si adhibendo haec prima principia nos in lucem ponimus diversos aspectus dati revelati obiective initialis, non concludimus ad veritates vere novas. Sicut construi-

tur metaphysica generalis proficiscendo ab aliquo dato initiali, i. e. a cogitatione humana obiectiva, sine recursum ad experientiam, quia ista est scientia legum necessariarum cogitationis obiectivae, legum entis, atque ideo non habentur veritates vere novae sed maior explicitatio alicuius obiecti per viam analysis: ita idem modus analyzandi aliquod obiectum secundum suas partes essentielles in theologia non est aliud nisi ratiocinium explicativum per quod deducuntur formaliter implicite revelata.

Sic inveniuntur *partes in toto et viceversa* (Sacrani. 7); *ita elementa alicuius definitionis in obiecto quod cognoscitur; ita ideae particulares in idea generali.*

Si vocas has propositiones theol. certas, certe tamen hae propositiones videntur definiri posse de fide cath. In his enim ratiocinatio solum deservit ad explicandum sensum praemissae (pia est revelata et quatenus est revelata.

Si explicitatio fiat recurrendo ad aliquam veritatem facti, tunc est classis sequens.

B) *Addito facto contingent.*

Est classis illarum conclusionum quarum genesis supponit introductionem in ratiocinio alicuius veritatis non revelatae sed cognitae per experientiam.

Facta dogmatica sunt illa quae ut elementa facti ingrediuntur in aliquam propositionem quam nemo potest negare vel ut de fide vel ut theol. certam: quod Ecclesia sit infallibilis in facto dogmatico est saltem theol. certum.

Enumerantur omnia ista :

a') factum legitimitatis alicuius Papae vel alicuius concilii ut Tridentini, (ingreditur ut elementum facti in omnibus dog. 'tibus conc. Trid.).

b') sensus alicuius propositionis vel alicuius libri in relatione ad fidem (cf. Jansenium).

o') character haereticalis alicuius personae (Nestorius, Wiclef): hoc potest esse necesse definire ne fideles inficiantur ab eorum doctrina.

d') orthodoxia alicuius Patris Ecclesiae vel alicuius eius libri.

c') sanctitas alicuius personae (in canonizatione).

l') nullitas vel realitas talis ordinationis, v. g. Anglicanorum,

.7') valor sanctificationis talis ordinis religiosi (approbatio ordinum religiosorum; non eo ipso omnes regulae in particulari approbantur ut meliores).

h') authenticités Vulgatae.

i') factum talis obligationis quae oritur ex tali lege ecclesiastica, v. g. sese confitendi semel in anno, vel communicandi in Pascha.

£') existentia sacramentalium.

m ') existentia talium impedimentorum in matrimonio.

Parum refert si non possumus dirimere quaestionem utrum quaedam ex iis factis sint dogmata vel solum theol. certa : nam ex una parte videntur revelata haec particularia : hoc ens creatum est, hic homo redemptus est, conc. Trid. est infallibile, hic Papa est infallibilis: quia in his casibus non fit additio Revelationis sed explicatio vel applicatio eius; ex alia tamen parte sciendum est quod multa in genere a Deo revelantur, ut credantur solum in genere: nam ego non teneor ad faciendum actum fidei quod hic puer sit natus in peccato originali, vel quod hic Papa

sit infallibilis: sed teneor ad faciendum seu eliciendum actum fidei circa illa quae ipse definiat.

Vel potes dicere quod quaedam revelantur seu dicuntur a Deo non iam ad faciendum seu eliciendum actum fidei, sed per accidens vel eum ordine ad articulos fidei; (ex. de paenula S. Pauli).

Deus enim loquendo nobiscum sese accommodat moribus humanis, sicut orator quaedam dicit per accidens seu per transennam.

Propono alio modo punctum praecedens difficillimum : relate ad ea quae deduci possunt, seu :

Relate ad virtualiter revelata, distinguendi sunt duo casus:

a) quaedam conclusiones obtinentur ex dogmate mediante ratiocinio unice a priori, id est sine recursum ad experientiam seu ad aliquod factum contingens. In talibus conclusionibus est valde difficile definire praecise quaenam sint formaliter implicite revelatae, quaenam e contra solum virtualiter implicite revelatae; *videtur non admittenda illa distinctio inter syllogismum mere ostensivum, et syllogismum vere illativum.*

Nam ante definitionem Ecclesiae tales conclusiones vocantur thelogice certae, ut Immaculata ante definitionem; post definitionem veniunt theologi et dicunt fidentes : illa est formaliter implicite revelata. De facto in his conclusionibus habetur vel solum novus conceptus eiusdem realitatis: sicut quando dico: est dogma cognitio Dei, ergo est theol. c. demonstratio: demonstratio enim est conceptus magis determinatus cognitionis; vel habetur proprie-

tas quae in realitate definita continetur ut in radice : est dogma quod Christus sit homo : ergo est theol. c. quod sit risibilis.

Istae conclusiones possunt dici *implicite revelatae* si deductio fieri *potest cum vera certitudine adhibendo solum prima principia rationis*. In his valet plene ratiocinium Suarezii et Lugonis; tales conclusiones possunt definiri et sunt credendae de fide divina et catholica.

Unica ratio quare saepe non possunt definiri est quia non sunt certae, quia deducuntur cum aliqua minori rationis quae non est absolute certa. Sed si propositio rationis esset absolute certa et a priori, certe conclusio posset definiri.

Et de facto tales conclusiones intrant in illam categoriam quam approbant auctores quando dicunt quod formaliter implicite revelatum est definitio in definito, conclusio in praemissis : illi conceptus novi, illae proprietates, pertinent ad definitionem rei : nam nemo potest cum certitudine distinguere semper inter essentiam et proprietatem essentialem, et in eiusmodi distinctionibus continetur semper aliquid arbitrariorum.

Et amplius: si tales conclusiones non possent definiri, nihil potest definiri novi nisi quod est expressis verbis in Scriptura: nam in omni syllogismo nos adhibemus prima principia rationis; v. g. ad deducendum quod Filius est consubstantialis Patri ex eo quod Christus dicit: «ego et Pater unum sumus», adhibeo principium identitatis et contradictionis.

Supponamus nunc quod sit vera sententia thomistica quod persona constituatur a propria existentia, cur non posset definiri quod in Christo est tantum unum esse? Patet praecise quare hoc non

potest definiri non est quia thesis Illa de una existentia in una persona est veritas nova, sed quia non est veritas certa.

Omnes auctores dicunt: qui testatur aliquam veritatem formaliter explicite, implicite testatur omne illud quod sub his circumstantiis, et etiam futuris pro Deo, audienti est eadem veritas. Iamvero audientes porsunt esse diversi: si Chr'stus dicit coram operario aliquo: «ego et Pater unum sumus», ille fere nihil intelligit; si dicit coram theologo, theologus **dicit**: est consubstantialis Patri; et in fine mundi quando cognitio Revelationis ex parte Ecclesiae erit maior, melius adhuc intelligent illam veritatem et quae necessario ex illa deducuntur possunt omnia dici formaliter implicite revelata.

Unde quod dicebant theologi veteres est verissimum: *illae consequentiae sunt implicite revelatae quae deducuntur ex revelata veritate, bona et necessaria consequentia.*

b) Sed sunt aliae conclusiones, non a priori sed a posteriori in quarum praemissis continetur aliquod factum contingens, v. g. sanctitatis alicuius personae in canonizatione; vel in authentia Vulgatae; in impedimentis matrimonii, quae impedimenta omnino contingenter statuuntur ab Ecclesia; vel in caeremoniis Sacrificii Missae et Sacramentorum, quae etiam omnino contingenter statuuntur ab Ecclesia.

Ista definiuntur et tamen non videntur revelata. Ratio autem quare non sint credenda de fide divina et catholica videtur esse ista: adhuc non est dogma fidei quod Ecclesia in his definiendis sit infallibilis; est certum theologice. Si esset dogma, tunc etiam pro his plene valeret ratiocinium Suarezii et Lugonis: omnes definitiones Ecclesiae, cuiuslibet generis, erunt dogmata fidei.

Si enim Christus dixisset: ego vobis revelo quod Ecclesia in omnibus quae definit est infallibilis, seu dicit verum, Christus ipse cum illa propositione generali affirmavisset veritatem illarum definitionum. Quid est enim affirmare aliquam propositionem nisi dicere: est vera? Utique alia veritas est infallibilitas Ecclesiae, alia veritas est propositio definita ab Ecclesia; sed sunt duae veritates necessario connexae: unde qui affirmat unam, affirmat etiam aliam: sicut qui dicit: «Ego et Pater unum sumus», affirmat etiam consubstantialitatem et qui affirmat principia et videt conclusiones eo ipso affirmat conclusiones quae necessario ab ipsis videt deducendas esse.

II
|||1
II
|||1
d^r
Hj
'!J
II
|||1
I

Breviter ergo: illa quae deducuntur cum absoluta certitudine unice a priori, videntur esse omnia revelata; unica distinctio est utrum sint implicite an explicite revelata; et de facto etiam *Encyclica* «*humani generis*» loquitur solum de tali distinctione, ubi dicit: «Verum quoque est, theologis semper redeundum esse ad divinae revelationis fontes: eorum enim est indicare qua ratione ea quae a vivo Magisterio docentur, in Sacris Litteris et in divina «traditione», *sive explicite, sive implicite* inveniantur» (p. 568).

I

i j

I

(Pius IX, *Inter gravissimas*, 28 oct. 1870, *Acta*, vol. I. p. 260).

j

Alia distinctio inter formaliter revelatum et virtualiter revelatum, quasi virtualité? revelatum definiri non possit, licet deducatur cum certitudine a revelato, videtur non esse admittenda.

!
| |
!

IV. - Quid ergo sit revelatum formaliter explicite, VEL IMPLICITE; QUID VIRTUALITER REVELATUM; DISTINCTIONIO INTER IPSA.

||

I
j
;

1. - Explico ante omnia unde desumatur distinctio rationis ratiocinantis: ex diversis scilicet respectibus unius rei vel conceptus ad alias res; Homo: animal rationale (essent denominationes mere extrinsecae); distinctio vero ratiocinatae rei desumitur ex eadam re quae praebet fundamentum tali distinctioni.

Quia aliquid potest esse revelatum formaliter explicite vel formaliter implicite: *quae distinguuntur a conceptu revelato per distinctionem rationis ratiocinantis, ut Trinitas, ὁποvaioç, unio hypostatica sunt formaliter implicite revelata; quae distinguuntur distinctione rationis ratiocinatae sunt etiam formaliter implicite revelata, sed antequam proponantur ab Ecclesia, communiter dicuntur theol. certa; postquam vero proposita sunt, vera dogmata. Quae autem distinguuntur realiter, non sunt revelata, nisi aliunde constet.*

2, - Formaliter explicite revelatum est id quod ipsi termini locutionis exprimunt.

i

Potest fieri termino proprio: Deus fortis, Deus dixit quae sunt in libris sacris, Verbum caro factum est, locutus est per prophetas. Potest fieri termino metaphorico: dominus exercituum, ego sum vitis vos palmites.

Sed non est confundendum id quod expressis verbis in propositione aliqua significatur, cum eo quod prima

fronte ex sola lectione vel auditione propositionis percipitur. Potest enim accidere quod sensus verborum solum ex longa inquisitione innotescat et multae sunt veritates explicitae revelatae quae tales non apparent, nisi adhibeantur multa argumenta.

3. - Formaliter implicite revelatum est quod formaliter continetur in explicito revelato seu formaliter idem est cum explicitae revelato.

Sic continetur: a) *definitio in definito* et vicev.: hoc est corpus meum: transubstantiatio; b) *relativum in correlative*: ita revelata una propositione revelatum est contrariam et contradictoriam esse haereticam; c) *partes physicae essentielles in toto* et totum in partibus; d) *propositio particularis in universali*; e) *conclusio in praemissis*. Nam principium ex quo syllogismus procedit se habet ad conclusionem ut totum ad partem et conclusio se habet ad principium ut pars ad totum. Quare consequens est pars antecedentis.

Do ex.: initium fidei est actus supernaturalis; ad omnem actum supernaturalem requiritur gratia; ergo etiam ad initium fidei requiritur gratia.

Patet quod in his ut transeam ex uno ad aliud sufficit *explicatio terminorum* quia quodlibet ex his ingreditur in definitionem alterius. Qui locutus est nobis in Filio, eo ipso dixit revelationem esse possibilem, dixit esse convenientem (D. 1807). Supra locutus sum de propositionibus quae obtinentur a propositione revelata unice a priori seu via metaphysica: sunt istae.

Do autem exempla quae probant haec, antequam definiantur ab Ecclesia, haberi ut theol. certa: a) quod Trinitas, Incarnatio et Euch. sint mysteria et b) quod rationes contrariae non sint cogen-

tes seu evidentes et c) quod Trinitas, etiam post Revelationem divinam, non potest demonstrari sola ratione. Ille autem adverte aliquam differentiam in terminologia auctorum. De mysterio Incarnationis quidam dicunt esse doctrinam cath. quod sit mysterium, quia Pius IX nominat illud mysterium in aliqua epistola afferendo illud ut exemplum de mysteriis, et quod rationes non sint evidentes dicunt quod est theol. certum; de Trinitate quod non possit demonstrari alii dicunt esse proximum fidei.

4. - *Testis testando aliquam veritatem formaliter et explicite, équivalenter seu implicite testatur omne id quod in his circumstantiis, et etiam futuris pro Deo, in verbis suis continetur.*

Haec sunt quae mere a priori cum finna certitudine deduci possunt a sua propositione attestata. Agitur enim de sensu locutionis attestantis. Ita qui testatur Christum esse hominem perfectum testatur eo ipso eum habere voluntatem humanam; Deus qui testatur se esse cum Apostolis usque ad finem mundi, testatur futuros quosdam successores Apostolorum (episcopos); qui testatur dari mysteria (D. 1796) («loquimur Dei sapientiam in mysterio quae abscondita est»), eo ipso revelat ad cognoscenda mysteria necessariam esse revelationem.

5. - Sed possunt evenire quaedam adiuncta in saeculis futuris in quibus verba a Sp. Sancto inspirata plenius intelligentur; ut nunc nos quaedam percipimus in Scriptura et Traditione quae antea non percipiebant.

Hoc criterium bene explicat quomodo nunc possit esse de fide quod antea erat v. g. solum theol. certum, vel doctrina cath., quin tamen fiat nunc nova revelatio.

Debes enim retinere et conciliare haec duo :

a) Revelatio clausa est cum Apostolis, quod est saltem theol. certum.

Nam : a) nimis *patet ex Scriptura* quod praesens oeconomia Ecclesiae Jesu Christi est status ultimus atque supremus divinae manifestationis pro hac conditione mortali generis humani.

b) Christus in ultima coena dicit Apostolis, loquendo de Spiritu Sancto: *docebit vos omnem veritatem*, scilicet totam veritatem salutarem revelandam; patet autem quod hic spectat Apostolos personaliter, nam ipsi sunt qui multa quae Christus dicturus esset non possunt portare modo, et qui e contra, cum venerit Spiritus veritatis, docebuntur omnem veritatem.

c) Ascensurus autem in coelum Christus dicit Apostolis: *docete eos servare omnia quaecumque mandavi vobis*; et hoc explicat quid sint illa omnia de quibus loquebatur in ultima coena;

d) S. Paulus semper commendat suis discipulis custodire depositum et prohibet recipere eos qui proferant aliquid, praeter doctrinam quam « vos didicistis », quia omnes fideles sunt aedificandi supra fundamentum Apostolorum et prophetarum, et non super aliud fundamentum.

e) Si quod dubium adhuc maneret, quaestio deciditur ex diserta doctrina et practico agendi modo totius Ecclesiae. Semper enim valebat hoc principium : quidquid novum est non ad fidem pertinet, sed ad haeresim. Definire autem quod aliquod caput ad fidem catholi-

cani pertineat est idem, sec. stilum conciliorum, quod talis doctrina ad nos pervenit ut revelata ab Apostolis, sive in divina Scriptura, sive in Traditione etiam sine scripto.

b) Licet autem Revelatio sit clausa, nunc tamen sunt quaedam dogmata quae antea explicite non cognoscebantur.

Aliud enim est propositionem aliquam *secundum se* esse de fide, aliud vero *esse nobis* de fide. Ad primum sufficit quod sit a Deo revelata; ad secundum requiritur quod Revelationis sensus et significatio nobis constet sufficienter.

Exemplum est in Scriptura: quando coram rege Baltassare scripta fuerunt in pariete verba illa: mane, thecel, phares, quibus significabatur quod Deus numeraverat regnum Baltassaris et quod illud regnum erat in fine; quare, posita illa scriptura, iam haec veritas erat revelata a Deo, et Daniel, ubi primum scripturam illam legerat, debebat ex fide obiectum illud credere tanquam a Deo revelatum. Rex tamen, antequam a Daniele explicaretur de quo obiecto loqueretur Deus, non debebat nec poterat veritatem illam de fide credere. Erat ergo veritas illa iam de *fide secundum se*; *regi tamen et aliis* nondum erat de fide.

Ita Deus iam dixit nobis in Scriptura et Traditione omnia quae volebat dicere; sed nos intelligimus secundum capacitatem nostram; in saeculis futuris non negabunt quae nos dicimus, quia dogmata sunt immutabilia, sed plenius intelligent. Quis enim posset plene exponere illum textum: Verbum caro factum est? Quis

posset exhaustire sensum illorum verborum: Ego sum vitis vos palmites?

Unde *Encyclica « Humani Generis » docet :*

« ... uterque doctrinae divinitus revelatae fons tot tantosque continet thesauros veritatis, *ut numquam reapse exhaustiatur* » (p. 568).

Cum hoc criterio ruit totus apparatus scientificus Modernistarum, (D. 2039; 2040), qui putant se facescere magnam difficultatem Ecclesiae ex eo quod quaedam dogmata historice probari nequeant ex toto decursu saeculorum incipiendo ab Apostolis usque ad nos. Non est indispensabile omnia probare a saeculis praeteritis: Sp. Sanctus etiam hodie assistit Ecclesiae atque viis nobis ignotis dirigit attentionem eius ad melius inteiligenda quae Ipse locutus est per prophetas

6. - Si revelata est essentia metaphysica alicuius rei, revelatae sunt etiam eius proprietates metaphysicae, non autem eius proprietates etiam physicae; si revelata est essentia in suo statu connaturali, revelatae sunt proprietates connaturales; si revelata est essentia ut in statu perfecto, revelatae sunt etiam omnes perfectiones accidentales.

Ita de Christo revelata est essentia humana metaphysice spectata et in statu perfecto, non autem in statu suo connaturali; ex hac triplici consideratione S. Thomas construit theses de proprietatibus illius naturae humanae. In Eucharistia revelata est praesentia Christi, sed non in statu connaturali quia non occupat locum.

Revelatum est quod Maria sit Mater Dei, sed non modo naturali quia ex Spiritu Sancto : esse Matrem et esse Matrem modo naturali realiter distinguuntur.

Resumo dando exempla:

I - «) Verbum caro factum est » (formaliter explicit e r e -
v e l a t u m).

b) Verbum personaliter seu hypostatice naturae humanae unitum est (implicit e r e v e l a t u m).

c) Ergo conceptus personae in genere aliquomodo distinguitur a conceptu naturae (t h e o l o g i c e c e r t u m).

II - o) « Qui vero non crediderit condemnabitur ».

b) Fides necessaria et irrevocabilis (implicit e r e v e l a t u m).

c) Ergo requiritur praevia certitudo facti Revelationis (t h e o l o g i c e c e r t u m).

III - a) « Erant nudi et non erubescabant ».

b) Non habebant concupiscentiam (implicit e r e v e l a t u m).

c) Ergo integritas est donum indebitum, quia per peccatum concupiscentia venit et tamen natura non est corrupta.

IV - a) « Hoc est corpus meum ».

b) Transubstantiatio.

«) Ergo manent accidentia.

V - d) « Ego rogavi pro te ut non deficiat fides tua ».

b) Ergo Petrus est infallibilis.

o) Ergo est infallibilis etiam in facto dogmatico.

VI - «) Pater Deus, Filius Deus, Spiritus Sanctus Deus.

b) Ergo sunt consubstantiales.

c) Ergo est distinctio saltem rationis inter naturam et personam in genere.

7. - Etiam ex praxi Ecclesiae, scii, ex iure canonico, ex vita liturgica, ascetica, mystica Ecclesiae sicut

possunt probari quaedam quae sunt dogmata, ita possunt etiam *quaedam quae sunt doctrina catholica vel theologice certa cum* illis coniuncta.

Praesertim circa vitam mysticam et asceticam sunt multa documenta doctrinalia sive positiva sive negativa quae statuunt doctrinam vel damnant errores de vita spirituali (D. 1221 sq.).

Sunt etiam documenta practica :

n) in legibus ecclesiasticis spectantibus varios status qui perfectionem vel postulant vel assequi conantur, ut status ecclesiasticus et religiosus: ex quibus elucet quatenus sit mens Ecclesiae de mediis aptis ad perfectionem obtinendam et de periculis cavendis in eius studio; haec omnia possunt de doctrina catholica vel theologice certa.

In hoc puncto hodie saepe auditur: quid faciunt v. g. illae moniales quae nunquam exeunt? Cur non exeunt ad faciendam actionem catholicam? *Respondeo* quod faciunt sacrificium suae vitae, quod est maximum quod potest fieri, in hoc mundo pro actione catholica.

Si ita putavisset S. Theresia ab Inf. Iesu, hodie non haberemus in Ecclesia tale prodigium sanctitatis. Sed neque ipse Christus ita putavit: mansit per 30 annos in vita fabri. Cur potius non exivit ad faciendam actionem catholicam? Quae, ut patet, est nimis stulta interrogatio.

h) quando approbat ordines religiosos Ecclesia authentice declarat talem formam vitae esse medium aptum ad sectandam perfectionem: unde quod regula S. Francisci vel S. Dominici vel S. Ignatii sit regula apta etiam hodie si Ecclesia non putat esse mutanda, est doctrina catholica vel theologice certum. Non loquor, ut patet, de singulis regulis in minimis.

Etiam hic auditur aliquando: sunt multa reformanda, sunt res veteres, res mediaevales.

Etiam ego puto quod multa sint melius adaptanda exigentiis modernis et -temporibus mutatis, sed ista adaptatio facienda est a Pontifice et ab episcopis. At iniciativa potest esse a privatis?

Concedo, sed iniciativa quae fundetur in discretione, in modestia, in patientia, in humilitate.

c) in canonizatione sanctorum est doctrina catholica vel theologice certum quod vita sancti sit eximium exemplar vitae Christianae: sancitur utique complexus generalis vitae servi Dei, non autem valor singulorum actuum et multo minus imitabilitas eorundem seu aptitudo ut imitentur ab omnibus. Hoc non sancitur. Unde non ex eo quod aliquid est factum vel dictum ab aliquo sancto, ista potest esse unica ratio cur possit fieri ab omnibus.

Ita S. Paulus restitit in faciem Petri quia reprehensibilis erat: et tamen esset nimis periculosum velle illum imitari in hoc puncto.

8. - Qui negat propositionem vere theologice certam et sciat esse propositionem theologice certam committit peccatum grave.

Ista culpa est suo modo contra fidem propter connexionem quam conclusio theologica vel factum dogmaticum habet cum fide.

CAPUT 12.

DE PROPOSITIONE CERTA, DE TEMERARIA.

1. - Aliquando auctores dant hanc notam alicui propositioni: communis et certa:

a) *communis*, prout hodie admittitur *ab omnibus scholis* cuiusvis systematis theologici:

b) *certa*, prout contradistinguitur cum theologie certa, significat propositionem *quae est certa sed* minus immediate concluditur ex aliqua veritate revelata; seu concluditur longiori et minus evidenti deductione. Satis difficulter ergo certum distinguitur a theol. certo; nam si est certum pro omnibus theologis, videtur esse theol. certum; sed de facto dantur exempla talium propositionum: quod integritas sit donum indebitum; et quod homo sine gratia possit actus naturaliter honestos ponere, contra Augustinenses. Quod in sacramentis requiritur intentio interna et quod sacramenta sint verae causae et non sint conditiones (non dico causae physicae).

Exemplum celebre in theologia morali est quod omnis delectatio venerea deliberate quaesita vel admissa extra matrimonium sit peccatum mortale. Ista est sententia communis: documenta officialia dicunt de sententia contraria quod est periculosa saltem in praxi; S. Sedes numquam eam damnavit vel reiecit ut improbabilem.

2. - Criterium aliquod ad cognoscendum quid sit commune et certum est hoc:

Quando aliqua thesis hodie tenetur cum certitudine quia est conformior cum doctrina alicuius concilii, quin tamen possit dici definita, quia habet ut adversarium aliquem theologum quem concilium noluerit damnare. Nam concilia, nisi adiuncta 'id exigant, non solent damnare theologos catholicos qui teneant sententiam contrariam, nisi damnatio clare pateat ex historia concilii. V. g. quod motivum fidei non sit dominium Dei, contra Gulielmum Parisiensem. (D. 1789).

3. - Adhibetur aliquando alia nota, i. e. « philosophice certum ». Sunt illa puncta quae necessario admitti debent ab omni theologo catholico, v. g. quod possibilis sit hypothesis pro nostra ratione alicuius religionis positivae absolute necessariae (philosophice et theologice certum); est philosophice certum quod certitudo facti Revelationis haberi potest solum ex signo divino, si abstrahis a visione beatifica.

4. - Nota temeritatis est inferioris gradus quam censura erroris. Propositio temeraria, comparata cum erronea, est in minus directa oppositione contra veritatem, vel opposita veritati minus stricte connexae cum doctrina fidei. Quia vero hoc plus et minus diiudicandum est morali aestimatione et theologica prudentia, nihil mirum quod theologi fere fluctuent inter has duas censuras et propositiones easdem quas alii dicunt erroneas.

alii appellent temerarias, atque etiam coniungere soleant utramque ita ut dicant propositionem esse erroneam vel saltem temerariam.

Signum evidens ad dignoscendam propositionem temerariam est videre si negat propositionem communem et certam. Ergo :

5. - Est propositio temeraria quae repugnat doctrinae theologicae universaliter et constanter receptae apud pios et doctos tamquam tenendae ex gravibus fundamentis auctoritatis et analogiae fidei. (D. 1527), v. g. in celebri exemplo supra allato si quis diceret dari materiam levem in peccatis contra sextum esset temerarius.

6. - Est temeraria quae affirmat aliquid contrarium institutis approbatis in Ecclesia et consuetudinibus licet in se non revelatis.

Nunc patet ratio quare antea locutus sim etiam de praxi Ecclesiae, iuridica, ascetica et mystica, atque liturgica ex qua deduci potest aliquid ut theol. certum, ita ut contrarium sit erroneum vel saltem temerarium. (D. 1527: 1531: 1554).

7. - Propositio potest esse temeraria modaliter, non quatenus sit contraria propositioni certae, sed *quia sine ratione sufficiente* damnat propositionem probabilem vel probabiliorem. (D. 1526 de limbo).

I
p'

8. - Quoniam una propositio potest pluribus modis veritati opponi, *potest et solet eadem propositio affici pluribus censuris*. Si quando ergo dicuntur simul temerariae et erroneae, scias quod temerarium tunc sumitur in sua significatione magis generica qua propositio hac-retica et erronea possunt dici simul temerariae. (D. 1510; 1547; 1564; 1577; 1578).

|
''

9. - Est propositio temeraria illa quae opponitur sententiae communi Patrum vel theologorum sine sufficienti fundamento.

Si quis enim habet sufficiens fundamentum non est temerarius, sicut si haberet aliquam rationem magni ponderis, vel auctoritatem alicuius doctoris, qui rem bene discussisset. Unde in theologia morali dicimus quod sufficit ad sequendam aliquam sententiam ut probabilem auctoritas quinque vel sex theologorum, vel etiam unius maximi ut S. Alphonsi vel S. Antonini. Temeritas autem, de qua loquimur, est in neganda aliqua re, quae, licet non sit de fide vel conclusio theologica, pertinet tamen ad theologiam et ad doctrinam communem circa res quae spectant ad pietatem et salutem.

10. - *Temeritas est imprudentia qua quis sese opponit sine fundamento communi sententiae aliorum in materia theologica*. Sicut etiam in philosophia non careret culpa imprudentiae qui in materia philosophica singulariter opinaretur contra sententiam aliorum philosophorum sine sufficienti fundamento.

Unde Encyclica «*Humani Generis*» testatur:
« ... christianus. sive philosophus, sive theologus, *non*

festinanter ac leviter amplectatur quidquid novi in dies excogitatum fuerit, sed summa sedulitate id perpendat ac justa in trutina ponat, ne adeptam veritatem amittat, vel corrumpat, gravi profecto cum ipsius fidei discrimine ac detrimento » (p. 572).

11. - *Propositio temeraria potest esse duplicis speciei*: una quae habet contra se communem sententiam Patrum et theologorum: haec dicitur *temeraria positive*: alia quae, cum sit nova, non habet contra se sententias Patrum et theologorum: dicitur *temeraria privative*.

Ita si quis diceret quod alius sanctus praeter B. Mariam Virginem conceptus sit sine peccato originali.

12. - *Optima regula ad dignoscendum an propositio aliqua sit temeraria*, quamvis de ea explicite Patres et Doctores non sint locuti, est considerare *quid dixissent Patres* interrogati de hac propositione in particulari, quantum ex reliqua eorum doctrina colligere possumus. Si certum est eos negaturos fuisse, hoc sufficit ut censeatur temeraria; quando e contra manemus dubii et ancipites quid dixissent, non debet dici temeraria licet non habeat pro se communem sententiam.

13. - *Propositio communior et communissima dicunt minus quam commune*: quia in hoc adiectivo gradus comparativus et superlativus dicunt minus quam gradus positivus.

CAPUT 13.

DE PROPOSITIONE PROBABILI ET DE SYSTEMATE THEOLOGICO.

I. - De propositione probabilis.

1. - Propositio probabilis est quae nititur in motivo fallibili quidem sed satis gravi; gravi, *tum absolute*, i. e. spectato in se, *tum relative*, i. e. comparato cum motivo sententiae oppositae.

Quare thesis etiam probabilissima ex se falsa esse potest; et si thesis est tantum probabilis, non licet dicere contradictoriam certo falsam.

2. - *Potest accidere quod opinio prudens sit de facto erronea, et opinio quae videretur imprudens sit de facto vera.*

Quamdiu enim agitur de opinione, numquam quis potest esse certus de veritate. Iamvero etiam Ecclesia habet suas opiniones, neque omnia admittit ut de fide catholica; ita in primis saeculis erat opinio prudens admittere proximitatem parusiae, et erat falsa; per multos annos fuit sententia probabilis quod ad salutem infantium esset necessaria Eucharistia: et erat falsa. Ita etiam de ossessionibus et natura extensionis actus demoniaci

erant, saeculis transactis, opiniones vere mirae. Vides iterum quod scire notam sit summi momenti, quia si habes aliquam thesim quam putas esse certam et nescis esse tantum probabilem, periculo te exponis ut aliquando debeas retractare sententiam tuam, quod est inconveniens!

3. - *Cessat omnis probabilitas* alicuius propositionis quando veritas oppositae certis argumentis fit evidens.

4. - *Probabilitas interna* est quae procedit ex ipsa natura rei de qua agitur; *externa* vero est illa quae procedit ex auctoritate aliorum.

5. - Quod una sententia sit probabilior non impedit quod opposita remaneat vere probabilis.

6. - *Pondus rationum* magis quam numerus *auget probabilitatem* alicuius sententiae.

7. - Fieri potest ut, deficiente evidentiali alicuius rei, possint tamen indicari tot et tantae rationes ut, ex his rationibus probabilibus simul acceptis, res omnino certa esse demonstretur. Est id quod vocatur *convergentia PROBABILITATUM*.

8. - Duae propositiones contradictoriae possunt esse simul probabiles. Aliis verbis: homo potest adhaerere uni propositioni ita ut oppositam retineat ut vere probabilem. Fieri enim potest ut pro utraque parte ad-

ducantur rationes quae sint graves, si accipiantur seorsum vel absolute. Cum autem rationes sententiae oppositae non sint certae, sed tantum probabiles, hae rationes sunt fallibiles.

Etiam *experientia constat* multas propositiones, inter se contradictorie oppositas, traxisse sapientissimos homines in partes oppositas.

Ita de praedestinatione ante vel post praevisa merita, de causa instrumentali creationis, de natura peccati originalis, de natura seu essentia beatitudinis.

9. - Potest homo per opinionem unam propositionem tenere ut veram, et simul aliam oppositam putare esse probabilem; immo potest tenere per opinionem aliquam propositionem ut veram et simul indicare oppositam esse probabiliorem. Nam statuere possum propositionem ut veram opinionem, si adsunt rationes graves et solidae, etsi rationes graviores sint contra.

10. - Thesis probabilis est idem ac conclusio scholastica seu propria alicuius scholae seu systematis, deducta ex revelatis et ex illo systemate.

Ita quod Deus non cognoscat futuribilia in signo antecedente eorum futuritionem.

II. - De systemate theologico.

1. - Systema theol. est aliqua hypothesis vel theoria ad penetranda dogmata etiam ultra id quod est definitum vel theol. certum; ad explicanda etiam ultra id quod scitur ex fide et e scientia theologica quae ab omnibus admittitur.

a) Ita quod efficacia gratiae explicetur per praedeterminationem physicam, vel per delectationem victricem, vel per gratiam congruam. Est *dogma fidei* quod detur gratia sufficiens et quod meus actus bonus attribuendus sit Deo; *est theol. certum* quod detur gratia efficax:

nunc magis progrediendo, si volo explicare rationem quo **MODO GRATIA** efficax sit majus donum quam mere sufficiens, debeo admittere quod est majus donum quia in actu primo habet illum triplicem nexum cum bono opere: nexum obiectivum, affectivum et cognoscitivum. Sed undenam oritur talis nexus? Hic est problema: forsitan ex praedeterminatione physica? vel ex libera electione hominis et e scientia media?

h) Est dogma quod actus fidei est assensus ob auctoritatem Dei revelantis. Longius progrediendo in systemate, quaerimus: quomodo conciliari debet cognitio quam ego habeo facti Revelationis cum assensu quo admitto Trinitatem? Quando admitto Trinitatem, admitto simul etiam quod Deus hoc mihi dicat? Ille assensus estne obscurus solum ex obiecto materiali, vel etiam ex motivo? Si motivum potest esse evidens etiam in fide theologica, quomodo fides theologica distinguitur a fide scientifica?

c) Quando Christus recepit praeceptum moriendi, eratne praeceptum sensu stricto? Si dicis quod erat praeceptum, quomodo potuit esse liber cum visione beatifica? Si non admittis praeceptum sensu stricto, videris non bene interpretari Scripturam quae loquitur de praecepto.

d) Omnes admittere debent in Christo unam Personam et duas naturas: hoc est *dogma* duplex. Si magis volumus determinare: quid natura humana habet, quid non habet ut non sit persona, et sit tamen integra natura, sunt *varia systemata*.

2. - Systemata theologica habent verum valorem quatenus sunt quaedam elaborationes intellectuales mysteriorum revelatorum.

Ita Patres apologetae inceperunt, cogitare Evangelium modo graeco; seu fecerunt proiectionem Evangelii! in formas et categorias cogitationis graeco-romanae; inceperunt concipere mysteria et ratiocinari de his sec. modum concipiendi et ratiocinandi Graecorum. Mens autem Graecorum erat valde clara: amabat quaestiones, definitiones, exactitudinem rigorosam.

Unde illi Patres inceperunt definire et dividere cum acribia rigorosa. Cum lenta assimilatione illa elementa vere humana, profunde analyzata, quae inveniebantur in ethica et in metaphysica Graecorum, transierunt in doctrinam Evangelii! ad illam analyzandam et syntetizandam.

Ita intraverunt:

a) *Methodus ipsa* definiendi, dividendi, ratiocinandi, demonstrandi, solvendi difficultates et technica indicii.

b) *Conceptus cognitionis*, locutionis qui tantum momentum habent in de Trinitate et de Revelatione.

e) *Conceptus naturae* et stabilitatis eius, summi momenti in thesi de miraculis atque ideo in tota apologetica.

d) *Conceptus causalitatis* bene definitus et 4 specierum causarum. tanti momenti in Tractatu de Deo Creante et de Deo Uno.

e) *Conceptus transcendentales unius, veri*, cum ideis connexis de distinctione, differentia, identitate.

f) *Conceptus substantiae et accidentis, naturae, suppositi, personae, relationis*: tanti momenti in do Verbo Incarnato et Trinitate.

g) *Conceptus de actibus, habitibus, virtutibus*: tanti momenti in de Gratia et de Fide.

h) *Conceptus signi et causalitatis*, tanti momenti in de Sacramentis.

i) *Conceptus beatitudini# obiectivae et formalis*, in de Novissimis.

Quod dictum est de philosophia graeca, dici nequit de philosophia Kantiana, Hegeliana vel materialistica et de quacumque alia philosophia contraria philosophiae perenni: non iam quia illa est graeca, et ista est moderna; sed quia ista philosophia, ut Kantiana, est absolute inconciliabilis cum Evangelio, quia negat vel in dubium revocat illa puncta quae sunt *substratum cuiuscumque philosophiae verae et cogitationis dogmaticae*. Haec sunt: *obiectivitas cognitionis; obiectivus valor principii identitatis, contradictionis, causalitatis; acceptatio evidentiarum sensus communis*: QUAE SUNT PUNCTA IMMUTABILIA ex quibus proficisci debet omnis speculatio philosophica.

Ita etiam Encyclica «**H**umani Gen**e**ris» reprehendit illos qui dum «... hanc philosophiam [scholasticam] despiciunt alias extollunt sive antiquas, sive recentes, sive Orientis, sive Occidentis populorum, ita ut in animos insinuare videantur *quamlibet philosophiam* vel opinionem, quibusdam additis, si opus fuerit, correctionibus vel complementis, cum dogmate catholico componi posse; quod quidem falsum omnino esse, eum praesertim de commentis illis agatur, quae vel « immanentismum » vocant, vel « idealismum », vel « materialismum » sive historicum, sive dialecticum, ac vel etiam « existentialismum » sive atheismum profitentem, sive saltem valori ratiocinii metaphysici adversantem, catholicus nemo in dubium revocare potest » (p. 573-4).

Admitto quod etiam *philosophia moderna* Kantiana, Hegeliana, marxistica habeat quaedam elementa veritatis, quia, ut dicit thesis ex critica, etiam in errore aliquid apprehendo, seu error, quia est privatio, non tollit omnem veritatem, sed *non potest applicari dogmati nisi totaliter mutetur*.

3. - Scopus systematum est coordinare veritates acquisitas et praeparare acquisitionem novarum conclusionum.

Nostra enim dogmata habent saepe plures aspectus qui possent videri contrarii et haeresis est negare unum aspectum qui videretur non posse conciliari cum alio.

a) Ita fides et gratia habent elementum sive obiectivum, scilicet quod veniat a Deo, sive subiectivum, scilicet quod sit aliquid reale in nobis: unde Ecclesia damnat sive Protestantes qui dicunt iustificationem esse quid mere extrinsecum seu forense, sive Modernistas qui dicunt omnia procedere ex subscientia.

ò) Pariter B. Virgo fuit redempta; et tamen nullum habuit peccatum.

c) Christus pro nobis satisfecit et meruit; et tamen requiritur nostra cooperatio et satisfactio: non quia merita Christi non sufficiant, sed quia ipse meruit nos posse mereri et Deus vult ut nos mereamur.

⟨Z) Sacramenta agunt ex opere operato; et tamen requiritur cooperatio nostra.

e) Sacrificium crucis est sacrificium unicum Novi Testamenti et infiniti valoris; et tamen renovatur in Sacrificio Missae.

/) Deus est infinitae bonitatis et misericordiae; et tamen punit pro peccato per totam aeternitatem.

g) Deus remittit peccata poenitentibus; et tamen manet saepe poena luenda in Purgatorio.

h) Homo lapsus nequit suis viribus observare diu totam legem seu vincere omnes tentationes sine gratia; et tamen peccat si cedit (quia habet gratiam ad resistendum).

i) Deus vult ut omnes salventur; et tamen non omnes salvantur: ex alia vero parte voluntas Dei semper impletur.

l) Ingredi in Ecclesiam est necessarium ad salutem; et tamen potest quis salvari si nihil sciat explicite de Ecclesia.

m) Baptismus est necessarius et confessio pro illo qui peccaverit graviter; et tamen pro actu contritionis et amoris remittitur peccatum originale et actuale.

n) Vera Christi Ecclesia est sancta; et tamen sunt in ea multi peccatores.

io) Deus est unus; et tamen est etiam Trinus.

p) Deus est immutabilis; et tamen creavit in tempore et in tempore factus est homo.

Ex quo saepe factum est ut haberentur duae haereses oppositae circa idem dogma. Ecclesia damnat simul sive thesim sive antithesim, damnat illos qui negant Christum esse Deum et qui negant esse hominem; damnat modalismum et tritheismum; damnat illos qui omnia tribuunt gratiae, negantes liberum arbitrium, et illos qui omnia tribuunt libero arbitrio, negantes gratiam.

Ecclesia damnat, sed ipsa non constituit synthesim scientificam quam relinquit theologis; et systemata theologica sunt quaedam conamina ad ostendendam conciliationem in aliqua synthesisi superiori elementorum in apparentia contrariorum. Tunc quodlibet systema ponit in evidentiam aliquem aspectum particularem dogmatis et dicit alii systemati: videas periculum in quod potes ruere. Ita thomismus dicit molinismo: fac ut evites scopulum pelagianum; et molinismus dicit thomi-

sino: fac ne impingas in scopulum Calvinii et Jansenii.

Quare studium diversorum systematum est optima via ad intelligenda dogmata et ad videndos multiplices eorum aspectus.

4. - Ex eo quod Ecclesiae magisterium praefert systema S. Thomae, *deduci non potest alia systemata*, ut Al. Alensis, S. Bonaventurae, Duns Scoti, Suaresii, et aliorum theologorum in Ecclesia probatorum, *esse inutilia* ad construendam syntheses dogmatum.

Saepe enim ipsi Pontifices approbaverunt opera thomistarum, et molinistarum, qui erant oppositi in suis sentiis. Neque enim Pontifex intendit confirmare ut veras doctrinas contentas in libris vel systematibus quae laudat, praesertim quando quaestiones agitantur in scholis catholicis; quare aliquando necessariae fuerunt declarationes authenticae contra eos qui nimis innitebantur litteris pontificiae approbationis.

5. - Tantum valet aliquod systema quantum valet non iam nomen auctoris qui illud fundavit, ut S. Augustinus vel S. Thomas, sed rationes intrinsecae quas affert ad probanda sua principia; licet nomen auctoris possit esse argumentum non spernendum pro probabilitate extrinseca eiusdem systematis.

Potest enim aliquis doctor etiam minoris ingenii melius videre hodie in aliquo problemate theologico post tot concilia, quam S. Augustinus vel S. Thomas suis temporibus. Ita in facultate philosophica alumni primi

anni plura sciunt circa personam et naturam quam Aristoteles vel Plato: nihil mirum ergo si quis theologus minoris ingenii dicat aliquid verius circa aliquod problema quam id quod dixerunt S. Augustinus vel S. Thomas.

Est illusio multorum qui nullum admittentes progressum volunt redire, ut dicunt, ad puram doctrinam primitivae Ecclesiae, vel ad S. Augustinum vel S. Thomam: ita Baius et Jansenius qui sub praetextu redeundi ad fontes protulit saltem quinque monstra haereseos.

Quod etiam nunc accidere videmus, *Encyclica* « *Humani Generis* » testante:

« Quae in Romanorum Pontificum Encyclicis Litteris de indole et constitutione Ecclesiae exponuntur, a quibusdam consulto neglegi solent, ea quidem de causa ut praevaleat notio quaedam vaga, quam ex antiquis Patribus, praesertim graecis, haustam esse profitentur. Pontifices enim, ut *ipsi dictitant*, de his quae inter theologos disputantur indicare nolunt, itaque *ad pristinos fontes redeundam est et ex antiquorum scriptis recentiora Magisterii constitutiones ac decreta explicanda sunt* » (p. 568).

Haec oportet facere et illa non omittere: scilicet *oportet ire ad fontes sed simul habere praesentem progressum theologorum*.

CAPUT 14.

DE DOCTRINA SECURA SEU DE PRAECEPTIS DOCTRINALIBUS ET DE PROHIBITIONE LIBRORUM.

1. - Aliud est infallibilitas et aliud est securitas.

Nam quod haec duo, infallibilis veritas et securitas, non semper coincidant, est manifestum ex eo quod multae sententiae probabiles et probabiliores dicuntur sanae et securae. Et tamen absolute non repugnat quod sint falsae. Auctoritas Ecclesiae latius patet quam infallibilitas.

2. - Ecclesia quae habet auctoritatem infallibilitatis in definiendo dogmate et in rebus connexis cum dogmate, habet auctoritatem infallibilis securitatis in praeceptis doctrinalibus.

3. - Voco praeceptum doctrinale illud quo imponitur aliqua doctrina suscipienda promulgata a Pontifice, etsi non definita infallibiliter, imponitur reverenda sine contradictione, immo et tenenda in praxi.

4. - Dum auctoritas infallibilitatis non potest a Papa communicari aliis, auctoritas securitatis communicatur Congr. Romanis.

5. - Praecepta doctrinalia efficiunt aliqualem certitudinem moralem et exigunt oboedientiam Christianam.

Haec certitudo est solum moralis, quia magisterium noluit infallibiliter definire. Quare assensus non potest esse absolute indubius et super omnia firmus, sicut in dogmate. Sed ex hoc non sequitur quod liceat fidelibus pro libitu dubitare interius, vel suspendere assensum manendo in silentio obsequioso: nam admitti debent plures species assensus interni, qui locum habere possunt inter dubitationem et assensum super omnia firmum. Quia ut praestari possit sublectio et oboedientia intellectus non requiritur tamquam conditio necessaria quod superior praecipiens sit infallibilis, vel si est infallibilis ut papa, velit adhibere suam infallibilitatem.

Quidquid enim vice Dei praecipit homo, quod non sit tamen certum displicere Deo, sic accipiendum est (piasi praecipiat Deus; quare subditus dubitans an res praeepta sit licita necne, sit vera an falsa, nisi habeat evidentiam in contrarium, tenetur dubium deponere, tenetur oboedientiam praestare, tenetur subiicere voluntatem et intellectum auctoritati praecipienti, non quidem in opinione speculativa, sed in indicio practico de honestate et necessitate actionis sese subiiciendi.

Ergo *necessarius est non talis assensus* quo indicetur doctrinam esse infallibiliter veram aut falsam, sed *ut indicetur doctrinam in tali indicio contentam esse securam, vel simpliciter vel pro praesentibus adiunctis rerum, et nobis ex motivo oboedientiae esse tenendam.*

Si vero alicui docto viro apparent rationes gravissi-

inae, ille tunc potest suspendere assensum sine temeritate et sine peccato donec recurrat ad iudicium Rom. Pontificis.

Interea tamen etiam pro illo est necessaria externa oboedientia ne scandalum praebeat.

6. - Praecepta doctrinalia distinguuntur in positiva et negativa. Sicut in definiendo dogmate Ecclesia adhibet capita conciliorum et canones.

7. - *In forma positiva* Ecclesia vel praebet quasdam propositiones subscribendas vel approbat nominatim aliquem scriptorem.

Itu Bautain debuit subscribere quaedam propositiones (D. 1622) quae saepe veniunt in theologia. Bonnetty similiter (I. 1649 ss.) de spiritualitate animae.

Sunt praecepta doctrinalia. Ita etiam, Congregatio Rituum declaravit quod in operibus S. Alfonsi nihil est censura dignum. Praeceptum doctrinale est hoc sensu: non quatenus omnes obligantur sequi S. Alfonsum, sed quatenus in eius operibus nemo potest dicere inveniri doctrinam contrariam Ecclesiae.

Praeceptum doctrinale de sequendo S. Thomam bene explicatur in 1). 2191-92: cuius documenti vis est ista: Ecclesia praefert rationem docendi, doctrinam et principia S. Thomae; sed in illis rebus de quibus disputari solet inter auctores melioris notae, Ecclesia relinquit libertatem. Certe tamen ex illa praeferentia ex parte Ecclesiae accedit ad S. Thomam auctoritas quam nemo alius habet et divina Providentia non sine ratione singulari dirigit mentem Ecclesiae ad illam praeferentiam.

8. - Ecclesia damnat aliquando propositionem sine ulla censura (D. 1322 ss.): in his casibus damnatio est *praeceptum doctrinale*.

9. - Praeceptum doctrinale est etiam quando Ecclesia de quibusdam propositionibus dicit quod tuto doceri non possunt.

Quando hoc legis de aliqua propositione ex his verbis potes deducere tantum hoc : saltem hodie haec propositio non est segura; non potes deducere quod sit communis et certa, vel theol. certa, vel doctrina cathol., licet ex aliis rationibus faciliter posses deducere has notas.

Ex. gr. D. 1659 ss.: contradictoria huic primae propositioni est theol. certa ex alio capite, scilicet ex immediata deductione ex cone. Viennensi. Aliud exemplum sunt propositiones de scientia animae Christi (D. 2183 ss.): scientia illius visionis est theol. certa alio capite, non ex hac damnatione, sed ex dogmate unionis hypostaticae.

10. - Decreta CC. Romanarum circa aliquam doctrinam, emissa ex speciali mandato et approbatione Pontificis, et suo iussu promulgata, habent valorem praecepti doctrinalis.

'Sunt illa decreta in quibus dicitur « *facta relatione, sanctissimus approbavit et confirmavit* ». Ista decreta sunt legitima, sed adhuc non sunt decreta pontificia, nisi Pontifex illa faciat sua et suo nomine edat. Ergo ista decreta habent utique minorem vigorem quam decreta Pontificis, sed iis etiam oboedientia debetur sub gravi, ut patet ex Vat. 1820. Huiusmodi decreta sunt multa, (v. g. D. 2110 ss.; 2115 seq.; 2121 seq.; 2129 seq.).

De his omnibus dicitur quod Pontifex approbavit: *tamen non sunt definitiones fidei*: si (piis ergo dicat quod liber Isaiae non est Tsaiae sed alius auctoris, non est haereticus,

Per se haec decreta non sunt documenta irreformabilia.

11. - Decreta Congregationum Romanarum quae continent praeceptum doctrinale, etsi emittantur mera auctoritate Congregationis, exigunt tamen oboedientiam sub gravi.

Exemplum sit de igne Inferni (Lennerz, De Novissimis, p. 42). Quod propositio sit thelogice certa aliunde deducitur, scilicet ex consensu theologorum et Patrum (ibi pag. 76, N. 124, valde instructivus). Hic vides quod veteres de notis loquebantur non cum tanta acribia ut nos.

12. - *Praecepta doctrinalia, sive positiva sive negativa intelligence sunt cum maxima limitatione.* Nam odia restringi debent; eiusmodi autem praecepta sunt res odiosae, ut in iure loquimur de rebus odiosis, quia etiam sine usu infallibilitatis circumscribunt libertatem intellectus; quare oboedientia illis est sacrificium quod Ecclesia vult imponere solum secundum minimum possibile.

13. - Aliqua propositio prohibita, si notabiliter mutatur et explicatur cum aliqua expositione recta, sustineri potest.

Ita: Christus est creatura: simpliciter dictum sustineri nequit; sed cum ista expositione: est creatura secundum naturam humanam quae revera creata est, defendi potest. Cum aliqua expositione ergo intelligi debent multa dicta Patrum, ut S. Augustini, quae videri possent

favere alicui haeresi, v. g. quod omnes virtutes paganorum sint vitia vel quod gratiae Dei resisti non potest.

14. - Non est praeceptum doctrinale approbatio quam Pontifex cum suis litteris dat alicui libro.

Approbatio non importat quod opus impugnari nequeat. *Neque est iudicium ex cathedra aut approbatio alicuius Congregationis Romanae illa verba* : « Nihil censura dignum », quae ponuntur circa opera alicuius Sancti canonizati.

Ex his verbis nequit deduci quod S. Sedes approbat doctrinam illius Sancti. Illa doctrina, potest modeste impugnari sine ulla temeritate, si quis habeat bonas rationes impugnandi, etiam si Servus Dei sit canonizabas.

15. - Mera prohibitio alicuius libri non est censura theologica. Decreta enim huiusmodi sunt mere disciplinaria.

Voco disciplinam regimen Ecclesiae ex potestate iurisdictionis, quae sola est potestas propria et principalis; (dum potestas ordinis et magisterii est instrumentalis, quia Ecclesia nec virtute propria sanctificat, nec auctoritate propria fidem definit sed tantum ut Dei instrumentum in ordine iuridico).

Ecclesia leges sua auctoritate, utique a Deo accepta, propria tamen, condit ut causa principalis.

Sunt res disciplinares illae quae sunt obiectum potestatis iurisdictionis, quae respiciunt operationem fidelium dirigendam, per illas determinationes quae possunt

esse utiles vel necessariae secundum adiuncta locorum et temporum.

16. - Quando Ecclesia librum damnat non definit expresse hanc vel illam propositionem esse tenendam aut reficiendam.

17. - *Quando prohibitio alicuius libri facta est modo ordinario, non ideo auctor considerandus est ut haereticus vel nullius auctoritatis in rebus quas tractat.* Liber S. Roberti Bellarmini de Potestate Romani Pontificis fuit positus in Indice a Sixto V, sed statim post mortem huius Papae fuit expunctus ex Indice. Ita « Concordia inter laborem et quietem » P. Pauli Segneri, qui est auctor librorum asceticorum primi ordinis. Ceterum sufficerent exempla Tertulliani et Origenis, qui licet haeretici in quibusdam, in aliis habent aliquam veram auctoritatem.

18. - Potest fieri sine laesione principiorum catholicorum quod afferatur ut auctoritas scriptor aliquis cuius aliquod opus sit in Indice, etiam in illa materia in qua habuerit aliquas propositiones damnatas. Ita Fénelon, cuius sunt 23 proportiones damnatae ab Innocentio XII, est certe tamen magna auctoritas in rebus asceticis (D. 1327 seq.).

Et generatim debemus resistere alicui nostrae tendentiae periculosa: nos cognoscimus aliquos auctores per incidentiam: en auditor, qui in primo anno Philosophiae audit confutationem Platonis, Duns Scoti. S. Bonaventurae et Suarezii; deinde confutationem S. Anselm; et hos auctores quos cognoscit solum in confutatione, vel ut adversarios, putat quasi nihil boni dixisse et indicat de illis cum aliqua extimatione minori: est tendentia errata quia nobis claudit viam ad inveniendos veros thesauros doctrinae qui etiam apud illos auctores inveniuntur.

CAPUT 15.

DE PROPOSITIONE PROXIMA HAERESI, SCANDALOSA, ETC.

Sunt illae notae quae recurrunt praesertim in theologia morali.

1. - Est propositio proxima haeresi illa, quam etsi non omnes, plures tamen doctores et cum gravi fundamento dicunt esse haereticam.

Ita si quis diceret: parvuli non habent iustitiam inhaerentem, quia multi doctores dicunt in Cone. Trid. (D. 799-800) definitam esse iustitiam inhaerentem universaliter de omnibus. Vel si quis diceret: S. Alojsius non est in paradiso, vel papa non est infallibilis in canonizatione.

2. - Similiter dicitur propositio proxima errori illa quae negat propositionem, quae plerisque videtur esse conclusio theol. certa, sed non omnibus.

Conclusio enim aliqua theol. certa potest ex his capitibus debilitari:

a) si deducitur *ex una* evidenti *et altera* quam plerique, licet non omnes, iudicant esse de fide: tunc ab illis plerisque dicitur theol. certa; ab aliis non; qui eam negaret, diceret aliquid errori proximi.

&) Si deducitur *ex una* indubitanter revelata *et altera* evidenti, per illationem quam plerique, sed non omnes iudicant evidentem.

Do exemplum: quod Filius Dei procedat per intellectum, esset conclusio theol. certa pro omnibus, si absolute certum esset vox « Verbum » esse nomen proprium Filii et non solum appropriatum (cf. De Regnon).

Utique in manualibus, quod procedat per intellectum, dicitur theol. certum quia fere omnes dicunt theol. certum. Qui hoc negaret posset dici errori proximus. Similiter de Spiritu Sancto quod procedat per voluntatem,

3. - Propositio sapiens haeresim et suspecta est quae dat ansam timendi ne auctor illarum habeat apud se haeresim aliquam vel errorem ex quibus oriatur illa propositio; fundamentum autem, licet sit reale, non est sufficiens ad iudicandum absolute esse haeresim vel errorem.

Ita Ioann. XXII damnavit 11 articulos Ekardi (D. 516-526), licet cum multis expositionibus habere possent sensum catholicum et multa inveniantur in mysticis omnino similia.

4. - Propositio scandalosa est illa quae praestat occasionem ruinae spiritualis, inclinando auditores ad peccata vel avocando eos ab exercitio virtutum.

Ita dicere male de statu religioso est propositio scandalosa; ut fit in familiis a parentibus quando aliquis puer vult fieri religiosus vel clericus; vel exaggerare pericula exercitiorum piorum; vel dicere coram populo: quis scit

an haec hostia sit consecrata? Quis scit an hoc sit corpus illius Sancti et non potius alicuius malefactoris? Ista omnia in aliquo vero sensu possunt non esse contra fidem, sed generant scandalum et removent homines ab exercitio pietatis (D. 1151 ss.).

5. - Propositio male sonans, licet non det fundamentum audientibus iudicandi vel suspicandi adesse haeresim, peccat tamen in abusu vocum diversarum ab usu communi quo solent a fidelibus usurpari.

Ita si quis dicat : periculosum est facere clerum divitem; vel Papa non debet dici «sanctissimus» ratione officii; vel in Deo sunt tres essentiae relativae: haec propositio non habet suspicionem haeresis in proferente, sed est male sonans, quia nomen essentiae reservatum est a doctoribus ad id solum quod commune est omnibus personis.

6. - Propositio offensiva piarum aurium seu catholicarum est quae continet aliquid indignum vel indecentiam in materia religionis.

Sicut enim lingua et nares, etiam aures habent indicium suum quo respuunt absurdos et abhorrentes sonos. Supponamus aliquem qui sit excommunicatus: si praevia contritione iustificatus. occidatur deinde propter fidem et fiat martyr ante absolutionem a censura: in rigore est verus martyr; si quis autem dicat: hodie colimus aliquem publicum excommunicatum, offenderet pias aures. Ita si quis dicat: Ecclesia nobis narrat fabulas

relate ad illa facta historice non vera quae sunt in Bre-
viario. Ita si quis dicat : S. Magdalena meretrix, ora pro
nobis; S. Petre, periura et apostata, ora pro nobis. Hoc
retineas ne proferas aliquid indecorosum quando loque-
ris de aliquo Sancto qui aliquando fuerit peccator. Nam :
non omnia quae sunt vera possunt etiam dici quocum-
que modo vel in publico.

Nunc exsurgit problema: quando Ecclesia damnat
propositionem cum his inferioribus censuris esine in-
fallibilis?

Nam vidimus quod propositio aliqua solum commu-
nis (non dico coin, et certa) absolute potest esse falsa,
aliis verbis potest aliquando fieri cum temeritate aliqua
assertio quae tamen vera sit; id quod posset videri im-
prudenter dictum, absolute posset esse verum; absolute
non repugnat quod aliqua assertio damnata ut temera-
ria, fieri possit postea aliquando, mutatis adiunctis et
accedentibus novis argumentis, non amplius temeraria.
V. gr. D. 1191 nunc non est scandalosa quia adiuncta
mutata sunt. Patet quod dogmata ita mutari non possunt,
quia dogmata sunt veritates a Deo prolatae quae non de-
pendent a novis adiunctis rerum.

7. - Respondeo: illud est infallibiliter verum quod
praecise definit Ecclesia.

*St ergo Eccl. definit doctrinam esse revelatam (v. g.
Immaculatam Cone.), non tantum ipsa doctrina est infal-
libiliter vera, sed etiam factum quod est revelata. Si*

aliqua assertio damnatur ut falsa et erronea, contradictoria est necessario vera, sed non definitum est utrum etiam sit revelata, vel tantum connexa cum Revelatione (of. D. 1516 ex quo deducitur quod status Adami fuerit supernaturalis quoad substantiam: theol. certum). *Si damnatur ut temeraria, infallibiliter verum est hoc: saltem nunc ista assertio est temeraria (de futuro nihil'). Si damnatur ut scandalosa et offensiva, certum est quod saltem nunc sit scandalosa et offensiva* (1). 1159) *vel sit scandalosa' uti iacet. Nam haec propositio* (I). 1159), *licet sit vera, non est praedicanda quia foveret aliquam rem quae potius frenanda est.*

8. - Est theol. certum quod Papa non potest errare in censuris etiam inferioribus ut sunt: *temerarium, sapiens haeresim, male sonans etc.* Verum est enim quod indicium de his censuris pendet ex notitia aliqua humana non revelata: v. g. pendet e sententia Patrum ex qua recedit temeritas; ex significatione vocum, ei ex specie quam voces ingerunt auditoribus; sed hoc modo omnis actus fidei, omnis cognitio supernaturalis pendet ab aliqua notitia humana; sed pendet tamquam a conditione, non tamquam a causa. In hoc indicio Deus non permittit errare Pontificem, qui debet indicare fidelibus scopulos quos vitare debent, et voces quas debent usurpare vel fugere ut proprie loquantur de rebus salutis: (cf. quae diximus de definitione huius facti dogmatici: transubstantiatio est vox apta).

CAPUT 16.

DE IIS IN QUIBUS ECCLESIA NON EST INFALLIBILIS.

1. - Potest accidere quod in aliquo documento etiam authentico asseratur aliqua doctrina mere humana (non dico definiatur ut de fide); in hoc casu theologus debet bene distinguere doctrinam revelatam ab alia mere humana.

Ita S. Officium declaravit Galileo quod propositio quae affirmaret solem stare et terram moveri esset falsa; atque ita sentiebat etiam Urbanus VIII, sed non definiuit. Ita etiam Bonifacius Vili in celebri bulla « Unam sanctam » dicebat, ut videtur, non iam definiebat, quod auctoritas reipublicae proveniret ab auctoritate spirituali Pontificis (D. 469), quod hodie non admittitur.

2. - In illis rebus quas Deus non docuit in Scriptura vel Traditione, et in illis rebus quae cum Scriptura et Traditione non sunt coniunctae neque proxime neque remote Ecclesia non habet competentiam directam.

Nullum est dubium de *scientiis mathematicis et physicis*-. HAEC SUNT EXTRA COMPETENTIAM ECCLESIAE. Etiaiii *philosophia moralis et metaphysica* sunt extra infallibilitatem Ecclesiae in suis partibus mere opinativis et dispu-

tatis quamdiu magisterium ecclesiasticum iudicat eas esse meras opiniones, *non iam* in illis principiis quae supra retuli. Ecclesia non est infallibilis in artibus, in philologia, epigraphia, in archeologia, in historia eccl. et profana, nisi dicant aliquam relationem essentialem ad revelata.

3. - Licet Eccl. non possit errare in stabiliendis principiis et legibus moralibus, potest tamen errare in regimine applicato ad adiuncta temporis loci et personae.

Adiuncta enim sunt multum variabilia. Quare auctoritas Ecclesiastica potest putare aliquam personam culpabilem dum est innocens; vel aliquem aptum ad episcopatum dum est ineptus; potest suppressere aliquem ordinem qui multa bona patrat, ut Clemens XIV suppressit Soc. Jesu. Ideo contingit aliquando ut qui ligatus est apud Deum, apud Eccl. sit solutus, et qui liber est apud Deum, ecclesiastica sententia sit innodatus.

Sed licet quis damnetur iniuste, numquam habet jus faciendi schisma nam hierarchia habet jus imperandi etiam ubi non est infallibilis et si ipsa habet jus subditus oboedire tenetur.

4. - Non omne quod est *in martyrologio* est certum et irrefragabile.

5. - Est theol. certum quod Eccl. in canonizatione sanctorum sit infallibilis; non est theol. certum quod sit infallibilis etiam in beatificatione.

6. - Quando Eccl. recipit in *libris liturgicis* aliquod factum, per se non profert indicium de veritate intrinseca illius, sed illud recipit sec. opinionem publicam quae est circa ipsum. Quando autem certa fiat de falsitate, Eccl. corrigit librum liturgicum.

7. - Praesertim in miraculis antiquis quae narrantur (non dico in Scriptura) quaedam reperiuntur ficta (Causae dici multa). De miraculis nempe vel revelationibus privatis, vel apparitionibus, de multis factis vitae alicuius sancti seu etiam reliquiis hoc retinendum est: quando Ecclesia approbat miracula alicuius sancti in processu canonizationis, vel illa miracula recenset in Breviario, vel instituit festum speciale pro aliqua apparitione ut est Immac. Virg. a Lourdes, S. Michaelis Archang., Translatio domus Lauretanae, vel authenticitas et cultus alicuius reliquiae ut scalarum sanctarum: in his Ecclesia non intendit habere nisi probabilitatem aut certitudinem humanam eamque practican!, quae scilicet satis sit ad fovendum cultum. Haec utique merentur piam adhaesionem et reverentiam quae debetur sententiae Ecclesiae etiam quando non est infallibilis.

Ita si quis negaret quod Beata Virgo fuerit in templo praesentata, vel apparitiones varias, non committit peccatum contra fidem, licet aliunde possit peccare et graviter, et licet hoc non possit, saltem publice, doceri. Aliud etiam est canonizatio, aliud insertio in Martyrologium: ista insertio non est semper probatio infallibilis

sanctitatis, quia Ecclesia infert in Martyrologium etiam beatos et aliquando venerabiles.

8. - *Licet leges ecclesiasticae nihil possint continere mimes recti, possent tamen aliquando non attingere illum gradum perfectionis quem exigent tempora, loca et adiuncta varia.*

9. - *Potest accidere quod Rom. Pontifex erret in sua vita et indicio privato, in diudicanda politica, in suis relationibus cum guberniis; licet non tam facile admittendus sit error: quia Rom. Pontifex multa cognoscit quae nemo alius potest cognoscere ut ipse, et quae viderentur imprudenter statuta illis qui ignorant diversa adiuncta, sunt praecisae illa quae requirebantur et quae nos ipsi fecissemus si fuissemus in illo loco.*

10. - Potest accidere quod omnes fideles habeant aliquam opinionem circa res divinas quae opinio tamen sit falsa. Hoc non potest accidere in illis rebus quas Eccl. credit de fide divina. Neque potest accidere ubi consensus sit in aliquam rem non ut in opinionem sed ut in rem certam.

11. - Potest, licet rarissime, accidere quod theologi reputent aliquam sententiam communem vel fere communem quae tamen sit falsa.

Ita erat opinio aliquando communis quod materia sacramenti ordinis esset traditio instrumentorum: hodie non amplius admittitur.

PARS II.

Be notis .simul comparatis.

SCHEMA NOTARUM

¶ Valor notarum decrescit descendendo in scala - Ascensus in scala est possibilis - Nota superior continet notas inferiores - Omnes notae inferiores dicunt relationem ad dogma (Videas hoc in qualibet thesi).

■ Dogma numquam potest in scala descendere - *Campus Fidei*: ex Dogmate usque ad De Fide Divina; *Campus infallibilitatis*: ex Dogmate usque ad Theologice Certum (pro aliquibus usque ad Commune et Certum); *Campus Theologiae*: ex Dogmate usque ad Probabile.(***)

(***) Censurae: captiosa, male sonans, piarum aurium offensiva, scandalosa... (v. g. D. 1541) sunt ex alio capite et recurrunt praesertim in Theologia morali, quatenus possunt praebere scandalum, male sonare, ecc.

r h
*»!

	NOTA THEOLOGICA ¶	CENSURA	ASSENSUS
1	DOGMA FIDEI (◆◆) = DE FIDE = DE FIDE CATHOLICA = DE FIDE DIV. ET CATH. (D. 1792) — Doctrina (— indicium) revelata, revelatione publica, de fide et mo- ribus, definita ut revelata	A S. <i>Haeresis</i> contra fidem divinam	<i>Absolutius</i> ex lumine fidei divinae
2	DE FIDE ECCLESIASTICA DEFINITA	A. S. <i>Haeresis</i> c. fid. eccl.	<i>Absolutus</i> ex lumine fidei eccl.
3	DE FIDE DIVINA — Materia revelata sed non propo- sita ab Ecclesia	Error in fide	<i>Absolutus</i> ex lumine fidei div.
4	PROXIMA FIDEI	errori proxima	
5	THEOLOGICE CERTUM — qua negata, sequitur negatio ali- cuius dogmatis	Error in theologia	<i>Theologicus</i> ex lumine: - fidei - magist. eccl - rationis
6	DOCTRINA CATHOLICA — al q. ponunt ante Theol. Cert.	Saltem temeraria	
7	CERTUM, COMMUNE ET CERTUM, MORALITER CERTUM — pro aliq. — Theologice Certum	Temeraria	
8	SECURUM seu TUTUM — contrarium tuto doceri non potest		<i>Ext. (Internus</i> nisi obstet ratio gravis)
9	COMMUNIUS, COMMUNISSIMUM — quod dicit minus quam commune		
10	PROBABILIUS, PROBABILE probab. (extrinseca ex auctoritate ex natura rei	Nulla (')**	<i>Liber</i>

PECCATUM

EXPLICATIONES

EXEMPLA

<i>M o r t a l e</i> directe contra fidem poena canonica	=: Dogma solemni modo definitum a Pp. vel a Concilio generali DE FIDE DEFINITA	- Immac. Cone. B. M. V. - Sacrificium Missae - Iurisdictio Pontificis definita in Vaticano
	— Dogma ex ord. magist. propositum in documentis official, et in symbolis	- Absentia omnis erroris in textu inspir. (D. 1952) - Symbolum Athanasii _z
	- Materia non revelata sed definita ex cathedra ut tenenda	- Comm. sub 1 spec. (D. 626) - Chrismatio (D.'872) - Dantur ord. min. (D. 962)
<i>M o r t a l e</i> directe contra fidem	- Differt a dogmate tt. quia non proponitur ab Ecclesia	- X.tus ab initio vitae suae dixit se esse Messiam • Meruit Sibi. animae impassibilitat., corporis gloriam
	- Ex fere unanimi consensu habetur ut revelata	- Gratia habitualis et visio beatifica in Christo - Monogenis, contra polyg.
<i>M o r t a l e</i> indirecte contra fidem	(revelata et IX PrOP- / certa aliunde	- Exsistentia Dei potest demonstrari - Cone. Trid. est legitimum
	- Facta dogmatica - Nondum ut Verbuin Dei sed expresso et authent. docetur v. g. in encyclicis	- Auctores inspirati sunt auct. veri sed secundarii
Possibile <i>M o r t a l e</i> temerarietatis	- Commune omnibus scholis - Certum, sed minus immediate conclusum ex veritate revelata	- Quod integritas sit donum indebitum - Sacramenta sunt verae causae
<i>M o r t a l e</i> inobedientiae		- Quae continentur in decretis <i>doctrinalibus</i> Congr. Romanarum
Nullum	Absolute non repugnat quod sit aliquid falsi	- Deletio peccati per ipsam infusionem gratiae - Filiatio adoptiva ex ipsa gratia creata
		- Systemata (v. g. Molinismus vel Bañezianismus)

CAPUT 1.

DE RATIONE INSTITUENDAE THEOLOGIAE POSITIVAE ET SPECULATIVAE.

1. - Omnis nota superior continet in se notam inferiorem et dicit aliquid plus.

Ita quae sunt dogmata sunt etiam de fide divina, sunt doctrina cath., sunt theol. certa, sunt communia, sunt multo plus quam commune et certum. Propositiones haereticæ sunt erroneæ, sunt temerariæ et multo plus. Quae sunt proxima fidei sunt et doctrina cath. et theol. certa et communia. Quae sunt erroneæ, sunt etiam temeraria, sed non viceversa : quae sunt temeraria sunt certo erroneæ.

Fere æquivalentia sunt doctrina cath. et theol. cert. Omnia quae sunt doctrina cath. possunt dici et theol. certa, et omnia theol. certa possunt dici doctrina cath. Quae sunt theol. certa sunt communia, secunda et multo plus.

Notae quo propinquiore sunt eo magis est difficile eas distinguere.

2. - Si facimus comparisonem inter obiecta fidei, obiecta infallibilitatis Eccl. et obiecta theologiae, videbimus quod campus fidei est minor, campus theologiae est maximus, campus infallibilitatis est medius.

Obiecta fidei sunt solum dogmata fidei et de fide divina; obiecta fidei ecclesiasticae sunt quae sunt definita ab Eccl. licet non sint dogmata. Propositiones proximae fidei iam sunt extra campum fidei saltem quamdiu non definiantur. Obiecta infallibilitatis Eccl. sunt usque ad theol. certa; in quibusdam autem est dogma fidei quod Eccl. sit infallibilis, i. e. in definiendis rebus revelatis; in aliis est theol. certum quod sit infallibilis, scilicet in prop, theol. certa et in factis dogmaticis. Quoad alias propositiones infra theol. certas, Ecclesia est infallibilis in dicendo quod sunt v. g. temerariae vel scandalosae.

In his et in securis debetur Ecclesiae oboedientia sub gravi, intellectus et voluntatis, nisi obstet ratio gravis, ut pro Galileo.

Obiectum autem theologiae sunt omnia.

3. - Theologia vero in quantum quaerit in fontibus quid sit revelatum dicitur positiva; in quantum ex dogmatibus quaerit deducere prop, theol. certas vel communes dicitur speculativa, ut est scolastica.

I. - De ratione instituendae theologiae positivae.

Theologia positiva fit *analyzando documenta*, ut supra explicavi. Potest autem modus probationis generatim se habere quadrupliciter:

a) *Primo*, veritas in sensu determinato ostenditur sufficienter contenta in Revelatione: quod ostenditur vel

per authenticam definitionem vel per consensum universalem. Ita, e. g. theologica demonstratio SS. Trinitatis instituta ex Math. 28, 19: in hac hypothesis assensus theologicus in ipsam veritatem est idem ac assensus fidei; scientia theologica in eo solum distinguitur a fide quod habet magis distinctam cognitionem modi Revelationis. Ita probantur omnes theses quae sunt *de fide divina et catholica*.

b) *Secundo*, fieri potest ut veritas aliqua, de cuius theologica demonstratione quaeritur, nondum sit sufficienter in catholica fide proposita; et tamen ex alia parte sufficienter pateat contineri in verbo Dei revelato. Tunc illi datur nota *de fide divina*, non adhuc de fide catholica.

c) *Tertio*, potest accidere ut aliunde quidem constet de veritate revelata, specialis tamen locus ex quo probatio instituitur, solum plus minus vel probabile argumentum suppeditet, quia sensus loci non potest plene probari rationibus intrinsecis vel extrinsecis; ita de Assumptione: sufficienter constat ex consensu universali quod sit factum revelatum,, nam est factum quod solum Revelatione sciri potuit; et tamen si quaeris locum Scripturae vel Traditionis, documenta ex quibus probari posset apodictice in omnibus saeculis, fortasse non habeo. Sed Ecclesia eam definivit, neque est dogma novum, quia licet Revelatio iam clausa sit per mortem ultimi Apostoli, Ecclesia nobis digito, ut ita dicam, demonstrat alia dogmata de Maria et nobis dicit: in illis continetur revelatum etiam hoc aliud de Assumptione.

d) *Denique* non raro deductio alicuius sententiae ex verbo Dei non excedit limites probabilitatis; et tunc constituitur sententia vel *opinio theologica*. Ex his omnibus possum concludere: *probatio thesis per theologiam positivam non fit ad gignendum assensum in eandem veritatem, sed ad maiorem eius declarationem.*

II. - De ratione instituendae theologiae speculativae.

Theologia speculativa fit *triplici modo*, ut dicit Cone. Vat. (D. 1796), scilicet :

a) ex analogiis inter veritates revelatas et data rationis.

1) *Quaedam analogiae iam fundantur in ipsa. Revelatione*: ita conceptus personae, paternitatis, filiationis, generationis, verbi, et nomina multiplicia quibus Scriptura tradit nobis perfectiones divinas; inter processionem lucis et generationem Verbi: lumen de lumine; et sicut anima rationalis et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus.

2) *Aliae analogiae dignae quae bene videantur sunt*: analogia inter fidem humanam et divinam, ex qua theologi faciunt deductiones summi momenti pro actu fidei; analogia inter spem et amorem humanum cum spe et caritate theologica, inter conversiones substantiales in natura creata et conversionem panis et vini in corpus et sanguinem Christi: inter motum localem et praeparatio-

nem ad iustificationem; inter principium vitae in ordine naturali et gratiam santificantem in supernaturali cum suis facultatibus quae sunt virtutes; inter satisfactionem iuridicam et satisfactionem Redemptoris; inter materiam et formam cum materia et forma Sacramentorum; inter societatem humanam et divinam quae est Ecclesia.

3) *In his analogiis* : 1. ante omnia data rationis sunt plene analyzanda sicut fit in definitione terminorum, ut constructio theologica fundetur super solidam basim. II. In mentem revocate longas analyses circa conceptum formalem processionis, generationis, amoris, signi, causae, relationis, personalitatis, cognitionis et dictionis, locutionis, scientiae, fidei, agnitionis, cognitionis, intellectus, infallibilitatis, inspirationis, supernaturalis, efficaciae gratiae, ex opere operato. ITT. Deinde sunt clare exponendae similitudines et dissimilitudines inter data rationis et doctrinam revelatam, sive ut omnes similitudines attribuantur conceptui revelato sive ut omnes dissimilitudines negentur; v. g. similitudines et dissimilitudines inter generationem divinam et generationem humanam, inter processionem verbi humani et processionem Verbi Divini, inter unionem hypostaticam et unionem quae est in nobis inter animam et corpus.

b) comparando veritates revelatas inter se.

1) *Ita comparando diversa sacramenta* deventum est ad notionem Sacramenti quod est : signum efficax gratiae; *comparando veritates revelatas de ordine supernaturali*, deducitur notio gratiae stricte supernaturalis,

sive habitualis sive actualis, cum proprietatibus iis cohaerentibus: gratia sanctificans quae est principium vitae continens in germine lumen gloriae et capax producendi actus meritorios vitae aeternae; et gratia actualis quae adiuvat intelligentiam et voluntatem in omni actu supernaturali, sive praecedat gratiam sanctificantem, sive producat ab ipsa. *Inquisitio vero notionum communium* duxit ad synthesin diversorum illorum principiorum quae essent necessaria ad completam intellectionem earundem notionum.

Ita *natura Sacramentorum* non potuit plene cognosci sine inquisitione diversarum causarum ipsorum, vel modi quo producuntur, ipsorum effectuum, conditionum requisitarum ad validitatem vel liceitatem.

Similiter *notio gratiae sanctificantis* et gratiae actualis non potuit plene possideri sine inquisitione circa diversas earum proprietates, circa modum quo producantur vel agant in anima. Ita etiam applicando ad tractatum de Verbo Incarnato vel de Eucharistia varias quaestiones dialecticas: an sit, qualis sit, cur et unde sit, devotum est ad cognitionem magis profundam illarum veritatum.

2) Et *sic patet quod quilibet tractatus et quaelibet thesis suo modo potest esse centralis* sicut in orbe terrarum, praecise quia esi orbis, quaelibet regio potest considerari ut centrum geographicum.

3) Ita V. g. P. Tromp dat bonam synthesem p. 186:

1. Deus est ab aeterno et est unus et trinus; Tres Personae Divinae sunt inter se realiter distinctae, sunt perpetuo quietae et

perpetuo operantes; fruuntur una eademque essentia, atque ideo una eademque vita. Ipse est solus unus verus Deus, non iam est Deus unus solitarius.

2. - Sed summum illud bonum, libere vult summe se diffundere. Unde creat in tempore, licet actus eius sit aeternus; et realizat miram scalam creaturarum, eligendo inter multiformes ideas suas. Per creaturas manifestatur ad extra eius bonitas; haec manifestatio est eius gloria. Gloria vero eius maxima consistit in creandis filiis maxime similibus sibi Patri.

3. - Tales filii inter creaturas sunt angelus et homo, qui in potentia, intelligentia et voluntate sunt ad similitudinem Dei, ut ascendentes ex creaturis ad Creatorem, libere se submittant supremo dominio Dei, eumque glorificent et ament. Et sic Angelus et homo in gloria formali seu in cognitione et amore, reducunt ad Deum omnia quae ex Ipso processerunt.

In tali cognitione et amore, sicut est ultima perfectio et beatitudo creaturae, ita est summa gloria Dei ad extra.

4. - Inde mirifica coincidentia: homo, ipso actu quo consequitur suam ultimam beatitudinem, simul glorificat Deum.

5. - Per gratiam seu dono indebito, SS. Trinitas elevat hominem ad consortium divinae naturae. Homo habet novum principium vitale, per quod extollitur ad ordinem qui est supra naturam eius; intellectus per fidem initiatur in mysteriis divinis; voluntas per spem et caritatem rapitur in amorem Trinitatis; et ita homo fit capax faciendi opera divina, scilicet opera meritoria vitae aeternae, ut tandem aliquando in patria fruatur vita intima Dei, Deum videndo et amando sicuti est, in lumine gloriae.

6. - Sed Deus simul permittit peccatum originale, et permittit quia est tam potens ut ex tali culpa nova mira bona Ipse faciat. Per mysterium enim Incarnationis reconciliantur extrema omnium; manifestatur simul iustitia et misericordia Dei; homo simul erigitur a lapsu, et intimius coniungitur cum Deo; dico intimius in tribus: in unione hypostatica, in Maternitate divina, et pro nobis

singulis in Eucharistia, in corpore mystico, in ipsa gratia quae est gratia nobis veniens a Fratre nostro.

7. - Per mysterium Incarnationis Deus, qui summe trascendit hominem, fit homini summe vicinus et summe similis; datur mediator naturalis inter Deum et hominem; homo sanatur ab impotentia morali, ab obscuracione intellectus, a debilitate voluntatis; non solum restituuntur nob' bona supernaturalia, sed nostra natura elevatur super choros Angelorum; et per inhabitationem Trinitatis in nobis constituitur unio mystica fidelium cum Christo capite.

8. - Manet tamen adhuc in hac vita pugna interna, vincenda cum gratia Christi. Quare Christus moritur in cruce, ut sensibilibus ostendat hominibus enormitatem peccati, ut detur in sua passione exemplum omnium virtutum, ut liberatio a morte aeterna nobis comparetur, et ut nobis humiliatio et dolores fiant gloria et delectatio ex eo quod ita conformamur cum Christo.

9. - Christus ergo reddit plus quam nos debeamus seu satisfacit pro peccatis nostris per modum impetrationis, meriti, sacrificii, redemptionis; et simul efficit ut ex nostra mystica unione cum Ipso, etiam opera nostra habeant vim impetratoriam, expiatoriam, satisfactoriam, placatoriam.

10. - Idem Christus, summa imago Trinitatis, legislator, doctor, sacerdos, rex, ut reddat perenne et visibile opus suum etiam post suam Ascensionem, mittit Collegium Apostolicum cum triplici potestate qua Ipse missus est a Patre: scilicet cum potestate imperandi, docendi, sanctificandi. Est semper Ipse qui continuat per se regere suam Ecclesiam, sed invisibiliter hoc facit; quare simul constituendo Petrum suum Vicarium visibilem, Ipse per Petrum etiam visibiliter regit Ecclesiam.

Ergo caput Ecclesiae est semper Christus; Petrus est solum caput visibile. Sic Ecclesia cum omnibus suis organis et membris agglutinatur Christo capiti; vivificatur tamquam ab anima, a Spiritu S.; est theandrica seu humano-divina sicut Christus est Theandros, scilicet est ipse Christus mystice seu mysteriose continuatus in terra.

11. - Quare Ecclesia docet homines veritates Christi, dirigit eos in viam Christi, sanctificat eos per Sacramenta Christi. Quae ita assistunt fideles in omnibus momentis gravioribus vitae a natiuitate usque ad mortem. In maximo autem horum, scilicet in Eucharistia, Christus est praesens in Ecclesia, ut sacerdos et ut hostia, unde quodam modo prolongat duplex mysterium Incarnationis et Redemptionis.

Interea insignis Mater omnium Maria intercedit pro omnibus, mediatrix omnium gratiarum.

12. - Ita Christus docet, regit, sanctificat, donec in fine mundi et iudicio universali bonos in coelum inducat et malos in infernum detrudat; tunc tradat regnum Deo et Patri suo et per totam aeternitatem Deus erit omnia in omnibus.

4) Sed alio modo posset dici: *tota theologia- reduci- tur ad studium circa diffusionem bonitatis divinae* sive intrinsecam in Trinitate, sive extrinsecam in creaturas.

5) *Tota theologia- posset construi circa notionem gratiae, vel circa Eucharistiam, vel circa notionem caritatis, vel spei, vel fidei, vel inspirationis, vel Ecclesiae ut corporis mystici.* Ipsum Sacramentum Matrimonii v. g. si consideramus quod in historia saepe factum est ut parentes sancti habuerint filios sanctos, ut S. Augustinum, S. Theresiam, S. Ioannem Bosco, potest esse basis solidae synthesis theologicae.

c) comparando veritates cum fine supernaturali.

Ista comparatio lucem diffundit in omnibus veritatibus revelatis: ita si quis cogitat quod visio beatifica est participatio ipsius vitae intimae Dei, melius intelligit naturam gratiae sanctificantis quae ad illam disponit;

melius intelligit totam oeconomiam Revelationis Christianae quae comprehendit haec tria : veritates credendas de Deo uno et trino, de creatione et praesertim de homine; leges morales naturales et supernaturales; media interna et externa quibus Deus nos ad finem adducit, et sunt : Incarnatio, Gratia, Ecclesia, Sacramenta; lucem diffundit in admirabili cohaesione totius revelationis : Deus nobis sese manifestat secundum legem providentialem, non iam secundum mensuram quae satisfaceret nostrae curiositati, (aut ad construendam synthesesim scientificam integre completam) sed quatenus cognitio veritatum revelatarum sit necessaria nobis ad finem aeternae vitae assequendum.

III. - De argumentis ex conveniently.

Ilis omnibus corroborata ratio nostra in aciem descendit et instituit apologiam particularem cuiuslibet veritatis revelatae. Qui labor apologeticus reducitur ad duo puncta : ostendimus in particulari non-valorem demonstrativum diversarum obiectionum contra mysteria, et simul ostendimus varias harmonias intellectuales, morales et sociales cuiuslibet veritatis cum indigentis individualibus et socialibus humanitatis. *Patet autem quod talia argumenta rationalia et convenientiae non sunt considerata ut argumenta vere demonstrativa sine Revelatione : ipsa solum ostendunt non-valorem obiectionum, vel convenientiam dogmatum.* Si enim quis ad pro-

bandam fidem inducit rationes quae non sunt demonstrativae, cedit in irrisionem infidelium.

Unde argumentum vere probativum in theologia est solum hoc: Ipse dixit. Quod alio modo potest exprimi dicendo: *sicut in philosophia prima principia sunt prima principia rationis immediate evidentialia, ita in theologia prima principia sunt veritates divinitus revelatae et ut revelatae propositae ab Ecclesia.*

Rationes ergo convenientiae sunt utique bonae ad exercitium et solatium fidelium, sed non ad convincendos per se solae adversarios; quia ipsa insufficientia rationum eos magis in suo errore confirmaret, dum aestimarent nos, propter tam debiles rationes veritati fidei consentire.

Quod valet etiam in argumentis rationis quae afferimus ad solvendas difficultates adversariorum; fortasse valor demonstrativus nostrarum rationum non est multus. Sed sufficit nobis ostendere quod argumenta adversariorum, V. g. contra Trinitatem, non habent solidum fundamentum.

IV. - De erroribus modernistarum.

Ex hoc tamen non sequitur error capitalis rationalistarum, agnosticorum, modernistarum quod dogma non habeat ullum valorem intellectualem: habet enim, sed illum valorem cognosco ex Revelatione.

En responsiones ad illorum obiectiones:

1) **Ipsi dicunt:** si admittitur conceptio dogmatis intellectualistica, multi non possunt pervenire ad salutem, quia fides in dogmata est necessaria ad salutem: multi autem, ut rudes et pueri, non possunt pervenire ad salutem et non esset verum quod Deus velit salutem omnium.

Resp. : dogmata explicite credenda ad salutem non sunt multa, et quantum ad necessitatem intelligendi eorum sensum obiectivum, sufficit quod rudes et pueri intelligant sensum verborum quae exprimunt dogmata, et quod illis adhaereant ob auctoritatem Dei revelantis, quod faciunt eo ipso quod credere intendunt sicut credit Ecclesia, quam Ecclesiam cognoscunt ex auctoritate parochi vel parentum. Deinde numquam obliviscenda est gratia Dei quae est etiam illuminatio in intellectum.

2) **Dicunt:** Caritas saltem in hac vita superat in dignitate omnem cognitionem quam de Deo habere possumus!

Resp. : amor non potest existere sine aliqua cognitione finis supernaturalis et mediorum supernaturalium. quae est cognitio intellectualis dogmatum.

3) Conceptio intellectualistica dogmatis attulit praedominium philosophiae scholasticae, ex quo factum est ut cum simus *assueti ad caffitanda doffmata modo scholastico*, v. g. per conceptus naturae. substantiae, accidentis, etc.; non possimus harmonizare dogmata eum philosophia modernorum qui nihil intelligunt de illis verbis naturae substantiae et accidentis!

Resp. : impossibilitas harmonizandi dogmata cum phi-

losophia moderna non est ex eo quod dogmata sint identica cum philosophia scholastica, cui philosophiae philosophia moderna est opposita : sed est ex eo quod philosophia moderna habet plura praesupposita in aperta contradictione cum principiis revelatis, dum e contra philosophia scholastica est plene conformis eum Revelatione.

4) Conceptio intellectualistica dogmatum nimis evolvendo aspectum speculativum dogmatum, *nimis neglexit aspectum eius practicum*.

Resp. : quo magis crescit cognitio finis supernaturalis et mediorum ad illum finem, crescit etiam amor illius; est scopus meditationis. Procul absint profani qui sub praetextu praxis, minuunt momentum cognitionis et studiorum. Ruit illa vita quae non fundetur in lectione et studio verbi Dei.

5) Si dogmata habent valorem intellectualem, *nullum est officium voluntatis* in acceptance personali dogmatum seu fidei. Dogmata essent sicut aliquod systema quod qui- ratiocinando posset cognoscere; veritas e contra est vita et potest in nos intrare in quantum corresponde! alicui nostrae exigentiae expansionis!

Resp. : Ex conceptione intellectualistica dogmatis nullo modo negatur influxus voluntatis: sive in efformando indicio credibilitatis in quantum voluntas debet remove impedimenta, malas dispositiones, et applicare mentem ad considerata motiva credibilitatis; sive in ipso assensu fidei qui est liber sive ob obiectum sive ob motivum. Falsum est autem quod eousque se extendat

officium voluntatis ut teneat locum veritatis obiectivae, vel suppleat officium absolutae necessarium intellectus pro directione voluntatis.

V. - De ordine quo progreditur cognitio dogmatum.

Si vero consideramus ordinem quo paulatim evoluta est nostra cognitio dogmatum, tunc dicendum est quod cognitio dogmatum per saecula progreditur secundum naturam et relationes inter varia dogmata.

Veritates enim revelatae inter se coniunguntur; et inquisitio nequit respicere consequentias alicuius veritatis si illa veritas in se ipsa non fuerit antea clare definita et exposita.

Itaque *initio* in luce collocatum est contra Gnósticos dogma unitatis dei et eius attributorum; *deinde* dogma Trinitatis sive contra Sabellianos qui reiciebant tres Personas, sive contra Arium qui minuebat secundam, tum contra Macedonium qui supprimebat tertiam. *Posteo* dogma Incarnationis contra Nestorium qui separabat duas naturas in Christo Jesu, et contra Eutychen qui eas naturas per excessum oppositum confundebat, et contra monotelitas qui consequenter confundebant operationes illarum naturarum, licet duas naturas admitterent.

Tunc dogma gratiae contra Pelagianos qui eam negabant, et Semipelagianos qui gratiam, ut ita dicam, alterabant vel male intelligebant. Ita inquisitio *devenit* ad con-

sideranda ipsa media seu instrumenta gratiae, Eucharistiam scilicet et alia Sacramenta in Tridentino; et *postea* ad ipsam ecclesiam et ad eius caput, in Cone. Vaticano, seu ad potestatem ordinis ex qua dependent Sacramenta et iurisdictionis, ad quam pertinent potestas legislativa et doctrinalis; ad primatum et infallibilitatem.

Neque poterat inverso modo procedere inquisitio theologica: nam infallibilitas Pontificis est sicut corollarium ipsius primatus et auctoritatis super ipsa concilia; et cognitio istius superioritatis Pontificis supra concilia, supposebat cognitionem valde distinctam potestatis ordinis et potestatis iurisdictionis. Distinctio vero clara potestatis ordinis et iurisdictionis erat fructus illorum studiorum quae facta fuerunt in medio aevo circa Sacramenta et legislationem Ecclesiasticam.

Doctrina vero septem Sacramentorum, quae fuit elaborata tempore renascentiae studiorum sub Carolo M., erat et ipsa corollarium doctrinae gratiae, quam elaboraverat S. Augustinus. Doctrina gratiae divinae quae justifient hominem non potuit plene evolvi nisi post doctrinam Incarnationis, quae est fons gratiae. Doctrina Incarnationis exponi potuit plene solum post doctrinam consubstantialitatis Patris et Filii in Trinitate. Et denique tandem distinctio trium Personarum in una natura potuit fundari tantum in monothéisme quod iam vetus Testamentum docuerat.

VI. - De ratione construendae alicuius thesios.

1. - Hae notae non debent considerari seiunctae, quia reliquae omnes totam vim desumunt a prima quae est dogma fidei, secundum maiorem vel minorem proximitatem quam habent ad ipsam.

Unde aliquid in tantum est v. g. probabile in quantum, secundum me saltem, est necessarium ad explicandum cum systemate aliquod dogma; in tantum est securum, in quantum Ecclesia imponit hanc doctrinam in praxi sequendam quia melius per illam servatur aliquod dogma; in tantum est theol. certum, in quantum immediate deducitur ex aliquo dogmate. Quando ergo studes alicui thesi considera semper dogma cum quo est coniuncta.

2. - Sic patet quod ad omnem thesim plene statuendam semper tria principia cognitionis concurrunt: a) Revelatio Dei seu fides in quantum illa revelatio est in me recepta; b) magisterium Ecclesiae quod Revelationem mihi transmittit et interpretatur; c) mea ratio quae haec omnia percipit analizat atque ad synthesim reducere conatur.

Ex qua propositione deducuntur consectoria summi momenti : v. g. quod aliquis qui non habet fidem, saltem scientificam, non potest esse vere theologus, quia non admittit primas notiones in quibus fundatur tota theologia, ut sunt Revelatio, Mysterium, Trinitas, Incarnatio, Gratia, Ecclesia. Quod theologus cum illo lumine fidei, et Ecclesia, multa potest videre in documentis, quod mere historice rem considerando inveniri non possent. Unde v. g., in illis verbis: «hoc est corpus meum », si quis non habet fidem in Christum Deum, est impossibile quod videat transubstantiationem; in illis aliis «per unum hominem omnes peccaverunt », est impossibile quod vi-

deat peccatum originale sine interpretatione ex parte Ecclesiae. Aliud consectorium : in thesi dogmatica Scriptura consideratur ut liber inspiratus.

3. - Ista tria principia seu lumina semper debent esse coniuncta.

Quia mea *ratio* sine lumine fidei nihil potest dicere de mysteriis; et *fides* si non esset recepta in mea ratione non me obligaret. Mea ratio denique sine *interpretatione ex parte magisterii* multa non posset infallibiliter decidere. Unde *Encyclica « Humani Generis »* testatur (p. 569) :

« ... theologia etiam positiva, quam dicunt, scientiae dumtaxat historicae aequari nequit. Una enim cum sacris eiusmodi fontibus Deus Ecclesiae suae Magisterium vivum dedit, ad ea quoque illustranda et enucleanda, quae in fidei deposito nonnisi obscure ac velut implicite continentur ». Ergo neque potes dicere quod theologia procedat ex solo magisterio : quia magisterium nequit a Traditione separari; nam assistentia non est promissa ad novas revelationes; neque a sola ratione, quia esset merum inventum philosophicum, quod e contra damnatur a Vaticano; neque a sola Revelatione sine magisterio, nisi in paucis, quia sola ratio non est infallibilis in interpretanda fide et Deus non promisit infallibilitatem singulis, ut esset consequentia in systemate protestantico.

4. - Hic triplex labor est semper absolute necessarius,

Nam *si sistis in documentis definitionis*, reducis theologiam ad aliquem indicem dogmaticum; *si sistis in parte historica*, reducis theologiam ad aliquem indicem eruditionis; *si sistis in speculativa*^ periculum est ne reducas theol. ad aliquam logomachiam vel philosophicum inventum, quod est damnatum,

Encyclica « *Humani Generis* » docente (p. 568-9):

« sacrorum fontium studio sacrae disciplinae semper iuvenescunt; dum contra speculatio, quae ulteriorem sacri depositi inquisitionem neglegit, ut experiundo novimus, sterilis evadit ». In parte speculativa fortasse nimis insistebant quidam scholastici, qui ideo in commentariis theologicis agunt aliquando de quaestionibus quae nobis videntur extra locum, ita v. g. S. Thomas ipse aliquando. Ita in parte mere historica sistunt modernistae, (pii dogmata explicare conantur ut fructus alicuius evolutionis subiectivae nostrae experientiae religiosae: stulti! non animadvertunt novum elementum quod ingressum est in historiam mundi, scilicet Revelatio et totus mundus supernaturalis. In solo magisterio et documentis ecclesiae vellet insistere nova quaedam tendentia pro qua datum revelatum esset communicatio vitalis a Deo nobis facta, quae progressive melius manifestaretur per conceptus in definitionibus Ecclesiae; scilicet est tendentia quae vult separare magisterium a Traditione ut conceptum utriusque falsum reddat.

Simul vides quod vox: « probo » habet vim et sensum non omnino eundem quando dico: probo ex Cone. Trident., probo ex Scriptura, probo ex ratione; illa tria: pro-

bo sunt valde diversa. Maxima probatio est in documento Ecclesiae. Si non advertis hanc diversitatem, eris intricatus in maximis difficultatibus, ut latius expono in mea synthesi de Ecclesia.

5. - Ita patet ratio conficiendi aliquam thesim ubi primum afferuntur documenta magisterii, deinde Scriptura et Traditio, in fine ratio theologica. *Quando consideramus documenta Ecclesiae fit theologia positiva; quando consideramus Scripturam et Traditionem regrediendo facimus quasi historiam nostrae thesios: sed in hoc studio ex lumine fidei et ex lumine magisterii aliquid in historia possumus videre quod historicus mere profanus non perciperet; quando damus argumenta ex ratione, facimus theologiam speculativam.*

Hic triplex labor potest fieri simul de una thesi et saepius fit, sed in quibusdam praevalent documenta Ecclesiae, puta in existentia characteris in tribus Sacramentis; in aliis praevalet Scriptura et Traditio, in illis quae sunt evidenter revelata, licet non proponantur explicite ab Ecclesia; in aliis praevalet vel est fere unicus labor rationis, scilicet in thesibus mere systematicis v. g. in quaestionibus de processione per intellectum et voluntatem et in explicanda gratia efficaci.

CAPUT 2.

DE IMMUTABILITATE DOGMATIS.

Quod nullum dogma potest descendere ad notam inferiorem. De formula dogmatica, de eius immutabilitate, de eius elasticitate.

Quia *dogma est fundamentum* totius edifici theologiae, si ipsum vacillat, corrui totum edificum. Quare in tuto collocanda est eius immutabilitas. Sciendum est ergo quod in dogmate sicuti in omni alia veritate expressa mediante aliquo indicio, distinguenda sunt *tria elementa* : *Primo* *ideae seu conceptus* qui circa res exprimuntur; *secundo* *IMMAGINES phantasticae* quae ideam comitantur, quia in omni nostra cognitione ordinaria semper consociantur labor intellectus et labor fantasiae; *tertio* *denique verba* quibus illas ideas et imagines exprimimus. Immutabilitas dogmatis respicit haec tria, sed non eodem modo.

I. - De Conceptibus.

A) Quatuor principia fundamentalia.

Haec principia sunt bene retinenda ad intelligendum dogma.

1. - Sunt conceptus primi elementares.

Nam habentur facili et obvia abstractione ex rebus creatis; et sunt seu dantur *conceptus compositi*, qui obtinentur longo labore per processum analogiae, analysis, synthesis.

Conceptus primi elementares sunt v. g. entis, substantiae, corporis, animae, vitae, spiritus, causae et effectus, mediis et finis, potentiae et actus in suis communibus notionibus. *Conceptus compositi*, transubstantiationis, verbi procedentis ut subsistentis, relationis non accidentalis, libertatis sub praedestinatione.

Ifoc principium habet summum momentum, quia Revelatio divina supponit in nobis conceptus primos elementares et consistit in hoc quod Deus sumit illos conceptus qui sunt pro illo ut characteres alphabetici. Nam conceptum humanorum non est auctor Deus, praecise in quantum Revelator; sed illi conceptus comparantur ad Deum sicut alphabetum ad scribam, sicut vocabolarium ad oratorem, sicut lingua iam fixa ad auctorem qui ea uti vult. Dico quod supponit, quia nihil posset revelari de Deo si de ipso Deo non possemus efformare conceptum talem qui soli Deo conveniat, repraesentando eum

utique per notas desumptas ex rebus creatis, soil, ut ens primum, ut perfectum, ut sine limite, ut causam omnium rerum. Nihil posset revelari de Trinitate nisi haberemus notionem personae ut individui subsistentis in natura intellectuali; nihil de Incarnatione nisi intelligeremus sensum verborum : Persona divina, natura humana, assumptio unius ab alio. *Revelata est ergo compositio conceptuum*, non dati sunt aut dari debuerunt conceptus primi, ut nimis patet ex Vaticano contra Traditionalistas.

Hic est opportunum analyzare quot modis possit unus conceptus esse pars alterius, scii, vel ut pars essentialis, vel ut eius proprietas, vel ut accidens, vel ut causa, vel ut correlativum.

His modis ergo una veritas vel una idea se potest habere ad aliam:

«•) relatione *hypotheses* et eius quod ex hypothesi dependet: ita supposito quod Deus cognoscat futuribilia, quod probatur ex Scriptura, quaerimus quomodo cognoscat.

ò) relatione *causae* et eius quod ex causa dimanat;

◁•) relatione *universalis* et eius quod universali comprehenditur;

d) relatione *compositi* et eius quo compositum coalescit;

e) relatione *potentiae* et eius quod instar actus ex potentia prodit;

/) relatione *materiae* et eius quod ut forma ad materiam accedit ;

p) relatione *similis et dissimilis*, consoni et diversi;

h) relatione *fim is* et eius quod ad finem obtinendum ordinatur.

Iamvero quia noster intellectus est debilis, raro contingit ut eiusmodi relationes statini nobis appareant. Opus est multiplici comparatione et sollerti deductione,

ut quod primum nos fugit, iteratis deinde curis, consequamur. Scii, non multum valemus facultate intuendi, sed nostram doctrinam potius acquirimus per deductiones, seu per studium consequentiarum.

Principio ergo debet theologus singulas quasque partes, neque maximas solum magnasque, sed etiam medias et exiguas perlustrare, rimari et accurate cognoscere. Oportet *deinde* ut hac expleta analysi, partibus animo perceptis quo fieri articulatus potest, illas mutuo componat, similes coniungat, dissimiles separet, universales a particularibus, singularibusque distinguat, illas praeponat, has posthabeat, causas ab effectibus ne divellat, antecedentibus consequentia societ.

Requiritur denique ut partes iam scite exploratas in summam contrahat et membra in corpus redigat, ut opus analysi inchoatum ad suum fastigium per synthesim adducat.

2. - Dantur conceptus communes pro omnibus hominibus quos supra enumeravi et dantur conceptus proprii alicuius scholae seu systematis seu conceptus technici.

Conceptus communes sunt conceptus primi elementares et illi qui efformantur facile compositione. Conceptus technici sunt V. g. conceptus materiae et formae, concursus simultaneus et praevious, scientia media vel praedeterminatio physica. Hi conceptus technici non definiuntur sed possunt adhiberi in definitionibus ob duplicem rationem, scii, quia melius exprimunt conceptum

philosophiae universalis, vel quia error damnandus sese inspirat ad aliquam philosophiam systematicam.

Tunc enim esset difficile illum refutare cum aliquo conceptu mere communi; unde requiritur aliquis conceptus technicus; ita Ecclesia adhibuit vocem *formae* ad definiendam unionem animae cum corpore, quia error *Petri Olivi* erat alicuius metaphysicae systematicae; sed cum termino forma Concilium non vult definire systema aristotelicum materiae et formae, sed voluit definire tantum hoc: anima non est aliquid externum materiae sicut erat angelus Raphael in illo corpore in quo sese ostendebat Tobiae (= vere informantem); et quod unitur cum corpore non mediante aliqua alia anima sensitiva sed per se; et quod quando relinquit corpus, corpus remanet privatum omni vita humana (essentialiter).

3. - Aliud est comprehendere, aliud est cognoscere:

Comprehendere est *perfecte adaequare* obiectum cognitum, seu perfecta adaequatio inter meam notitiam, v. g. circa sapientiam Dei et ipsam sapientiam Dei; cognoscere e contra est vere *attingere aliquid de obiecto*, licet non totaliter adaequetur.

Quando scii, definitur *veritas* tanquam adaequatio intellectus et rei, termini adaequationis non sunt ex una parte obiectum in tota realitate sua, ex alia parte intellectus exhaustiens totam realitatem obiecti, quasi nihil deberet esse in obiecto quod non esset pariter in intellectu; sed termini sunt ex una parte id quod intellectus affirmat de re, ex altera id quod in re correspondet affir-

mationi conforme. Sicut termini adaequationis non sunt modus intellectus in intelligendo et indicando, et modus rei in seipsa; quia isti duo modi sunt valde diversi.

Cum enim veritas sit solum conformitas alicuius representationis existentis in intellectu cum aliquo obiecto, existit solum in iudicio quod exprimitur per propositionem; quia ut intellectus aliquid dicat de reali constitutione obiecti, necesse est ut sese referat ad illud actu suo, et hoc non facit in simplici apprehensione sed *solum in iudicio*. Indicium autem comprehendit *duas notiones*, quarum una sumitur ut *subiectum* quod supponit seu stat pro re ad quam mens se refert, altera ut *forma* quae subiecto attribuitur et de eo praedicatur.

Subiectum ergo supponens pro aliqua re extra intellectum semper enuntiat aliquid designatum ac distinctum, quamquam adhuc imperfecte apprehensum, velut quidam quasi potentiate quod determinandum est per praedicatum. Ita mathematicus incipit loqui de triangulo antequam sciat eius proprietates, botanicus nominat aliquam plantam priusquam eius speciem determinaverit; theologus nominat angelum etsi habeat de eo notionem valde vagam et imperfectam; nominat Deum licet sciat se infinite distare a conceptione eius essentiae.

In subiecto ergo *et praedicato* alicuius iudicii ut habeatur veritas satis est quod obiectum sit ita designatum ut sciamus quid si id de quo loquimur: non requiritur quod illud obiectum sit cognitum, per se cognitione propria vel comprehensum cognitione adaequata, vel sit per se manifestum. In praedicato requiritur quod conceptus praedicati sit positui sub tali abstractione, ut possit se extendere etiam ad realitatem quae excedit nostram cognitionem quae sit propria; ita sunt illae rationes formales quae non includunt in suo significato limitationem propriam vel rebus corporeis

vel omnibus creaturis, ens, verum, bonum, vita, intellectua, amor. Quia habemus tales notiones, ideo possumus cognoscere etiam Deum.

Quod valet in omni cognitione dogmatis. Triplex enim potest esse *cognitio dogmatis*:

a) cognitio satis rudimentalis seu *catechetica*: aliquid modo suo cognoscit puer circa terminos: bonitas divina, providentia, et alios, sicut quod potest cognoscere de natione vel de diplomada;

b) cognitio *practica* illius qui dogmata cognoscit per suam experientiam, v. g. misericordiam quia eius effectus in se expertus sit;

c) cognitio dialectica seu *abstracta*: est illa quam quaerimus in theologia: patet quod in omnibus tribus speciebus cognitionis aliquid revera percipitur de dogmate.

4. - Nostri conceptus de Deo sunt utique imperfecti, neque tamen sunt falsi aut mere negativi, aut mere symbolici; sunt enim vere obiectivi et positivi et proprii, licet per analogiam.

Sunt imperfecti quia quando volumus exprimere divina, aeterna et immaterialia, nostri conceptus, imagines et verba semper deficiunt, quia nostri conceptus habent suum obiectum proprium clausum in spatio et tempore. Quare ob duas rationes deficimus quando volumus nobis repraesentare Deum, sive quia sumus creati, et hoc modo etiam Angeli deficiunt; sive quia sumus sen-

sibiles et spiritualia apprehendimus per analogiam seu similitudinem seu relationem ad extensum et ad tempus. Quia sumus creati et quidem cum sensibus, nostri conceptus sunt incompleti, analogici, fragmentant multiplices.

Non tamen sunt falsi, quia de Deo affirmamus *id quod (seu notas obiectivas), non modum (v. g. universalitatem vel distinctionem)*; est eadem quaestio quae reddit in de universalibus: ita in de Trinitate, in conceptu naturae et personae, affirmo notas obiectivas non distinctionem realem inter naturam et personam.

Non sunt mere negativi, aut mere symbolice Nam licet praedicentur de Deo solum see. aliquam similitudinem et non univoce nobiscum, praedicantur tamen per analogiam; expressio vero aliqua simbolica habet cum realitate quam significare volumus nexum solum arbitrium qui fingitur a nostra mente: sicut sunt litterae et signa quae adhibentur in algebra ($x=1000$). Quando e contra dicimus: v. g. pratus ridet, expressio non est absolute arbitraria, quia pratus cum sua exuberantia, revera suggerit propter aliquam similitudinem, ideam risus. Pratus revera non ridet, sed est aliquid in prato quod est simile risui et illud volumus exprimere quando dicimus: pratus ridet. Dum ergo in symbolo idea symboli et idea rei nullum habent nexum naturalem, sed solum arbitrium, *in analogia* idea nostra, v. g. causae, ei Deus, causa prima, habent verum nexum naturalem, quia causa creata ex qua abstraho ideam causae est vere similis causae primae; nam causa creata in eo quod est

causa est dependens a Deo, qui Deus est etiam causa prima. Cum enim causa sit id ex quo derivat effectus, datur necessario relatio inter causant et effectum, quae relatio est dependentiae et similitudinis. Inter Deum scii, et creaturas datur relatio dependentiae et similitudinis.

Hoc valet sive in ordine naturali, sive in supernaturali; eum hae differentia quod dum in ordine naturali ego statuo nexum inter meos conceptus analogos de Deo et dico: Deus est immutabilis et liber, qui tres conceptus sunt analogi, sed cum mea ratione video quod con.ungi debent licet nesciam quomodo; in ordine supernaturali seu in revelatione, Deus est qui mihi revelat adesse illum nexum; ego habeo conceptum unitatis et trinitatis, sed nescio utrum posant coniungi ita in Deo ut dicatur: unus Deus in Trinitate, et Deus mihi revelat. Ille nexus praecise est idea mysterii: haec nova relatio inter naturam et personam, quod una natura possit esse in tribus personis: hunc nexum nullo modo suspicarer sine revelatione. Atque ideo conceptus mysterii est *analogus ex obscuris*. Omnis cognitio analogica est obscura: sed quia naturalis est minus obscura, dicitur analogica clara et supernaturalis dicitur analogica ex obscuris.

B) Notiones expressae in dogmate possunt perfici, sed numquam negari vel converti in alium sensum.

Illis enim principiis praesuppositis, statuo has theses circa dogmata :

1. - a) Quod est dogma fidei non potest mutari, licet posset melius comprehendere et melius exprimi. Sicut enim origo dogmatis est divina, eius proprietates sunt divinae: nam immutabilis est veritas nostrorum actuum fidei et veritas quidem non solum prout est a parte rei,

V. g. Trinitas in seipsa, sed etiam Trinitas prout est recepta in nostra mente : i. e. dogmata (piae nos scimus de Trinitate, relatio convenientiae inter meam formulam Trinitatis : tres personae in una natura et Deum ipsum nunquam mutatur. Utique *in visione videbo melius sed non aliud videbo* quam tres personas in una natura. Philosophia tantum hegeliana ve) sceptica hoc negare potest.

b) Etiam quae pervenerunt <ad statum propositionis theologicae certae, vel doctrinae catholicae substantialiter mutari nequeunt.

2. - Ex eo quod nostri conceptus non exprimant adaequate veritatem revelatam, sophisma esset pretendere quod nullo modo exprimant atque ideo dogmata sint mutabilia.

Est perpetuum sophisma philosophiae modernae pro qua cognoscere et perfecte comprehendere esset idem, (c. g. quod peccatum originale sit verum peccatum).

Ita historia dogmatum ostendit quod *in formulis si* *semper aliquis sensus certus*, absolutus, obiectivus, independens a systematibus quae utique mutari possunt. In nostris enim conceptibus est aliquid immutabile et universale ut prima principia, quae valent etiam de mundo suprasensibili et cum illis praecise exprimimus dogmata; aliis verbis in nobis ultra physicam est capacitas faciendi metaphysicam, quae metaphysica, ut theodicaea, nos conducit ad Deum. Poterimus utique complere nostras notiones, nostra dogmata, poterimus clarificare magis, nunquam negare debemus. Quae for-

mulae erant intelligibiles pro S. Augustino vel pro S. Thoma, erant etiam intelligibiles pro Kant, pro Hegel et pro modernis. Si Kant, Hegel, moderni nolunt intelligere, non est quia philosophia progressa sit sed potius quia regressa, vel digressa est a sua recta via cum his philosophis (D. 1800).

Unde Encyclica « Humanis Generis » testatur (p. 571-2): « In comperto est quanti Ecclesia humanam rationem faciat, quod pertinet ad existentiam unius Dei personalis certo demonstrandam, itemque ad ipsius christianae fidei fundamenta signis divinis invicte comprobanda; parique modo ad legem, quam Creator animis hominum indidit. rite exprimendam; ac denique ad aliquam mysteriorum inteilgentiam assequendam eamque fructuosissimam (cfr. cone. Vat. D. B. 1796). Hoc tamen munus ratio tum solum apte ac tuto absolvere poterit, cum debito modo exculta fuerit; nempe *cum fuerit sana illa philosophia imbuta, quae velati patrimonium iamdudum exstat a superioribus christianis aetatibus traditum, atque adeo altioris etiam ordinis auctoritatem habet, quia ipsum Magisterium Ecclesiae, eius principia ac praecipua asserta, a viris magni ingenii paniatim patefacta ac definita, ad ipsius divinae « revelationis » trutinam vocavit. Quae quidem philosophia in Ecclesia agnita ac recepta, et verum sincerumque cognitionis humanae valorem tuetur, et metaphysica inconcussa principia — rationis nempe sufficientis, causalitatis et finalitatis — ac demum certae et immutabilis veritatis assecutionem ».*

Falsum est ergo quod dicunt modernistas, quod scii, significatio terminorum cum progressu scientiae efficiatur alia, atque ideo mutatio fiat in conceptibus et simplicibus apprehensionibus, a quibus pendet sensus assertionum et totius doctrinae, neque tamen fiat mutatio in indiciis in quibus formaliter residet veritas.

Nam *si mutatur sensus* verborum et alii sunt conceptus, necessario sequitur unum de duobus: *vel ita mutatus est sensus ut* iam importetur res omnino disparata ab ea quae significabatur antea; et tunc novum indicium cum non sit circa eandem rem, non potest poni in comparatione cum priori, vel haberi ut modificans vel reformans illud. *Vel ita mutatus est sensus ut* eadem vox semper referatur ad eandem rem, et tamen determinetur cum aliqua nota contraria illi notae quae prius intelligebatur, et tunc mutatio facta est a « sic » in « non », seu ab affirmatione ad negationem, ita ut unum saltem ex duobus indiciis debeat esse necessario falsum, quia inter contradictoria unum est necessario verum, alterum necessario falsum; inter contraria utrumque potest esse falsum, neque tamen utrumque potest esse verum. Est simplex regula logicae minoris, quam tamen etiam theologi hodie aliquando obliviscuntur.

Quod secundum *Encyclicam* « *Humani Generis* » (p. 573) etiam nunc quidam repetere non erubescunt: « Dictitant enim hanc nostram philosophiam perperam opinionem tueri metaphysicam absolute veram existere posse; dum contra asseverant res, praesertim transcendentis, non aptius exprimi posse, *quam disparatis doctrinis, quae*

sese mutuo compleant, quamvis sibi invicem quodammodo opponantur ».

3. - Nostra cognitio dogmatum potest perfici ita ut plus vel melius exprimamus circa divina mysteria: sed dogma est immutabile in conceptu divino quem exprimit mediante aliquo conceptu communi omnibus hominibus,

Encyclica «**H**umani Gen**e**ris» docente (p. 572):
« *Non enim veritas omnisque eius philosophica declaratio in dies mutari possunt, cum potissimum agatur de principiis humanae menti per se notis, vel de sententiis illis, quae tum saeculorum sapientia, tum etiam divinae «revelationis» consensus ac fulcimine innituntur. Quidquid veri mens humana, sincere quaerens, invenire poterit, iam acquisitae veritati profecto adversari nequit; siquidem Deus, summa Veritas, humanum intellectum condidit atque regit, non ut rite acquisitis cotidie nova opponat, sed ut, remotis erroribus qui forte irrepserint, verum vero superstruat eodem ordine ac compagine quibus ipsa rerum natura, ex qua verum hauritur, constituta cernitur ».*

Exemplum sit de Trinitate in una natura: si tu velis invenire novam philosophiam, debes tamen semper retinere conceptum communem *personae*, quae dicit *duas notas* essentielles:

a) ita realiter et *totaliter distingui* ab omni alio individuo ut subiectum ad illud non ordinetur physice, non sit illius pars nec cum eo habeat quidquam sui physice commune;

&) posse esse *sui conscium* seu pere pere hanc distinctionem sui ab omni alio, ita ut posset se illi opponere et dicere: ego et tu; ego et alter.

Si nova tua philosophia hoc retinet et explicat, potes loqui cum
'lia de Trinitate.

Quod Sacramenta habeant *formam, materiam* et imprimant
characterem: videntur termini pleni aliquo scholasticismo: sed si
attente considerantur non implicant ni.; notiones philosophicas satis
simplices et communes, scii, aliquem gestum, aliquam eius deter-
minationem, aliquam distinctionem in illo qui Sacramenta recipit,
ut fit quando milites inscribuntur in militia et distinguuntur in
variis gradibus. Quaestio de quomodo et quare utique est diffi-
cilis, sed non quaestio de facto.

Ita Deus sumpsit ideas Patris et Filii, et dixit: Scias has
duas ideas verificari perfectissimo modo in meipso. Nos autem in
theologia per formulam dogmaticam purificamus ideam Patris et
dicimus: Deus est Pater sed sine mutatione; Deus est Filius, sed
sine inferioritate. Et hos conceptus ita purificatos attribuimus
Trinitati. Talis est scopus formulae dogmaticae.

Breviter : tua nova philosophia potest conciliari cum
dogmate *si retinet illa principia fundamentalia* quae su-
pra enumeravi,

Encyclica « *Humani Generis* » docente (p. 572) : « In
hac philosophia [scholastica] plura sane exponuntur, qui-
bus res fidei et morum neque directe nec indirecte attin-
guntur, quaeque propterea Ecclesia *liberae* peritorum dis-
ceptationi permittit; at quoad alia plura, praesertim
quoad principia assertaque praecipua, quae supra me-
moravimus, eadem libertas non viget».

4. - Licet aliquod systema philosophicum ex quo de-
sumuntur voces ad exprimendum dogma posset absolu-
te demonstrari falsum, nullo modo tamen dogma mutare-
tur, quia *in dogmate non est definitum systema philoso-*

phicum, sed per systema philosophicum definita est aliqua veritas revelata.

Sumamus *exemplum de anima forma corporis* (D. 481): supponamus quod systema philosophicum aristotelicum de materia et forma demonstretur falsum, qui casus videtur esse chimaericus, sed supponamus; veritas tamen definita manet, quia quod est definitum est praecise veritas revelata per technicam vocem desumptam ex illo systemate.

Quaedam ergo possunt exprimi in functione plurium systematum, quae systemata convenient in admittendis principiis immutabilibus; fundus manet semper idem, licet verba mutantur. Sicut eadem melodia exprimi potest sub duabus clavibus diversis, ita theologia supponendo quod clavis de « fa » sit philosophia S. Thomae et clavis de « sol » philosophia S. Bonaventurae. Quaedam autem systemata, ut philosophia kantiana, nullo modo possunt adhiberi ad exprimenda dogmata, quia negant suppositum.

5. - Nota ergo differentiam inter veritatem mere relativam dogmatum quam defendunt relativistae et quae est *absurda*, et perfectionem relativam in cognitione veritatis. Sicut enim sunt possibiles multiplices intellectus, alii aliis perfectiores, ita quoque sunt possibiles varii gradus perfectionis in cognitione veritatis. Datur cognitio comprehensiva et datur non comprehensiva; datur intuitiva, datur abstractiva; datur propria et quidditativa, datur impropria et analogica. Sed veritas nullo mo-

do est relativa, quasi quidquid veri assequitur puer, non sit aequalis veritatis pro philosopho, licet scientia quae posset dici magna in puero, esset parva in docto philosopho. Veritas enim est in hoc quod forma aliqua expressa per praedicatum propositionis, conveniat revera alicui subiecto, sicut affirmat intellectus. Et adaequatio ista vel est vel non est, et indicium vel est absolute verum vel est absolute falsum. Si est compositum, resolvitur in partes, et singulae partes erunt in se vel verae vel falsae. In parte autem vera debebit convenire omnis intellectus, etiam divinus, licet divinus intellectus videat quomodo intellectus inferior non habeat adaequatam penetrationem obiecti secundum totam eius intelligibilitatem.

Unde *Encyclica* «*Humani Generis*» testatur: (pag. 572) «*Etiam in huiusmodi essentialibus quaestionibus, philosophiam quidem aptiore ac dictiore veste induere licet, efficacioribus dictionibus communire, quibusdam scholarum adminiculis minus aptis exuere, sanis quoque quibusdam elementis progredientis humanae lucubrationis caute locupletare; nunquam tamen eam subvertere fas est, vel falsis principiis contaminare, vel quasi magnum quidem, sed obsoletum existimare monumentum*».

II. - De imaginibus, quae ideae comitantur.

Multa quae dicta sunt de conceptu technico valent etiam de imaginibus (piae inveniuntur in dogmate).

1. - Verum est quod in omni nostra cognitione ordinaria, simul cum ideis dantur etiam imagines, sed *imago a conceptu multum distinguitur.*

Exemplum est de Trinitate SS. : quam nobis repraesentamus, ut fit, vel per tres homines iuvenes perfecte aequales, vel per duos homines et columbam; dum e contra conceptus Trinitatis est bene alius: illae personae non sunt homo sed Deus. Quae distinctio est satis elementaris; et tamen eam non fecerunt modernistae, qui sibi videbantur tam sapientes (I). 2062).

2. - Momentum imaginum in Revelatione est maximum.

Nam multa dogmata nobis revelata sunt per imagines diversas: cogita imaginem petrae, vitis, ex qua deducitur necessitas gratiae ad omnem gratiam salutarem, Corporis mystici et Sponsae. *Scopus theologiae est videre quinam conceptus lateat sub his imaginibus, quod faciet saepe comparando diversas imagines, ut omnes illas quae pertinent ad Corpus mysticum, ut sunt imagines Sponsae, aedificii, vitis, corporis, exercitus. Modernistae, quia in omni cognitione nostra etiam intellectuali, est semper etiam imago aliqua phantastica, reducunt omnia ad imaginem phantasticam quae mutari potest (D. 2062).*

3. - Propositio quae exprimit dogma, potest mutari in expressionibus metaphoricis aut .amplificativis, aut in illis quae desumuntur ex aliquo systemate naturali.

Ita quoad expressiones metaphoricas, in Evangelio describitur *discussio* quam Christus habebit *in iudicio cum electis et reprobis*, forma vere dramática; tu tamen potes dicere quod haec omnia fient uno momento mere mentaliter: neque es contra Evangelium.

Iusti dicuntur adesse in coelo; tu potes dicere quod coelum empyreum, ut cogitabant veteres, vel tertium coelum de quo loquitur Paulus, non existit, sed est modus dicendi, neque es contra dogmata. Ecclesia ergo potest adhibere aliquod systema scientificum vel aliquam imaginem in definienda sua doctrina. Theologus potest exprimere conceptum definitum cum alio systemate scientifico, vel cum alia notione analogá, non opposita, illi notioni quam adhibuit Ecclesia in definiendo. Sit quaestio de praesentia Xti in Eucharistia: proficiscendo ex uno puncto ego possimi dicere cum S. Augustino: est presentia spiritualis ad modum spiritus; alius proficiscendo ex alia nientalitate dicit: est praesens ad modum substantiae: et idem dicimus sed cum diversa notione.

Ita de Spiritu Sancto cum diversa repraesentatione possum dicere cum latinis quod procedit a Patre et Filio, cum graecis a Patre per Filium.

1) e expressionibus amplificativis ipsa documenta ecclesiastica dant exempla alicuius correctionis, vel melius explicationes necessariae circa aliquod documentum praecedens.

Ita dum Cone. Arausicanum dixerat (D. 195) quod nemo habet de suo nisi mendacium et peccatum; dum damnata fuit (D. 373)

proposito Abaelardi « quod liberum arbitrium per se sufficiat ad aliquod bonum », Pius V tamen damnavit contra Baium, quod (D. 1027) « liberum arbitrium non nisi ad peccandum valet » (cfr. D. 1028; 1037).

Ex quibus patet quod eadem propositiones non habent eundem sensum, in contextu diverso, et quod ipsum magisterium habet ius interpretandi aliquod documentum antea atque considerandi aliquem aspectum ab illo documento fortasse neglectum.

Differentiae vero accidentales quae habentur in cognitione Patrum et Theologorum ita explicantur :

«) *ob differentiam ingenii personalis*, aut disciplinae et consuetudinis anterioris quam illi Patres vel theologi attulerint in inquisitionem theologicam. Ita expositio Tertulliani est magis conformis suae culturae iuridicae; Clemens Alexandrinus imitatur ludaeos alexandrinus in frequenti usu allegariarum. Apud S. Thomam et alios scholasticos non invenitur ille calor qui invenitur in S. Augustino, sed invenitur crisis magis rigorosa et maior praecisio terminorum.

b) Ex varietate ambientis in quo vivebantarii auctores. Ita in periodo patristica patet characteristic differentia inter romanum ingenium Ambrosii et Cypriani qui potius respiciebant quaestiones practicas, et ingenium graecum Origenis vel Gregorii Nisseni qui praeferebant quaestiones speculativas.

c) Ex influxu variorum systematum philosophicorum ex quibus auctores desumebant suas formulas.

4. - Quando aliquis theologus vel aufert methaphoram vel tollit amplificationem, vel exprimit conceptum definitum mediante aliqua alia notione technica vel alia imagine, nihil facit contra magisterium Ecclesiae dummodo sua notio nova conciliari queat cum veritate definita.

5. - Aliqua nova notio potest conciliari cum dogmate si admittit et explicat praesupposita philosophiae realisticae, scilicet conceptus obiectivos universales transcendentes.

III. - De verbis seu de formula dogmatica.

Tertium elementum considerandum in dogmate sunt *verba* quibus exprimimus sive conceptus elementares et technicos sive imagines. Ex ipsis constat formula dogmatica. Et si volumus facere aliquam distinctionem inter dogma et formulam dogmaticam, tunc dicendum esset quod *formula dogmatica* est dogma expressum potius per aliquem conceptum elaboratum, per imaginem et vocem magis technicam.

1. - Voco ergo formulam dogmaticam verba quae adhibentur ad exprimendum dogma, ad magis definiendum vel determinandum ipsum.

2. - Triplex autem est nexus quo obiecta fidei cum vocibus ea exprimentibus cohaerent.

Nam a) Voces adhibentur ut obiecta fidei percipiantur, ut dicit S. Paulus : « fides ex auditu, auditus autem per verbum Xti ». Ideo Xtus non scripsit sed praedicavit et misit Apostolos non ad scribendum sed ad praedicandum. *Vocabula igitur sunt instrumenta electa a Deo, ut his fides propagetur et mentibus hominum inseratur.*

b) *vocabula inserviunt ad fidem exterius profitendam* quando necesse sit.

c) *Vocabula inserviunt ad bene cogitandam et pertractandam matèriam fidei.* Nam licet absolute possimus cogitare etiam sine verbis imaginativis visis vel auditis interne, ut explicatur in tractatu de inspiratione; tamen fere numquam contingit ut sive concreta et multiplicia, sive spiritualia a nobis cogitentur nullo colligata vocabulo.

3. - Quo melius fiat talis pertractatio, retinendum est quod *una eademque res potest exprimi terminis abstractis vel terminis concretis* et quod *termini concreti sunt minus determinati, dum termini abstracti sunt magis determinati, praecisi, seu philosophici.*

Possum dicere : Tu es Petrus et super hanc petram aedificata est Ecclesia Dei; et possum dicere; Tu habes potestatem iurisdictionis supra universam Ecclesiam.

Termini concreti sunt minus determinati quia rem exprimunt in suo complexo; termini abstracti sunt magis praecisi quia exprimunt tantum unam formalitatem ipsius rei : tu es caput Ecclesiae : tu habes iurisdictionem, infallibilitatem et summam potestatem ordinis.

4. - Voco elasticitatem formularum capacitatem alicuius formulae eodem momento recipiendi plures sensus.

Quare aliqua formula forte mutanda est praecise quia nequit recipere alium sensum magis exactum, licet non mutanda sit in eo quod dicit positive. Veritates autem philosophicae adhibentur non ad probanda dogmata quae unice fundantur in auctoritate divina, sed solum ad refutandas obiectiones adversariorum, vel ad demonstrandam summam convenientiam revelationis divinae.

5. - Elasticitas alicuius formulae dependet ab imperfectione terminorum.

Pendet scilicet ex relatione magis vel minus praecisa terminorum ad conceptus, quare *elasticitas est minor quo magis lexicon ecclesiasticum perficitur.*

Ita haec formula: unus de Trinitate passus est, potest esse suspecta de monophysismo et potest esse etiam bona; dicere monarchiam ad exprimendum dogma unitatis Dei est bonum et dictum est etiam a Dionysio Papa (D. 48); sed ex eo quod non exprimit aliquid, scii. Trinitatem, potest sumi etiam sensu falso, ut factum est a multis haereticis, quasi in Deo sit vera monarchia scii, aliqua persona quae sit maior aliis.

6. - Sicut nos prius affirmamus aliquid grosso modo, deinde (piando exsurgunt difficultates venimus ad praecisiones secundarias, ita formulae antiquae erant

magis concretae et potius ferebantur de aliquo facto concreto.

Progressu temporis formulae dogmaticae factae sunt magis determinatae et allatae potius circa quaestiones « quomodo et quare ».

(Cfr. « *Credo in Deum Patrem* » in D. 6 ubi formulae sunt magis elasticae, v. g. numquam dicitur: unus Deus vel Trinitas; *Credo Constantpl.* est iam magis philosophicum et minus elasticum: unum Deum... consubstantialem D. 54).

Primo loquebantur de uno eodemque Xto ... deinde de unione hypostatica.

Termini isti: persona, natura, anima, sacramentum, gratia, veteribus illis Patribus sufficebant, neque faciebant analysim horum terminorum, ut nos magis exacte hodie facimus in nostris tractatibus. *Cone. Arausicanum* est totum de Gratia, neque quaerit utrum Gratia sit substantia vel accidens sed adhibet semper terminos concretos et dicit: infusio, operatio Spiritus Sanctis, illuminatio, donum, auxilium, misericordia praeveniens (D. 174); et omnes illae definitiones sunt verae, sed *quia multum elasticae*, non impediunt haeresim protestanticam, baianam et iansenisticam. Nostra doctrina de Gratia post Cone. Trid. est magis praecisa atque ideo minus elastica, seu minus se praetendit ad recipiendum alium sensum.

Scriptura dicit: unus Deus *ex quo* omnia, scii, *ex quo* etiam Filius; sed *Ecclesia* ut distinguat inter processionem Filii et processionem creaturarum, processionem Filii determinavit dicendo per vocem abstractam: *ex Dei substantia*.

Ita explicatur quomodo Denzinger et ordo nostrorum tractatum continentur in Scriptura. Licet enim in Scriptura non inveniuntur nostrae formulae abstractae neve ordo nostrorum manualium scholasticorum, inveniuntur tamen in ea affirmationes categoricae respicientes Deum eiusque attributa atque opera, et inveniuntur narrationes faectorum: in quibus omnibus fundantur nostrae formulae et tractatus. Ostendo discrimen inter abstractum et concretum etiam per exemplum Jurisdictionis (D. 1822).

7. - Potest una eademque doctrina diversis terminis vel conceptibus exprimi, quin ex parte obiecti aliquid novi affirmetur.

Ita quando nos nostris formulis dicimus dogma existentiae Dei, divinitatis Xti vel Trinitatis, omnino idem dicimus ac quod continetur in Scriptura, sed alio modo.

8. - Nam quia Revelatio tradita est etiam sub forma metaphorarum et imaginum et quidem linguae, nationis et culturae alienae, naturale est quod Ecclesia exprimere conetur doctrinam fidei mediantibus conceptibus melius intelligibilibus pro toto mundo; est enim inclinatio naturalis hominis ut in qualibet disciplina sibi creet terminos praecisos et exactos.

9. - Ita termini et conceptus quibus S. Scriptura vel Traditio utuntur ad exprimendas res et doctrinas divinas, quasi vertuntur vel traducuntur in terminos et conceptus scientíficos.

V. g. comparantur inter se termini: Filius Dei, Verbum, identitas Patris et Filii, quae omnia patent ex Scriptura et invenitur formula quae in Script, non continetur nisi implicite: Filius est consubstantialis Patri. Est enim omnino idem ac dicere: ego et Pater unum sumus, id est unius eiusdemque substantiae; vox est nova, sed conceptus nullo modo.

Nomen personae non invenitur dictum de Deo in Scrip.; id tamen quod nomen significat invenitur multipliciter in Script, sed invenitur implicite; et sicut possum vertere Scrip, in aliam linguam,

ita manendo in eadem lingua possum vertere in aliam formam, ex qua versione fit magnus progressus.

Circa Spir, S. per illam formulam: qui ex Patre Filioque procedit, ostendo quomodo inveniatur in Script. Ita explicatur D. 1796, ubi dicitur quod assequimur aliquam intelligentiam mysteriorum.

10. - Formula dogmatica est infallibilis et immutabilis in eo quod affirmat vel negat, sed tamen saepius potest perfici quo plus et melius exprimat divina mysteria.

11. - Ita una eademque veritas revelata magis determinatur successu temporis sub diversis respectibus.

Nani formula dogmatica, quia communiter fit per terminos abstractos, tantum sub quodam respectu exprimit rem revelatam, neque potest exhaustire totam veritatem.

Ideo Conc. Vatie, loquendo de Primatu R. Pontificis, plures formulas adhibet et dicit: Primatum iurisdictionis, plenam et supremam potestatem, totam plenitudinem supremæ potestatis, potestati in ordinariam et immediatam (I). 1831). Ita «Consubstantialis» non exprimit totam relationem Filii ad Patrem, nec unio hypostatica totam veritatem Incarnationis.

12. - Eiusmodi determinationes sunt necessariae ad haereses iam exhortas refellendas et ad impediendum ne aliae haereses nascantur.

Verum est enim quod veritates fidei nobis sunt sufficienter propositae in doctrina Xti; sed quia homines perversi corrumpere tentant talem doctrinam, ideo necessa-

ria est explicatio fidei per novas formulas contra insurgentes errores. Et quia haereses sese reproducunt, variis formis differentibus, et induunt varios colores, ideo Ecclesia assumere debet varias positiones et contra novitates errorum debet opponere formulas novas seu novam terminologiam.

Ita ne Trinitatem rem unam esse putaremus, ut Sabelius putabat, triplici nomine appellatam, facta est distinctio inter naturam et personam ut unumquemque eorum qui nominantur in Trinitate, Deum in propria persona esse credamus.

Per formulam consubstantialitatis refutata est doctrina ariana, quia hac formula tam praecisa inventa, nemo poterat se illudere e'sc catholicum et tamen posse reputare Filium minorem Patre.

Per formulam unionis hypostaticae confutati sunt proTPs circa modum Incarnationis.

Per formulam jurisdictionis in C. Vat. errores de Primatu R. Pontificis.

Necessitas ergo disputandi cum haereticis coegit ad invenienda nova nomina significantia antiquam fidem, atque ideo refutatio facta est non solum negative dicendo: tu haec retinere non potes, sed etiam positive dicendo: tu debes admittere quod Filius sit eiusdem numericae naturae ac Pater. Quia vero Revelatio tradita est etiam in metaphoris et tropis, clarum est quod Ecclesia eam magis clare et perspicue proponendo, praeveniat novos errores: dicere v. g.: per unum hominem peccatum intravit in mundum, non est tam clarum ac dicere: omnes homines per generationem contrahunt, quia posset intelligi intrasse peccatum per imitationem,

13. - Sed quia formula dogmatica positiva ex occasione qua adhibita est dicit generatim tantum unum aspectum, esset gravis fallacia si verteretur illa formula in aliam exclusivam.

Quod fere semper fecerunt haeretici. Scriptura dicit: iustificamur ex fide; Lutherus dicit: ex sola fide. Scriptura dicit: illustramur interne a Sp. Sancto; Protestantes dicunt: ergo non datur magisterium externum infallibile.

14. - Mediantibus novis formulis dogmaticis, *datitur verus progressus* seu aliqua evolutio in cognitione nostra dogmatum, sed talis evolutio non respicit ipsum dogma, quasi dogma substantialiter mutetur, recipiendo sensum totaliter diversum a sensu revelato.

De progressu in cognitione fidei patet si consideramus (piod, verbi gratia, *formula consubstantialitatis* fuit conditio et ratio distinctionis Divinarum Personarum esc. originem et relationem; non datur autem evolutio substantialis dogmatum, quia novae definitiones implicant tantum novas expressiones seu declarationes magis explicitas alicuius doctrinae solum implicite prius propositae, ut in dogmate Immaculatae; Spiritus Sanctus enim promissus est Ecclesiae non ut novas doctrinas patefaceret, sed ut doctrinam traditam per Apostolos sancte custodiret et fideliter exponeret.

Evolutio substantialis esset v. g. si affirmaretur quod personalitas constituatur per conscientiam, et non per formalem rationem subsistentis distincti, quae quidem ra-

fio antecedit natura sua omnem operationem atque ideo etiam omnem conscientiam sui quae est operatio. Talis esset evolutio haeretica, quia ponendo in Xto 2 naturas atque ideo 2 conscientias, deberet ponere et 2 personas quod est contra fidem.

15. - Ex doctrina praecedenti de conceptibus, de imaginibus, de vocibus, *patet quo sensu dogmata sint veritates e coelo delapsae*, seu ex auctoritate Dei revelantis quantum ad illum novum nexum qui adfirmatur inter subiectum et praedicatum.

Nam in aliquo indicio possum distinguere haec tria:

«•) verba; i>) varios conceptus seorsim acceptos, qui conceptus possunt esse simplices et incoinplexi, vel etiam complexi resultantes ex simplicibus; c) nexum denique quo componuntur conceptus in indicio.

Verba ergo nostra non procedunt a Revelatione quia :

1) nemo dicit quod nova lingua desuper nobis advenit simul cum Revelatione Dei;

2) sed *neque conceptus* procedunt ex Revelatione, si fiat sermo de conceptibus primis et elementaribus; quia hae notiones, si apud nos non fuissent, debuissent venire in nos, ad hoc ut nobis intelligibilis fieret sermo Revelationis, aut per infusionem miraculosam aut per hoc quod nova obiecta repraesentata forent nostris sensibus et nostrae intuitioni. Neutrum autem ex his praestat nobis Revelatio: nam non praestat novas species intelligibiles, non affert nobis visiones neque elevat nos ad novum

illum modum intelligendi qui erit in visione beatifica. Revelatio ergo praesupponit in nobis conceptus primos et elementares; licet de complexis conceptibus non sit eadem omnino ratio, quia nihil vetat quominus revelatio attulerit quosdam novos quos ratio nostra aliter non habuisset, sicut patet de his nominibus: consubstantialis, Deipara, Deus-homo, transubstantiatio: in his varia elementa singula erant communiter nota apud nos, complexio autem ipsa non ita.

3) In dogmate porro *semper procedunt a Deo veritates* quae ex variis conceptibus formantur et verbis atque varia structura sermonis exprimuntur; seu ex Deo procedit nexus affirmandus inter subiectum et praedicatum propositionis. Ex his patet haeresis contenta in his propositionibus Decreti « Lamentabili »: 31, 36, 40, 54.

IV. De aliqua possibili obscuratione; seu de studio DISCUSSIONIS CIRCA IMPLICITE REVELATA.

1. - Licet veritas revelata mutari non possit, potest tamen accidere quod aliqua veritas revelata exstiterit quandoque magis explicite in doctrina Ecclesiae et postea retenta sit potius implicite.

(Non loquor de dogmate, seu de doctrina revelata, et iam proposita ad credendum).

Ita de Apostolis dicendum videtur quod si interrogarentur V. g. de Immacul. Conceptione, respondere de-

buissent se scire; nam vel cognoverunt explicite, vel ut videtur potuissent infallibiliter ex his quae praedicabant deducere. Et postea tamen haec veritas aliquomodo obscurata est.

Aliqua obscuratio ergo admittenda est, sed non « generalis obscuratio » (D. 1501). Nam hoc fieri nequit in veritatibus necessariis et essentialibus, v. g. in divinitate Xti. Quae autem non sunt nunc dogmata, sed postea erunt, saltem implicite in doctrina Ecclesiae exstare debent; habitualiter saltem vel in Scriptura vel in documentis Traditionis, explicite vel implicite exstare oportet, ut patet de confessione et de numero septenario Sacramentorum. Causae vero talis obscurationis potuerunt esse multiplices.

2. - Non potest accidere in ipsa Ecclesia obscuratio fidei hoc sensu quod fides Ecclesiae et dogmata ab ipsa definita et ,ad credendum proposita, veritati revelatae sint contraria, ita ut veritas fidei corrumpatur.

Tta Ecclesia tota *nunquam* potuit docere quod B. M. V. non esset immaculata.

Hic ergo oritur celebris quaestio in explicatione revelatorum. Multi enim illorum quos appellavimus auctores et testes fidei nostrae scripserunt de pluribus dogmatibus praesertim de Trinitate, multum diversa a nobis : quare in tractatu de Trinitate ponitur thesis ad illos excusandos.

Ita etiam post schisma occidentis multi etiam catholici docebant concilium esse supra Papam, quod nunc est

haereticum. Supra locutus sum de quibusdam sententiis communibus quae nunc sunt falsae. Agitur de explicando hoc facto, quomodo sit possibile in Ecclesia infallibili. Respondeo per propositionem :

3. - Errores theologici qui inveniuntur in historia ecclesiastica respiciunt

- a) vel *consectaria* alicuius dogmatis,
- b) vel *modum loquendi* circa illud,
- c) vel *substantiam alicuius veritatis quae adhuc non est dogma explicite propositum*,
- c) *neque sunt universales in tota Ecclesia.*

Ita veteres apologetae loquebantur minus recte de Filio Dei, quando dogma consubstantialitatis adhuc non erat propositum : et loquebantur minus recte non solum circa consecutaria, sed circa ipsam substantiam dogmatis. Ita etiam doctores quidam de Immaculata.

4. - Sed etiam qui erraverunt admittebant de facto doctrinam postmodum definitam, admittendo illa quae tunc erant explicita et in quibus implicite continebatur doctrina postea definita.

Ita apologetae illi: cum admitterent divinitatem Filii, implicite admittebant consubstantialitatem; quia duae Personae non possunt esse utraque Deus nisi habeant unam numerico naturam. Ita S. Thomas admittebat implicite Immaculatam Conceptionem in eo quod admittebat explicite Mariam esse dignam matrem Dei; nam in hoc conceptu continetur quod talis Mater sit Immaculata.

5. - *Breviter ergo* a) *possunt obscurari* etiam veritates revelatae, sed *quae adhuc non sint dogmata*, seu propositae ab Ecclesia; b) talis obscuratio *non potest esse universalis* in tota Ecclesia ita ut in tota Ecclesia doceatur doctrina contraria.

CAPUT 3.

QUOMODO ALIQUA PROPOSITIO POSSIT EX INFI- MA NOTA ASCENDERE AD DOGMA, SEU DE NO- STRO SUBIECTIVO PROGRESSU IN COGNITIONE DOGMATUM.

I. - Definitur quid sit Traditio.

1. - Aliqua veritas quae nunc est solum communis vel theologicæ certa, fortasse cras erit dogma fidei.

Etiam Encyclica « Humani Generis » hoc tradit :
« ... historia docet, plura quae *prius* liberae disceptationi subiecta fuerint, *postea* nullam iam disceptationem pati posse » (p. 568).

Nam non est necesse circa aliquam veritatem revelatam quod statini ac cognita est, sit cognita etiam ut revelata. Potuit enim in initio ventas apparere ut probabilis, deinde ut segura, deinde facta est communis, postea communis et certa, postea theol. certa; successive collocatus est in luce aspectus Revelationis et in fine fortasse definita est. In his gradibus successivis etiam argumenta ad probandam veritatem semper clariora et fortiora apparuerunt. (Aliis verbis: aliqua veritas quae nunc est solum communis vel theol. certa, fortasse cras erit dogma fidei). Et ita explicatui- quomodo aliqua propositio ex

nota inferiori decursu temporis, possit ascendere ad notam superiorem et percurrere totam scalam.

2. - Ut definiatur aliqua propositio quae adhuc non sit definita, debet de ipsa constare, factum eius Revelationis.

3. - *Factum autem Revelationis alicuius propositionis* quia est res contingens et praeterita (nam Revelatio est clausa), *debet constare aliquo modo ex testimonio historico*, scripto vel tradito oraiiter. Potuisset quidem Deus transmittere omnia per testimonia tantum scripta, sed tunc ad conservandam unitatem in fide debuisset dare singulis donum infallibilitatis in interpretandis testimoniis eiusmodi. Quare Deus elegit potius transmissionem oralem veritatum revelatarum, statuendo magisterium authenticum atque infallibile in Ecclesia sua.

Traditio ergo est modus oralis transmittendi Verbum divinum obiectivum.

Aliqua traditio potest esse factum mere humanum, alia de qua loquimur est factum divinum, scii, volitum et productum ab ipso Deo modo supernaturali per charisma adsistentiae.

4. - Traditio vero, vi nominis, est idem ac testimonium probatum a teste.

a) Probatio enim quae fiat per testes ita est apta ad fidem faciendam, ut nullo modo repudiari possit. (Cfr. Thesim de testimonio historico). Probatio per testes in

ipsa quoque religione admitti debet ad fidem faciendam.

ò) Probatione per testes ante Christianam oeconomiam usus est Deus, ut genus humanum salutari religione informaret. Postea in plenitudine temporis misit Deus Pater Unigenitum suum, tamquam testem, qui partes testis fidelis cumulatissime explevit. Christus autem, qui ut testis enarravit quae vidit in sinu Patris, voluit et effecit, ut supernaturalis religio probaretur et propagaretur per testes. Quare etiam Apostoli munus et partes testium expleverunt. (In memoriam revoca, quam saepe redeat iste conceptus in N. T. : « eritis mihi testes usque ad ultimum terrae »).

c) Quare ratio propagandae et probandae fidei per testes et est perpetua in N. T. et est determinata, seu circumscripta ad quandam seriem testium, quibus ministerium commissum est propagandae et probandae fidei.

5. - Significatione strictiori et specifica, nomine Traditionis significatur modus transmissionis et conservationis diversus a S. Scriptura, quae significatio nominis semper praesumitur, nisi altera ratio in singularibus testibus demonstretur, licet Traditio aliquando latiori sensu dicatur a Patribus, comprehendendo etiam S. Scripturam.

G. - Quando agitur de divina Traditione et eius auctoritate, quaestio non est solum vel potissimum de veritatibus traditis, sed multo magis de modo et organo Traditionis: huic enim alteri quaestioni prima de veritatibus tra-

ditis subordinatili et hae soluta etiam illa de veritatibus traditis soluta censenda est.

7. - Quod detur talis Traditio probatur ex ipsa Scriptura;

neque tamen ullus est circulus, quia tunc Scriptura non consideratur ut inspirata sed solum ut liber continens Revelationem divinam, quod etiam mere historice, et plene scientifico, probatur.

8. - Licet, quando audimus terminum Traditionis, statini cogitemus quasi exclusive aliquid praeteritum, Traditio tamen in suo sensu pleno continet etiam aliquid praesens, scii, ipsam praesentem et perennem transmissionem veritatis olim a Deo revelatae.

Traditio ergo non complectitur solum aetatem patristicam, ut quidam falso putant, sed datur etiam Traditio hodierna seu contemporanea: semper enim viget magisterium Ecclesiae custodis et magistrae Revelationis.

Etiam consensus theologorum unanims et firmus circa veritatem fidei et morum ut revelatam est argumentum certum quod illa veritas sit revelata; et eorum auctoritas vero (quodam sensu aequiparanda est cum auctoritate Patrum. Consensus enim Scriptorum singulis aetatibus cum magisterio participat infallibilitatem et fit certum criterium Traditionis divinae pro aetatibus futuris, sicut pro nobis est criterium consensus Patrum.

Transmissio praesens potest esse clarior, ut patet, quam transmissio quae fiebat sacculis praeteritis.

9. - In idoneis enim monumentis ostenditur quod Ecclesia aevi apostolici et sequentium aetatum, usque ad hos dies semper et ubique nititur hoc principio : successores esse Apostolorum, qui serie continua et mutua communione cohaerentes per charisma veritatis custodiant depositum fidei, ut nihil detrahi, nihil addi possit dogmati coelesti.

10. - Quae series ab illis constituitur, qui in Christianis monumentis vocantur Apostoli, episcopi, praepositi, pastores et doctores, quibus scii, competit magisterium authenticum et infallibile. (Nunc intelligis quid dicamus quando dicimus Ecclesiam apostolicam).

11. - Organum igitur et modus propagationis et conservationis doctrinae revelatae (a Christo et a Spiritu Sancto) est magisterium authenticum sub adsistentia Spiritus Sancti, cui magisterio Scripturae et alia monumenta Traditionis sunt instrumentum doctrinae.

Falsum est ergo, quod Scripturae sint unicum medium conservationis doctrinae et multo minus sint fons religionis Christianae, ut singuli inde independenter ab authentico visibili magisterio ex iis sibi hauriant quid velint.

12. - Traditio ergo complexive spectata constituitur 4 elementis: a) Spir. Sancto invisibili; b) magisterio authentico semper visibili et praesenti; c) instrumentis ex quibus magisterium haurit veritates tradendas; d) ipsis veritatibus traditis.

Analyzando haec elementa explicatur quomodo conciliari possint haec facta : Revelatio est clausa, et tamen nunc cognoscitur ut revelatum aliquid de quo antea dubitabatur an esset revelatum.

II. - De singulis elementis Traditionis †.

A) DE ADSISTENTIA SPIRITUS SANCTI

1. - Elementum invisibile quod est *adsistentia Spir. Sancti* est elementum informans elementum visibile; dum ergo elementum visibile seu humanum est distinctum ab invisibili, cum ipso tamen est necessario connexum.

Quando ergo datur nova definitio aliqua, occasio, inquisitio, praeparatio definitionis est *ex labore humano*. Sed hoc elementum humanum est semper sub adsistentia Spir. Sancti; unde definitio est infallibilis, quin tamen habeatur nova Revelatio.

2. - Mediante hac adsistentia magisterium Ecclesiae redditur vivum commentarium veri sensus Revelationis divinae.

Quare Papa et Episcòpi seu Traditio, seu testes se habent ad S. Scripturam et monumenta Traditionis, sicut ad aliquem textum legislatoris se habet authenticus commentarius. Nam infallibiles fidei custodes, quales sunt Pa-

* Cf articulos P. Filograssi ex quibus fere tota desumitur haec doctrina.

pa et Episcopi cum eo coniuncti, sunt simul infallibiles doctores fidei, ut explicent quae sunt implicita in obiectiva revelatione Scripturae et Traditionis, ut ambigua definiant, ut minus diserta proponant instantiori praedicatione (v. g. hodie quoad quaestionem socialem). In qua functione, licet suus sit locus elemento humano inquisitionis et scientiae, infallibilitas tamen explicationis et definitionis repetenda est a promissa adsistentia et directione Spir. Sancti. In explicatione dogmatum ergo hoc est munus Ecclesiae docentis, non iam, ut dicat quaenam inter pluies diversas rationes intelligendi dogmatis pro quolibet scientiae stadio sit melior ceteris, sed quaenam sit vera.

3. - Eiusmodi adsistentia Spir. Sancti pulchre a documentis Ecclesiae describitur ut *suggestio et edoctio*, quia Spir. Sanctus suggerit magisterio et edocet circa factum Revelationis relate ad singulas propositiones de quibus dubium aliquando oriatur.

Ita de adsistentia divina et charismate veritatis Ecclesiae concesso, splendide loquitur Tridentina Synodus.

Ex. GK. in Proemio ad Decretum de iustificatione: «Synodus... exponere intendit omnibus Christi fidelibus veram sanamque doctrinam ipsius iustificationis, quam Sol iustitiae Christus Jesus, fidei nostrae auctor et consummator, docuit, Apostoli tradiderunt, et Catholica Ecclesia, Spiritu Sancto *suggerente*, perpetuo retinuit ». (D. 792 a).

In Prologo ad Decretum de SS.ma Eucharistia: «Synodus, unam et sinceram illam de venerabili hoc et divino Eucharistiae sacramento, doctrinam tradens, quam semper catholica Ecclesia ab

ipso .Jesu Christo Domino nostro et eius Apostolis erudita, atque a Sp ritu Sancto illi omnem veritatem in dies *suggestente*, edocta retinuit et ad finem usque saeculi conservabit ... » (D. 873 a).

In Prologo ad Decretum de missae sacrificio: Synodus docet «Spiritus Sancti illustratione *edocta*» (D. 937 a).

Quamobrem Spiritus Sanctus etiam nunc efficit illum consensum hodiernum *suggerendo*, et *docendo* (cfr. cum gratia illustrationis).

Bulla autem « Munificentissimus » haec docet de christifidelibus qui « ... *divina collustrati* gratia pietateque erga eam permoti, quae Dei Parens est suavissimaque Mater nostra, clariore cotidie luce mirabilem illam privilegiorum concordiam ac cohaerentiam contemplati sunt, quae [privilegiai Providentissimus Deus almae huic Redemptoris nostri sociae impertiit, et quae talem attingere celsissimum verticem, qualem praeter Ipsam nemo a Deo creatus, excepta humana Jesu Christi natura, assecutus est umquam » (p. 758).

4. - *Mediante tali suggestione et doctrina* quae exercetur per gratias actuales, dona Spiritus Sancti et virtutes infusas, *producitur et conservatur a Spiritu Sancto in Ecclesia id quod dicitur* conscientia fidei, catholicus INTELLECTUS, ECCLESIASTICUS SENSUS, FIDES SCRIPTA IN CORDIBUS, SAPIENTIA NON SCRIPTA SEU CONSENSUS ECCLESIAE.

Iste consensus fidelium est res valde diversa ab illo caeco religionis sensu quem Modernistae sibi effingebant et quem Ecclesia damnavit. Nam ille coeus sensus reli-

!1»n

gionis, non incipit a vera fide, non subiicitur auctoritati Ecclesiae; consensus fidelium e contra fundatur semper in deposito obiectivo fidei; in habitibus supernaturalibus fidei et caritatis et in donis Spir. Sancti per quae fidelis ad vitam divinam elevatus, connaturalitate quadam cum veritatibus revelatis gaudet atque aptus redditur ad eas percipiendas quasi instinctive priusquam rationes demonstrativae plene cognoscantur; ad reiciendas rationes contrarias etc.; ad efficiendum ut doctrina a tota societate Christiana acceptetur. In quo iuvatur fidelis exemplo et conversatione aliorum, sacerdotum etiam et Pastorum. Totam evolutionem locum habet sub oculis Ecclesiae, multis modis vigilantis et intervenientis.

5. - Ex eo quod assistentia divina est continua consequitur:

a) non omnia debuerunt proponi in primaeva Revelatione eodem modo explicite;

b) unde potuerunt circa quasdam veritates licet revelatas, adesse decursu temporis quaedam discordantiae; scii, ex discordantiis non potes deducere: ergo veritas non est revelata;

c) unde si circa aliquid prius fuerint quaedam dubia. et deinde factus sit consensus, ut in rem revelatam, ille consensus postea factus dicit rem esse revelatam;

d) opinio aliqua mere privata non potest obtinere consensum universalem in semetipsam ut in rem revelatam;

e) quod est dogma nunc erit semper dogma eodem modo;

f) dogmata fundamentalia debuerunt esse explicita jam ab initio.

6. - Legitimus ergo consensus in doctrina fidei, quo-
vis tempore existat, est authenticum testimonium di-
vinae Traditionis.

Quia enim perpetua conservatio unitatis et consensio-
nis juxta promissiones Christi est et demonstratur esse
effectus tutelae Christi manentis cum successoribus Apo-
stolorum omnibus diebus usque ad consummationem sae-
culi, et Spiritus veritatis manentis cum ipsis in aeternum,
ideo *ex illo consensu etiam hodierno oritur certitudo*
THEOLOGICA, SUPERNATURALIS ET ABSOLUTA. Scii, ille COU-
sensus potest considerari : a) historice et philosophice ut
fit etiam in De Notis Ecclesiae (immo non est alia res
quam unitas fidei); b) et prout verifica! verba Christi: et
hoc sensu dat certitudinem absolutam et supernaturalem.

7. - Seu : quando aliqua doctrina est antiqua :

a) neque potuit aliunde cognosci nisi ex 'Revelatio-
ne, certum est revelatam fuisse;

b) non tamen omne quod est antiquum necessario
est etiam universale in extensione et consensu. Tta veri-
tas Immaculatae est antiqua quia revelata, et tamen non
semper et ab omnibus fuit admissa.

c) Quod autem est universale in extensione et con-
sensu. licet solum hodie, necessario est antiquum. Quod

si non potuit nisi ex Revelatione cognosci, est certe revelatum ut dicendum est de Assumptione.

Hi sunt canones quibus traditiones divinae distinguuntur ab humanis. Regula tamen potior et necessaria ad talem distinctionem faciendam ne unitas fidei periclitetur, est magisterium infallibile Ecclesiae docentis.

8. - Non repugnat quod aliqua veritas constet certo ut revelata, neque tamen constet certo ubinam sit revelata.

Tale consensus enim, ut factum est circa Assumptionem, clare ostendit quod res sit revelata; sed si quaerimus ubinam sit revelata, fortasse theologi catholici non proponunt unanimes et apodictice eadem argumenta. Ita de caractere sacramentali certum est ex consensu et ex definitione Ecclesiae quod sit dogma; sed si quaerimus argumentum apodicticum in Scriptura vel in Traditione Patrum non habemus. Ergo argumentum apodicticum est iste consensus hodiernus.

9. - Si quid est nunc in Ecclesia probatum ut certum ex communi consensu fidelium, illud necessario derivatum est ex Traditione apostolica. *Quae traditio non necessario debet esse manifesta inde ab Apostolis sed quasi latenter potuit fluere*, sicut fluvius non semper statim aperte erumpit ex fonte, sed aliquando per vias subterraneas procedit donec magno impetu aquarum in apertum venit.

10. - Magisterium Ecclesiae quando dat aliquam definitionem potest fundari in documentis praesentis consensus etiam si nullum documentum explicitum sit apud Patres vel posterius per saecula circa veritatem definitam. Ita dogma de numero septenario sacramentorum et de intentione ministri requisita ad validitatem sacramenti, factum est explicitum post aetatem patristicam.

11. - Etiam solus recursus ad illum consensum et ad magisterium infallibile est via plene scientifica, quia ille consensus et illud magisterium infallibile plene scientifice probatur. Quare probato scientifice magisterio, scientifice constant omnia quae a magisterio proponuntur, licet alia via mere scientifica illa probari non possint.

B) DE ELEMENTO HUMANO SEU DE MAGISTERIO AUTHENTICO ET DE SENSU POPULI CHRISTIANI.

1. - In elemento humano distinguenda sunt duo, scii. MAGISTERIUM AUTHENTICUM et POPULUS CHRISTIANUS.

2. - Magisterium authenticum ut perveniat ad definiendum aliquod dogma vel ad cognoscendum factum Revelationis alicuius veritatis utitur etiam mediis humanis.

Ita est inquisitio in Scripturam et documenta Traditionis, etiam per subsidia disciplinarum humanarum.

Quae *media humana* certe sunt sub speciali assistentia et directione Spiritus Sancti.

Sed infallibilitas definitionis tota dependet ab assistentia Spiritus Sancti, non a perfectione elementi humani: diligentiae inquisitionis et scientiae theologicae. Relate scilicet ad media humana et ad scientiam theologicam, Ecclesia in definiendo se habet omnino independentem et iudicat secundum iudicium et auctoritatem propriam.

3. - *Assistentia enim Spir. S. promissa est Ecclesiae non solum hypothetice, quasi solum si adhiberet diligens studium in definiendo, sed absolute, ita ut semper habeatur assistentia quodcumque illud magisterium doceat.*

Certe providentia Dei efficit ut semper diligens inquisitio praecedat definitionem; vel si non praecesserit diligens inquisitio, efficit ut nihil magisterium definiat; aut si definiat, illud tamen definiat quod verum est, licet humana diligentia in inquirendo fuerit vel parva vel etiam nulla. Quare, data definitione, non debet fidelis inquirere ad faciendum actum fidei utrum Ecclesia adhibuerit sufficientem diligentiam in definitione facienda.

4. - Quia vero fides in toto coetu fidelium consentiente conservatur a Spiritu Sancto immunis ab errore per magisterium authenticum, *consensus totius populi christiani in aliqua re, quae cognosci nequeat, nisi ex Revelatione, ut in Immaculata, est signum certum Revelationis divinae*, licet si sumas singulos de plebe fidelium, vel etiam

integras plebes, illi non habeant facultatem docendi sed solum officium discendi.

5. - *Ut autem fideles consentiant* in aliquam veritatem ut revelatam *non est necesse* ex parte eorum studium scientificum *sed sufficit* eorum oboedientia pastoribus qui ducuntur a Spiritu Sancto; et Spiritus Sanctus efformat et conservat infallibiliter conscientiam fidei in grege adunato cum pastoribus.

Ita fuit in veritate Assumptionis. Pontifex misit epistulas ad omnes episcopos; interrogando quid sentirent circa definibilitatem Assumptionis et fere omnes responderunt affirmative de se et de suis gregibus; nemo autem de populo fecerat studium scientificum: et tamen consensus populi totius est argumentum quia precise ille consensus in tali re quae potest sciri solum ex Revelatione producit a Spiritu Sancto.

Quod confirmatur in Bulla « Munificentissimus ». « Haec 'singularis catholicorum Antistitum et fidelium conspiratio' (Bulla Ineffabilis Deus, Acta Pii IX, p. 1. vol. I, p. 615), qui Dei Matris autumant corpoream in Caelum Assumptionem ut fidei dogma definiri posse, cum concordem Nobis praebeat ordinarii Ecclesiae Magisterii doctrinam *concordemque Christiani populi fidem — quam idem Magisterium sustinet ac dirigit* — idcirco per semetipsam ac ratione omnino certa ab omnibusque erroribus immuni manifestat eiusmodi privilegium veritatem esse a Deo revelatam in eoque contentam divino deposito, quod Christus tradidit Sponsae suae fideliter custodiendum et infallibiliter declarandum » (p. 756). (Cfr. Cone. Vat. De fide catholica, cap. 4).

6. - Duplex est via qua pervenitur ad aliquem consensum atque ideo progressum in dogmate.

Scilicet *una adiuvans* quae est via *affectiva*, *alia po-*

lior, et quae potest esse etiam sola, scilicet via speculativa seu per discursum rationis.

Via affectiva est illa quae ita describitur a S. Thoma : « Rectitudo *iudicii* potest contingere *dupliciter* : uno modo secundum perfectum *usum rationis*; alio modo propter *connaturalitatem* quandam ad ea de quibus est indicandum. Sicut de his quae ad castitatem pertinent, per *rationis inquisitionem* recte indicat ille qui didicit scientiam moralem : sed per quandam connaturalitatem ad ipsam recte iudicat ille qui habet habitum castitatis » (2a 2M, q. 45, art. 2).

Sicut enim *gustus* diiudicat *sapores* secundum suam dispositionem, ita *mens* hominis diiudicat de aliquo faciendo secundum suam *habitualement dispositionem* » (2a 2ae, q. 24, a. 11).

« Cum *indicium* ad sapientiam pertineat, secundum *duplicem modum indicandi* dupliciter sapientia accipitur. Contingit enim aliquem indicare uno modo *per modum inclinationis*; sicut qui habet *habitum* virtutis recte iudicat de his quae sunt secundum virtutem agenda, in quantum ad illa inclinatur. Unde et Ethicorum libro decimo, cap. quinto, dicitur quod virtuosos est mensura et regula actuum humanorum. Alio modo *per modum cognitionis*, sicut aliquis *instructus* in scientia morali posset indicare de actibus virtutis, etiamsi habitum virtutis non haberet » (Ia, q. 1, art. 6 ad 3).

Et de facto ex historia dogmatis constat animas sanctas, simplices fideles pios et sinceros sensisse aut prae-sensisse veritatem aliquam contineri in deposito Revela-

tionis antequam theologi per viam speculativam ad eandem conclusionem devenirent. Quod fideles instinctu quodam perceperant, paulatim factum est in Ecclesia commune et sic efformatus sensus fidei, aut *sensus Christianus*, cuius ope veritates aliquae ut revelatae tenentur nondum existente ratiocinatione demonstrativa. Inter huiusmodi veritates connumerari solent immaculata Conceptio B. M. V., virginitas perpetua eius et exemptio ab omni peccato actuali, Assumptio corporea et mediatio universalis.

Etiam vn -vita ordinaria dantur inulta indicia in quibus habemus et manifestamus certitudinem, quin tamen saepe rationem speculativam et logicam afferre valeamus. Talia indicia fundamentum habent habitualement quendam Ecientiam atque notitiam generalem, quotidiana experientia et consonantia cum indiciis aliorum approbatam et confirmatam. Concordant ergo tum cum propria scientia et experientia interna, tum eum experientia externa (quae fit in conversatione cum aliis). Unde eorum nomen «indicia sympathica».

Si e. g. interrogamur, num in propria lingua patria haec vel illa phrasis adhiberi possit, saepe ex sensu linguae respondemus sine omni haestatione affirmative vel negative; neque tamen saepe, (si alter urget), rationem assignare possumus, cur dici vel non dici possit. — Idem occurrit in indie is aestheticis; quando artifex (sculptor, pictor, muscus, poeta) interrogatur, num hoc vel illud opus correspondent genuinae et probatae arti, cum certitudine repondet saepe aut «ita» aut «non- ta»; et simul nescit argumento claro et perspicuo probare suam assertionem. Ita in rebus religiosis simplices fideles saepe cum plena et spontanea certitudine indicant aliquam sententiam non posse componi cum veritate catholica; sed nesciunt rationem dare.

Omnia huiusmodi indicia sympathica non exsurgunt ex caeco et vago sensu, sed ex habituali et generali notitia (universaliore) sub qua subsumitur quaestio particularis; et ex comparatione spontanee indicatur, quaestionem particularem esse vel conformem vel difformem. Haec theoria et inquisitio de indiciis sympathicis in multis materiis inservit ad facta et problemata valde dilucidanda.

7. - Via speculativa est potior, quia, dum via affectiva nititur potius experienciis subiectivis et personalibus, speculativa affert rationes obiectivas quas omnes examinare possunt.

8. - Frequens *occasio progressus* in via speculativa atque ideo progressus dogmatici fuerunt *haereses* †.

«) Ita doctores catholici contra Subordinationismum et haeresim Arianam debuerunt magis determinare formulas quae exprimerent naturam Verbi Divini, eius generationem aeternam et eius consubstantialitatem eum Patri.

b) Haeresis Pelagiana fuit occasio melius proponendi dogma peccati originalis. Dum ante illam haeresim affirmationes Patrum circa hoc non erant tam clarae, praesertim quia illi Patres pugnante contra errorem Gnosticismi, Manicheismi, et Origenismi debebant excludere ab animis nostris praesentiam peccati personalis ante nostram nativitatem. debebant excludere corruptionem quae esset naturalis homini, ut illae haereses sustinebant. Dum ergo illi auctores indicaverunt potius aspectum poenalem et afflie-

* Cf. Dublanchy. Dogmatique; dogme. In Diet, de Théol. Cnth., v. vni.

tivuni peccati originalis, S. Augustinus ductus fuit a rerum adiunctis ut potius insisteret in aspectum moralem peccati generis humani in Adamo. Explicavit itaque quomodo peccatum originale in quolibet individuo dicat transgressionem moraliter imputabilem, non jam per actum voluntatis individui sed per aliquam dependentiam a voluntate Adami capitis humanitatis. Romani Pontifices et Concilia elegerunt ex doctrina S. Augustini id quod ipsi indicaverunt ut expressionem exactam dogmatis, omittendo quasdam explicationes secundarias quae respiciebant potius munus concupiscentiae in transmissione peccati originalis. Quae tamen explicationes disparuerunt solum post condemnationem errorum Baii et Jansenii.

o) Haereses Pelagiana et Semipelagiana fuerunt etiam occasio pro evolutione dogmatis circa gratiam. Quod dogma fuerat substantialiter jam affirmatum a Patribus anterioribus; sed S. Augustinus magis insistere debuit in his duobus punctis fundamentalibus; quod scilicet, gratia est necessaria pro intima renovatione seu regeneratione animae et ad faciendos actus salutes et quod gratia est absolute gratuita, quae superat essentialiter omne meritum proveniens a viribus mere naturalibus voluntatis humanae, quod maxime verum est de prima gratia illuminationis vel conversionis supernaturalis. Sed simul S. Augustinus miscet in explicatione dogmatis quasdam opiniones mere personales, praesertim circa modum efficaciae gratiae. Ecclesia approbando doctrinam tanti doctoris, unice definivit et necessitatem absolutam gratiae pro omni actu salutari, et strictam gratuitatem huius gratiae, excludendo omne meritum naturale, praesertim pro initio fidei et pro credulitatis affectu qui illud initium comitatur.

d) Haeresis Rebaptizantium et Donatistarum fuit occasio distinctionis magis praecisae inter conceptum validitatis sacramenti et eius efficaciam. Aliquod sacramentum scilicet, potest esse validum neque tamen efficax gratiae sanctificantis. Quae enim effectus Sacramenti non procedit a ministro sed a Deo, potest esse validum sacramentum administratum ad haereticum vel administratum alicui haeretico. S. Augustinus ostendit quod effectus tunc productus est character baptismalis, qui sine dubio a semetipso non

sufficit ad remittenda peccata sed qui potest sufficere ad illam remissionem producendam eo ipso quod obstaculum ad remissionem peccatorum auferatur per veram poenitentiam. Quae notio characteris sacramentalis duxit deinde ad definitionem Concilii Tridentini.

() Prima tentamina schismatis Graeci et deinde eius consummatio fuit occasio definitionis magis explicitae primatus R. Pontificis (I>. 326; 332; 351; 694). Quae definitiones magis explicitae factae sunt in Cone. Vaticano quod destruxit ultimas reliquias Gallicanismi.

f) Praesertim haeresis Protestantica fuit occasio multarum definitionum: circa inspirationem librorum sacrorum, circa peccatum originale, circa gratiam sanctificantem, circa sacramenta maxime Poenitentiae et Matrimonii, et circa Sacrificium Missae.

Nota vero quod non dico : haereses initiaverunt progressum, ut blasphemando dixerunt Modernistae, quasi v. g. Montanistae initiaverint ascetismum, Gnostici scientiam theologicam, Sabelliani conceptionem catholicam Trinitatis. Dico solum quod fuerunt occasio, quatenus coegerunt, catholicos ad melius scrutanda dogmata; ad magis enucleandos conceptus quibus dogmata constant; ad distincte proponendas notas quae in eis sunt discernendae; ad bene distinguendum modum intelligendi et significandi ab ipsis rebus intellectis et significatis, et ad inveniendam idonea vocabula quibus res misteriosae melius exprimerentur.

9. - Factor immediatus progressus dogmatici saepe fuit labor praeparatorius theologorum.

«) ita S. Vincetius Lerinensis primus, expressit conceptum explicitum alicuius real's *progressus in nostra cognitione dogmatis.*

Eius expositio non videtur habuisse occasionem ex aliquo errore vel controversia contemporanea; sed procedit ex consideratione officii quod usque ad finem saeculorum exercere debet magisterium infallibile Ecclesiae. Et mirum est quod eius doctrina tam parum influxerit in auctores sequentium saeculorum u-quedum in saee. XIX solvendum fuit grave problema conciliandi necessariam immutabilitatem dogmatum ex una parte, et ex alia parte manifestum progressum in nostra cognitione eius, ut patebat ex recentibus laboribus criticae historicae. Lerinensis ergo docuit doctrinam quae post 14 saecula definita est in Cone. Vat. terminis fere identici» cum illis quibus ille usus est.

b) ita etiam S. Anselmus pervenit mediante labore personali studii profundioris ad dandam formam satis explicitam et satis novam dogmati Redemptionis satisfactoriae. Dum antiqua expositio dogmatis nimis generice loquebatur de totali nostra liberatione quam effecit Incarnatio et mors Filii Dei, S. Anselmus substituit illi doctrinae *notionem praecisam expiationis satisfactoriae*; quae expiatio poterat offerri solum a Persona aliqua divina unita cum natura humana, supposito quod Deus exigeret condignam satisfactionem.

10. - Etiam variae controversiae inter theologos catholicos fuerunt occasiones progressus dogmatici:

«) Ita controversia circa numerum Sacramentorum. Dum ante scholam Abaelardi et Petri Lombardi erat magna confusio et quidam enumerabant *duodecim Sacramenta*, alii *duo*, alii *novem*: schola Petri Abaelardi et postea Petrus Lombardus bene instituerunt in definitione Sacramenti Novae Legis ut signi efficaciae gratiae. Applicando hanc definitionem, excluserunt omnia sacramentabata et pervenerunt ad *numerum septenarium* Sacramentorum qui postea est definitus a Cone. Tridentino.

b) Controversia circa naturam characteris sacramentalis, cuius existentia explicite affirmata est post S. Augustinum. Disputatum est circa naturam huius entis et circa relationes eius

cum sacerdotio Christi, sed concordia facta est unanims circa hanc definitionem: est quoddam *spirituale signum indelebile* in anima impressum.

c) Controversia circa intentionem necessariam pro valida administratione Sacramentorum, duxit theologos ad concordiam circa hoc punctum: *est necessaria aliqua intentio positiva faciendi quod faoiit Ecclesia*, quia minister sacramentorum agit in potestate et in nomine Jesu Xti. et Ecclesiae; quod fieri nequit modo vere humano et rationali nisi subordinando aliquo modo propriam intentionem intentioni Xti et Ecclesiae. Quae controversia praeparavit definitionem Cone. Trid.

d) Controversia circa naturam potestatis remittendi peccata in Sacramento Poenitentiae. Quidam enim theologi cum Hugone a S. Victore et Petro Lombardo reducebant illam potestatem ad potestatem simpliciter declarativam vel *ad potestatem remittendi solum poenam temporariam*, quia secundum ipsos remissio peccatorum semper procederet a contritione perfecta. S. Thomas e contra illam opinionem oppugnavit et explicavit *realem et integram efficaciam absolutionis*. Quae doctrina praeparavit definitionem Cone. Trid.

e) Controversia circa sufficientiam attritionis seu doloris imperfecti seu procedentis ex timore inferni, conduxit ad doctrinam Cone. Trid. ex qua deducitur sufficientia attritionis supernaturalis, *ita ut hodie* disputatio quae adhuc subsistit inter theologos *non sit amplius de rea sufficientiam attritionis*, sed solum circa qualitates quas ipsa habere debet, praesertim circa amorem qui in illa necessario includi debet.

f) Controversia circa Immaculatam Conceptionem, quae prius negotiata fuit a variis theologis scholasticis, propter opinionem eorum circa transmissionem peccati originalis per concupiscentiam carnalem. Duns Scotus autem optime statuit possibilitatem, convenientiam et factum Imm. Cone, et ita initium dedit illi motui qui duxit ad celeberrimam definitionem.

11. - Ita intelligitur quomodo ante illas occasiones et illum progressum auctores sint minus recte locuti aliquando circa veritates revelatas.

n) Sic ex. g. quod Filius Dei sit Deus non minus ac Pater, sunt clara testimonia in omni tempore. Sed cum devenitur ad considerandum quod est Deus de Deo, Deus genitus a Deo generante, modus loquendi fit saepe imperfectus. Priusquam enim epuratus eret conceptus divinarum originum per duplicem viam remotionis et excellentiae, atque perductus esset in distinctam notionem subsistentium relationum, de Patre innascibili videbantur loqui quasi hacc innascibilitas contineret aliquid majoris perfectionis; de generatione divina quasi haberet admixtam efficientiam quae utique invenitur in generatione humana; de Filio Dei quasi dependeret a suo principio sicut in creatis filius dependet a Patre.

b) Item in dogmate Incarnationis, quod consistit in hoc quod unus idemque est Filius Dei ab aeterno, et Filius hominis in tempore; qui ergo manens id quod erat, incipit esse quod non erat, neque tamen mutatus est. Sed eum devenitur ad considerandum quomodo advenerit humanitas unione physica et substantiali illi qui manebat in forma Dei, fuerunt confusiones antequam expoliti essent isti conceptus: unionis in natura, unionis in Persona, et formalium utriusque differentiarum.

c) Pariter de dogmate peccati originalis, quod est proprie dictum peccatum, sed tamen peccatum sui generis, quod non dicitur univoce cum aliis peccatis. Est enim peccatum utique voluntarium sed per voluntatem alterius; peccatum alienum sed quodammodo et nostrum.

d) Similiter in dogmate gratiae: gratia enim praecedit utque meritum bonae voluntatis; sed tamen bona hominis voluntas requiritur ad recipienda Dei dona et praesertim ad recipiendam iustificationem. Itaque inveniuntur in scriptis veterum Patrum testimonia in quibus Deus dicitur dare gratiam eis quos invenit dignos, seu praeparatos ad recipiendam eam. Et hoc quodammodo

verum est, licet etiam verum sit quod qui digni inveniuntur solum ope ipsius gratiae tales inveniantur.

Breviter ergo : eiusihodi sunt expressiones minus aptae in Patribus: dicunt v. g. : Verbum insitum in Patre factum est prolatitium in creatione mundi vel in Incarnatione; Pater solus est natura invisibilis; Filius Patri ministrat; Spiritus Sanctus non procedit ex Filio sed procedit per Filium et est Spiritus Sili; una est natura trium personarum, sicut una est natura plurium hominum; personae in Deo distinguuntur tantum consideratione mentis; sicut duae naturae in Xto distinguuntur tantum consideratione mentis; una est natura Verbi incarnata; in Xto virtus corporis excepit vim poenae sine sensu poenae; natura carnis in Xto est absorpta a Divinitate et post Resurrectionem transiit in Divinitatem; in operibus bonis nos incipimus et gratia subsequitur; necesse est ut secundum id operemur quod magis delectat; homo ducitur a gratia invincibiliter et insuperabiliter; verbum accedens ad elementum mundat non quia dicitur, sed quia creditur; soli Deo necesse est confiteri peccata; infantibus est necessaria communio Eucharistiae ut ingrediantur vitam aeternam; in Eucharistia manet natura panis; Eucharistia est signum corporis Xti; Episcopi sunt majores presbyteris magis consuetudine quam veritate dominicae dispositionis; peccatores non sunt de Ecclesia; quando Xtus promisit aedificationem in petra, promisit aedificationem in seipso.

12. - Sed illae expressiones inexactae possunt bene intelligi, immo et debent. Iam in his quae constituunt ipsam summam Fidei, sensus Ecclesiae praesentis est idem ac sensus Ecclesiae primitivae, *quia Ecclesia est semper infallibilis et dogmata sunt immutabilia* ut scientifico probatur. Sed ab hoc sensu non potuerunt discedere omnes illi Patres quorum auctoritas semper fuit recepta et usque nunc recipitur. Itaque illa quae non fuerunt dicta ab ipsis cum tanta cautela, sensu orthodoxo accipienda sunt, quidquid sit de probabilitatibus quae occurrere adhuc posse viderentur e conspectu nudae et simplicis criticae scientilicae.

13. - Igitur in explicatione fidei inquisitio humana suas partes habet, sed est assistentia Spiritus Sancti quae organa humana ita dirigit ut ad consensum vel ad definitionem numquam perveniatur nisi secundum sensum genuinum contentum in obiectiva Revelatione.

Elementum humanum potest esse plus vel minus perfectum, sed Spiritus Sanctus efficit ne unquam deveniatur ad universalem consensum praedicationis ut de fide in aliqua re quae non sit de fide, vel deveniatur ad definitionem quae vera non sit. Et quia illa assistentia non destruit naturam sed elevat et ordinat, potest fieri ut pro diversitate elementi humani ipsae formales definitiones fidei possint esse aliquibus temporibus puriores et profundiores quam in aliis; et potest fieri ut ex imperfectionibus elementi humani (scii, scientiae, inquisitionis, distinctionis, coopera-

tionis, sanctitatis) non deveniatur ad definitionemTM ad quam Spiritus Sanctus deduxisset sub condicione majoris perfectionis, sed non potest fieri ut deveniatur ad definitionem falsam. Compara Concilium Constantiniense et Concilium Tridentinum.

14. - Auctoritas infallibilis Ecclesiae sub assistentia Spiritus Sancti est unica causa principalis progressus dogmatici.

Nam sive via affectiva, sive via speculativa sunt solum *instrumenta* quibus pervenitur ad definitionem, non sunt *causa* definitionis.

C) DE INSTRUMENTIS TRADITIONIS.

A magisterio transmittente et ab actu transmissionis sunt scripta, monumenta et documenta cuiuscumque generis: catecheses, conciones, libri scripti, sacra Liturgia, artes sacrae, lapides, sepulcra et praesertim opera Patrum, et ipsa S. Scriptura quatenus explicatione indiget.

Nunc *prius* aliquid dicam de Patribus et *deinde* de duplici ratione interpretandi monumenta traditionis.

A) De Patribus.

1. - Patres sunt testes Traditionis divinae quando affirmant aliquam doctrinam ut revelatam.

2. - *Affirmare aliquam doctrinam ut divinam potest fieri multipliciter: vel* dicendo illam *esse* revelatam, vel ut

retentam ab Ecclesia per fidem divinam, vel vocando haereticum qui contradicat.

3. - Ad intelligendam sententiam alicuius Patris, debes ante omnia *bene scire scopum quem sibi Pater proponebat in scribendo vel loquendo* in illo opere. Scopus enim diversus nostri sermonis potest dare diversum sensum iisdem verbis. Scopus autem intelligitur ex historia illius Patris et temporum in quibus vixit; quando bene scis scopum, facias analysim logicam textus illius. Unde vides quod probare aliquam thesim cum aliqua ieiuna sententia Patrum, si nosis scopum illorum, est fere nihil.

4. - Patres sunt simplices doctores, ut alii theologi, quando affirmant aliquam doctrinam simpliciter ut non difformem a Revelatione.

5. - Potest dici consensus unanims quando multi idem affirmant et alii non dissentiunt.

6. - Etiam unus Pater potest esse idem ac unanims consensus quando Ecclesia adhaeret illi doctrinae quam ipse testatur. Id dicas de S. Athanasio contra Arium, de S. Cyrillo Alex, contra Nestorium, de S. Epiphanio contra Aetium, de S. Augustino contra Pelagium.

7. - Extra ambitum Traditionis divinae, sed manendo in campo religioso, Patres vim habent ut testes venerandi traditionis humanae in rebus quae respiciunt disciplinam aut gubernium aut historiam! Ecclesiae.

8. - Extra ambitum Traditionis divinae, in campo religioso doctrinali, auctoritas Patrum constituit probabile argumentum.

9. - In scientiis mere humanis seu profanis auctoritas Patrum non est maior quam aliorum philosophorum.

10. - *Quae dicuntur per accidens non constituunt testimonium Patrum relativum ad doctrinam* : nam intelligentia humana in aliquo sermone bene ponderat conceptus principales et in his totam attentionem convertit: in aliis non item.

11. - *Quare motiva quae afferunt Patres ad confirmandam veritatem de fide, possunt esse debilia*. Nam sunt testes in proponendo obiecto fidei; non sunt testes in rationibus et argumentis quibus doctrinam fidei defendunt : in his sunt simplices doctores ut alii theologi.

12. - Non adest consensus quando est discordia in sentiis explicitis. Ita de millenarismo, in quo non consensiebant Patres.

13. - Etiam haeretici affirmant Traditionem divinam in parte veritatis quam retinent. Ideo etiam sententia haeticorum analyzatur in nostris thesibus; et etiam propter aliam rationem: ad melius intelligendam nostram sententiam.

14. - *Inmo haeretici de facto negando affirmant Traditionem divinam in illis rebus quas negant.* Ita Protestantes accusant Ecclesiam Romanam quasi mutaverit Revelationem divinam; sed non possunt indicare neque auctorem neque tempus huius corruptionis; unde cum illa sua accusatione quam probare non possunt, affirmant de facto quod solum in Ecclesia Romana est totum depositum Revelationis divinae et quod ipsi sunt qui mutaverunt.

15. - Quia testificatio Patrum est solum subsidia-
ria, potest in aliquo casu deesse, quin tamen pereat di-
vina Traditio alicuius veritatis.

Scii, *silentium Patrum* circa aliquam veritatem, *non est argumentum* quod illa veritas non sit revelata, si cognoscatur revelata ex aliis fontibus seu ex aliis mediis transmissionis divinae, sive oralibus sive scriptis, vel ex consensu hodierno.

Consensus ergo Patrum ad aliquam definitionem faciendam non necessario requiritur; sicut ceteroquin non requiritur consensus episcoporum, quantumvis utilis, ut Pontifex definiat aliquam doctrinam de fide et moribus. Possunt enim variae doctrinae esse cognoscibiles etiam ex aliis fontibus et possunt definiri quaestiones dum adhuc sunt dubiae et controversae intra fines Ecclesiae.

Ita si Patres non sunt unanimes in interpretando aliquo textu scripturali, potest tamen aliis viis indicium Ecclesiae ita maturari ut non liceat tenere nisi unum sensum illius textus. Supponamus quod Patres non fuerint

concordes in videnda Maria in illis verbis Geneseos : « Inimicitiam ponam inter te et mulierem »; ista nulla est difficultas contra factum quod nunc talis sensus sit valde communis, quod possit etiam ab Ecclesia authentice definiri.

16. - Potest dari consensus hodiernus in aliqua re de fide et moribus ut revelata de qua tamen non consentiebant Patres.

Parum ergo refert si non possum probare aliquam thesim ex traditione praeterita; sufficit quod possim probare ex consensu hodierno, qui est traditio eodem modo ac consensus saeculorum praeteritorum. Ita probatur Immaculata et Assumptio.

B) De interpretandis monumentis traditionis
METHODO HISTORICA ET DOGMATICA.

1. - Duplex est methodus qua interpretari possunt monumenta Traditionis divinae, scii, vel *mere historica* vel etiam *dogmatica*.

Voco methodum *mere* historicam illam quae praescindit a Revelatione vel lumine superiore, sed illa non negat; nam vera historia negare non potest factum Revelationis quod *mere* historice probatur.

2. - Methodus historica investigat et explicat documenta sub lumine factorum et criticae historicae. Scilicet explicat textus per se, regulas sequendo interpretationis grammatico-historicae, ita tamen ut, si interpres

catholicus sit, regulas catholicae exegeseos prae oculis habeat, saltem tamquam normam negativam.

3. - Methodus dogmatica investigat et explicat documenta sub lumine fidei et doctrinae Ecclesiae praesentis et antiquae.

Si praesens Ecclesia speciatim aliquam doctrinam proponit, iure ad ea fit initium; si non proponit, a doctrina Ecclesiae in praecedenti aetate investigatio incipit.

Scilicet explicat textus complendo interpretationem historicam grammaticalem per lucem quae diffunditur ex dogmate inspirationis, ex doctrina Ecclesiae, ex consensu Patrum, Theologorum et fidelium.

4. - Repugnat quod vera historia aliquid demonstret cum certitudine quod sit contrarium revelatae veritati.

5. - Si mere historice rem considerando aliquid posset videri coniecturale vel probabile, potest accidere quod aliunde demonstretur falsum v. g. ex theologia et Revelatione.

6. - *Documenta antiqua quae sunt obscura, explicanda sunt ex documentis clarioribus quae forte inveniuntur in saeculis sequentibus*, Encyclica « *Humani Generis* » docente: « ... depositum nec singulis christifidelibus nec ipsis theologis divinus Redemptor concredidit authentice interpretandum, sed soli Ecclesiae Magisterio. Si autem hoc

suum munus Ecclesia exercet, sicut saeculorum decursu saepenumero factum est, sive ordinario sive extraordinario eiusdem muneris exercitio, *patet omnino falsam esse methodum, qua ex obscuris clara explicentur, quin immo contrarium* omnes sequi ordinem necesse esse » (p. 569).

7. - Quia ergo explicatione fit semper progressus, ineptum esset velle proprio marte ex antiquis obscurioribus deducere quid hoc tempore debeat esse, vel *ex antiquis proprio marte interpretatis velle corrigere Ecclesiam vel negare scholasticam.*

8. - Si methodus mere historica ita construit suas hypotheses et explicationes in interpretandis textibus, ac si regulae superiores Revelationis et magisterii infallibilis non existerent, potest pervenire ad aliquid falsi, sive in interpretanda Scriptura, sive in interpretandis Patribus.

Exempla quaedam affero. Legitur in Evangelio Xtum habuisse fratres et sorores (Mt. 12, 46; 13, 55 sqq. cum locis parallelis). Per solam methodum historicam incertum manet utrum de fratribus et sororis uterinis textus intelligatur. Accedat superius fidei criterium et infallibiliter scimus B. M. V. post partum virginem permansisse.

Legitur Xtum profecisse aetate sapientia et gratia apud Deum et homines (Lc. 2, 52). iuxta puram methodum historicam iudicare quis posset quod Jesus intrinsecus crescebat in virtute et more aliorum puerorum de ignorantia ad scientiam transibat. Indicium corrigit doctrina catholica, affirmans nullum augmentum in sanctitate fuisse in anima Xti, nullam ignorantiam.

Quatuor Evangelia secundum methodum mere historicam plenam fidem merentur, non vero necessario quoad omnes narrationis modos et secundarias aliquas circumstantias. Interveniatur superius criterium divinae inspirationis et iam omnis inerrantia erit affirmanda.

Quod de N. T. dicitur, valet adhuc magis de libris V. T. Praesens genus humanum ortum habuisse ex Adamo et Heva dogmatice firmiter tenemus, methodo historica non demonstramus. Etiam in aliis historicis narrationibus V. T., non semper plenam certitudinem factorum assequimur per media mere humana et via criticae historicae. Doctrina inspirationis Scripturae eiusque inerrantiae defectum supplet.

9. - In interpretandis textibus Revelationis non sufficit methodus mere historica, quia cum agatur de schola divina oportet cognoscere eius terminologiam, regulas, methodum, principia.

Ita purus historicus sola utens methodo critica, non semper habet unde certo excludat mutationem substantialem in sensu et intelligentia dogmatum temporum decursu intervenisse; nec semper percipiet quomodo sententiae posteriorum Patrum consentiant cum anterioribus, quomodo consensus actualis Ecclesiae cum consensu praecedentium aetatum omnino coïncidât.

Invocando criterium dogmaticum et elementum humano maius, theologus indicium et expressionem fidei agnoscit ubi historicus nullam posset in eundem sensum eruere conclusionem, quia theologus documenta intelligit et explicat in lumine infallibilitatis Ecclesiae et homogenei progressus dogmatis.

Historicus vix admittit continentiam implicitam unius veritatis in alia nec doctrinae alicuius existentiam, nisi explicita documenta eam attestentur. Pro theologo plenitudo sensu-, alicuius textus obtinetur, in quantum implicitum per explicitum illuminatur, propter continuitatem unius eiusdem doctrinae immutabiliter permanenti».

10. - Lumen fidei aliquid ostendit in verbis revelatis quod sine illo lumine videri non posset.

11. - Ex aliquo textu scientia mere humana fortasse demonstrare non potest id quod Ecclesia definivit et tamen definitio Ecclesiae manet verissima.

Nam quinam sit verus sensus potest constare v. g. ex consensu totius Ecclesiae vel ex definitione infallibili. Si quando igitur disciplina humanae interpretationis scopum suum non assequeretur, sensus tamen determinatus per definitionem Ecclesiasticam non redderetur minus certus; tunc admittendus esset aliquis defectus scientiae humanae et confiteri deberemus aliquid nos latere quod esset necessarium ad intelligentiam assequendam.

D) DE VERITATIBUS TRADITIS. DE METHODO DOGMATICA PROGRESSIVA, DE METHODO DOGMATICA REGRESSIVA.

Ex praedictis manet solum problema, circa veritates traditas. Problema erat hoc : nullum dogma potest esse totaliter novum, quia revelatio est clausa. Ergo quodlibet dogma probandum est ex documentis praeteritis. Sed sunt quaedam dogmata quae ex solis documentis mere historice et philosophice consideratis probari non possunt. Solvitur respondendo :

1. - Assistentia Spiritus Sancti promissa est Ecclesiae non solum ad conservandam veritatem revelatam, sed etiam ad illam determinandam et explicandam.

Illae veritates probantur ex illo consensu ad quem Spiritus Sanctus ducit Ecclesiam in interpretandis et determinandis documentis praeteritis.

Sic V. g. in tribus privilegiis B. M. V., quod sit *Mater Dei*, quod sit *Plena Gratia*, quod sit *Virgo*, consensus Ecclesiae videt contineri et aliud privilegium, scii, quod sit Assumpta. Veritas ergo Assumptionis non est nova quia habeo illa privilegia ex quibus logice deducitur ipsa, secundum leges logicae; non est tamen mere rationalis neque mere historica, quia si non adesset consensus vel definitio Ecclesiae, illam veritatem non possem certo deducere.

Utrumque enim debes admittere: et quod sit aliquid in Scriptura vel in documentis Traditionis ex quo possum deducere illud dogma, quia nullum dogma potest esse totaliter novum sed debet contineri saltem implicite in praecedentibus; et dico: sunt praecise illa alia dogmata quod sit Mater Dei, plena gratia et Virgo ex quibus logice deduco hoc aliud. Sed simul debes etiam admittere quod Assumptio ex sola ratione non potest apodictice deduci, quia per se non repugnat quod aliqua sit Mater Dei et tamen non assumpta, sed totum pendet a libera voluntate Dei. Hic autem intrat aliud elementum quod est assistentia Sp. Sancti qui variis viis ducit Ecclesiam ad illum consensum, dicendo hoc facto consensus: in illis privilegiis dignae Matris Dei plenae gratiae, et Virginis continetur etiam hoc aliud quod est Assumptio. Non agitur ergo de aliquo illuminismo quia revera novum dogma ex praecedentibus deduco.

Et si non sint ulla documenta praeterita ad probandam aliquam veritatem in saeculis praeteritis, *datur tamen semper transmissio oralis*.

2. - Sic methodus regressiva, proficiscendo ex hodierno consensu Ecclesiae infallibilis, infallibiliter ex-

eludit omnia dubia quae examen documentorum per se solum non excluderet.

Voco *Methodum regressivam* in examinandis documentis, illam quae initium sumit ab actuali consensu Ecclesiae circa aliquam veritatem, v. g. circa Assumptionem, ut inde sub eius lumine perpendantur documenta Traditionis; dum *methodus progressiva* incipit a documentis praeteritis ut inde deducat utrum aliqua veritas sit revelata et proinde defiliibilis.

3. - *Methodus regressiva* saepe adhibetur in theologia, cum ad discernendum verum Scripturae sensum, recurrimus ad posteriorem traditionalem interpretationem; cum mentem priorum Patrum intropicimus sub luce posteriorum Patrum doctrinae; cum accuratum sensum aliquius Prophetiae N. T. in lumine adimpletionis in Novo stabilimus.

Methodo regressiva usi sunt Apostoli, qui sec. Ioannis narrationem verba Xti non intellexerunt aientis: «Solvite templum hoc et in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo ei iudaei: Quadraginta et sex annis aedificatum est templum hoc et tu in tribus excitabis illud. Ille autem dicebat de templo corporis sui. Cum ergo resurrexisset a mortuis, *recordati sunt* discipuli eius, quia hoc dicebat et crediderunt Scripturae et sermoni quem dixit Iesus» (Io. 2, 19-22) Eadem methodo utuntur Cone. Vat. et Trid., quando iteratis vicibus declarant niti traditione et S. Scriptura *prout ab Ecclesia catholica acceptae et explicatae sunt*.

4. - *Neque est tamen circulus vitiosus* qui asseritur dicendo: *Assumptio* v. g. continetur in deposito fidei, quia

predicatur unanimi consensu in Ecclesia. Ex alia parte certum est : ideo ab Ecclesia predicatur et consensus viget, quia continetur in deposito fidei.

Ad hanc enim objectionem respondetur : in ordine realitatis chronologicae et obiectivae prius est fidei depositum et postea Ecclesiae actualis consensus. In hoc ordine verum est : Assumptio unanimi consensu proponitur in Ecclesia credenda, quia continetur in traditione divino-apostolica. — In ordine vero subiectivo et logico cognitionis nostrae, quando duo sunt inter se indissolubilité! coniuncta, ex uno (licet sit chronologice posterius) aliud potest deduci (quod est chronologice prius). Hoc praecise contingit relate ad magisterium et ad fidei depositum. Si magisterium docet veritatem esse revelatam, ea absque dubio in deposito fidei continetur. Unde ex doctrina magisterii, magis nota, deducitur continentia in deposito, minus nota. Pro Assumptione in ordine subiectivo nostrae cognitionis valet : Continetur in deposito quia praedicatur a magisterio ecclesiastico. *Nullus vero circulus vitiosus incurritur.* Nam haec altera assertio viget in ordine nostrae cognitionis, prior vero (ideo Ecclesia praedicat quia veritas continetur in fidei deposito) valet in ordine chronologico obiectivo.

5. Neque valet alia obiectio: *illegitime tribuitur documentis valor quem non habent*; nam per se non gignunt certitudinem; e contra sub lumine actualis consensus dicuntur gignere certitudinem.

Respondetur : non attribui arbitrarie valorem documentis, tantummodo medium adhiberi ut eorum valor intrinsecus nobis melius

reluceat. Sicut in cubiculo obscuro latent obiecta, quae nobis non apparent; fiunt vero visibilia si lux illuminat cubiculum. Stellae in coelo multae, quae nudo oculo invisibiles prorsus sunt, visibiles redduntur si oculos debito instrumento muniatur. Similiter in praesenti, adhibito lumine consensus Ecclesiae certius percipimus quid in se documenta dicant.

6. - Neque verum est quod deducatur ex praemissis id quod in eis non continetur. Sit enim *syllogismus* : Ecclesia tenet unanimiter Assumptionem esse revelatam. Atqui hoc necessario implicat Assumptionem contineri in traditione. Ergo Assumptio continetur in traditione. *Maiores* propositio enuntiat factum aliquod; *minores* constat propter infallibilitatem Ecclesiae.

Ultima igitur ratio legitimitatis methodi regressivae ponitur in assistentia Sp. Sancti Ecclesiae promissa et data, per quam discernit verbum Dei ab eo quod non est tale eiusque sensum authentice interpretatur.

Ecclesia non est supra verbum Dei; sed Eius genuinum sensum infallibiliter intelligit et singulis proponit credendum, sieque est «supra privatam fallibilem intelligentiam singulorum » (Franzelin).

Postquam mere scientifico probatum est factum Revelationis et infallibilitas Ecclesiae in tenenda aliqua propositione ut revelata, plene scientifico sequitur conclusio.

E P I L O G U S.

Cum ergo scientia determinetur ex tribus elementis : *circa quid, ex quibus, quid*, solum primum elementum, i. e. *circa quid*, potest esse commune historico, philosopho, theologo. Secundum autem, scii, *ex quibus principiis*, est totaliter diversum pro tribus : pro theologo sunt enim principia fidei, pro philosopho principia rationis, pro historico leges psychologiae individualis et socialis. Quare etiam tertium elementum, scii, *conclusiones*, non possunt coincidere sec. totam extensionem in tribus scientiis; nam theologia est magis extensa in suis cognitionibus, quia recipit aliud lumen, quod lumen plura addit.

Ostendo in indice systematico (Denz, pag. [17]. Hic *obiectum materiale commune* est satis determinatum : non solum enim est Deus, sed Dei exsistentia et cognoscibilitas, Dei essentia et cognoscibilitas, Dei essentia et attributa, Dei relatio ad extra. Sed *ex quibus principiis* est totaliter diversum in historia religionum, in philosophia, in theologia. Nam principia in philosophia sunt primi conceptus et prima iudicia immediata; in theologia sunt propositiones revelatae, ut textus celeberrimus S. Pauli : « Invisibilia Dei, a creatura mundi, per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus et divinitas ». Unde *conclusiones* in theologia sunt multo plures quam in philosophia, quia theologia continet omnes

illas, quae sunt in philosophia et praeterea omnes alias quae sunt revelatae de Deo uno et Trino (sicut religio supernaturalis continet in se etiam naturalem). Deus enim, quia est Deus, est Deus Trinus, et metaphysice repugnat quod sit Deus neque sit Trinus.

INDICE

Praefatio..... 5

Bibliographic..... 7

PARS PRIMA - De singulis notis theologicis et censuris 9

Ca put *Quid sit dogma Fidei seu. de Fide Divina et Ca*
tholica..... 11

Ca put 2. *Quid sit haeresis*..... 19

Ca put 3. *Criteria ad discernenda dogmata - - - -* 21

I. - In magisterio solemni conciliorum . 21

II. - Quid sit loqui ex cathedra..... 28

Ca put 4. *Quid sit ordinarium magisterium et quomodo dog*
mata ex eo probari possint, seu de Fide Divina c
Catholica ex magistero ordinario - - - - 32

I. - Magisterium ordinarium per doctrinam expressam 33

II. - Magisterium ordinarium per doctrinam impii
citam..... 36

LII. - Magisterium ordinarium per tacitam probatio
nem.....39.....

Ca put 5. *De Fide Ecclesiastica*..... 41

Ca put 6. *De Fide Divina simpliciter, -vel utrum norma Fidei*
proxima in quibusdam possit esse S. Scriptura . 51

Ca put 7. *Quid requiratur ut ex Scriptura cognoscatur ali-*
quid esse de Fide 57

Ca put 8. *Quid sit error in Fide*..... 66

Ca put 9. *Proxima Fidei*..... 67

Ca put	10.	<i>Doctrina Catholica</i>	68
Ca put	11.	<i>Quid sit thelogice certum</i>	71
	I.	- Definitur quid sit thelogice certum et criteria ad ipsum discernendum.....	71
	II.	- Quomodo ex aliquo dogmate deducantur theolo- gice certa:.....	77
	A)	- Principia communia immutabilia - - -	79
	B)	- Puncta systematica.....	82
	III.	- De duplici ratione aliquid deducendi ex dog- mate	83
	A)	- Unice a priori.....	83
	B)	- Addito facto contingenti.....	84
	IV.	- Quid sit revelatum formaliter expFcite vel impli- cite; quid virtualiter revelatum; distinctio inter ipsa.....	90
Ca put	12.	<i>De propositione certa, de temeraria</i> - - - -	99
Ca put	13.	<i>De propositione probabili et de systemate theo- logico</i>	104
	I.	- De propositione probabili.....	104
	II.	- De systemate thelogico.....	107
Ca put .	14.	<i>De doctrina secura seu de praeceptis doctrinali- bus et de prohibitione librorum</i>	114
Ca put	15.	<i>De propositione proxima haeresi, scandalosa, etc.</i>	121
Ca put	16.	<i>De iis in quibus Ecclesia non est infallibilis</i> . .	126
PARS SECUNDA - De notis simul comparatis . .			131
Schema	notarum.....		133
Ca put	1.	<i>De notis simul comparatis</i>	137
	I.	- De ratione instituendae theologiae positivae . .	138
	II.	- De ratione in -fituendae theologiae speculativae .	140
	A)	- Ex analogiis inter veritates revelatas et data rationis.....	140
	B)	- Comparando veritates revelatas inter se . .	141

C) I Comparando veritates revelatas cum fine supernaturali	145
III. - De argumentis ex convenientia.....	146
IV. - De erroribus modernistarum.....	147
V. - De ordine quo progreditur cognitio dogmatum .	150
VI. - De ratione construendae alicuius theseos .	151
Caput 2. <i>De immutabilitate dogmatis</i>	156
I. - De conceptibus.....	157
A) - Quattuor principia fundamentalia .	157
B) - Notiones expressae in dogmate possunt perfici sed numquam negari vel converti in alium sensum.....	164
II. - De imaginibus quae ideas comitantur .	172
III. - De verbis seu de formula dogmatica .	175
IV. - De aliquali possibili obscuracione; seu de stadio discussionis circa implicate revelata	184
Caput 3. <i>Quomodo aliqua- propositio possit ex infima nota ascendere ad dogma seu de nostro subiettivo progressu in cognitione dogmatis</i>	188
I. - Definitur quid sit Traditio.....	188
II. • De singulis elementis Traditionis	193
A) - De adsistentia Spiritus Sancti	193
B) - De elemento humano, seu de magistrio authenticum et de sensu populi christiani .	199
C) - De instrumentis Traditionis.....	212
a) • De Patribus.....	212
P) • De interpretandis monumentis Traditionis methodo historica et dogmatica .	216
D) - De veritatibus traditis. De methodo dogmatica progressiva, de methodo dogmatica regressiva	220
<i>Epilogus</i>	225